МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ІМ. І.Я. ФРАНКА

Цивілізаційні ідеї Івана Франка й сучасні виклики перед Україною і українством.

Бібліотечна реальність

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
директорів обласних бібліотек для дітей
4-6 жовтня 2016 року

Вінниця — 2016

ББК
П
УДК

Автор-укладач: Т.М. Кузілова
Редактор: О.А. Кадькаленко
Відповідальна за випуск: А.І. Гордієнко

Цивілізаційні ідеї Івана Франка й сучасні виклики перед Україною і українством. Бібліотечна реальність : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції директорів обласних бібліотек для дітей, 4-6 жовт. 2016 р. : / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова. — Вінниця, 2016. — 166 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Цивілізаційні ідеї Івана Франка й сучасні виклики перед Україною і українством. Бібліотечна реальність», що проходила 4-6 жовтня 2016 року на базі Вінницької обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка.

© Національна бібліотека України для дітей

Зміст

5 Алла Гордієнко Цивілізаційні ідеї Івана Франка й сучасні виклики перед Україною і українством. Бібліотечна реальність

16 Тамара Турбаніст Дитячі бібліотеки: напрями і тенденції в умовах трансформації суспільного устрою

21 Людмила Полікарпова Нормативно-правове регулювання у сфері діяльності бібліотек

26 Тетяна Кузілова Управління персоналом бібліотеки для дітей: від стратегічного бачення до практичного рішення

31 Валентина Лаукарт Бібліотеки для дітей Вінниччини: проблеми та перспективи

35 Ольга Прокопович-Ткаченко Соціальне партнерство — комунікативний ресурс розвитку бібліотеки для дітей

39 Надія Новіцька Дитяча бібліотека як вигідний партнер у становленні громадянського суспільства

45 Тамар Клюй Соціальне партнерство як важливий крок до бібліотечного фандрейзингу

50 Надія Юхимчук Використання методів проектів у краєзнавчій бібліографії

53 Таїса Манжула Дитяча бібліотека — центр популяризації родинного читання і дозвілля

61 Микола Зніщенко Дещо про вплив партнерів та благодійників на бібліотечний устрій в Україні

69 Лариса Митрофанова Вплив корпоративної взаємодії на інноваційну діяльність дитячої бібліотеки

75 Лариса Лісова Діяльність дитячих бібліотек Рівненщини в умовах реформування

79 Лариса Данилова Обласні бібліотеки для дітей та територіальні громади: проблеми, пошук взаємодії

84 Ольга Лепілкіна Виховуємо патріотів: використання інноваційних форм роботи у національно-патріотичному вихованні читачів-дітей

91 Анна Бардашевська Актуалізація національно-патріотичного виховання у бібліотеках Херсонщини: управління змінами

96 Лариса Лугова Нова хвиля: проектні ініціативи молодих працівників Львівської обласної бібліотеки для дітей

101 Тетяна Жайворонок Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім В.О. Лягіна та сучасний медіапростір: ефективні технології в залученні дітей до читання

113 Людмила Синятинська Дитячі бібліотеки та віртуальний простір

116 Валентина Черноус Інноваційні технології в обслуговуванні користувачів — шлях до створення позитивного іміджу бібліотеки

118 Олена Прокопович Позиціонуємо себе в суспільстві

122 Наталія Граніч Волинь літературна. Краєзнавчі аспекти діяльності обласної бібліотеки для дітей

129 Прохіра Рудая Літературне краєзнавство як засіб патріотичного виховання і формування творчих здібностей дітей

137 Ірина Тацакович Літературне краєзнавство як одна з дієвих форм краєзнавчої роботи бібліотек Прикарпаття, що обслуговують дітей

148 Валентина Чіка Роль літературного краєзнавства у патріотичному вихованні дітей та молоді Закарпаття

153 Тетяна Палій Використання сучасних форм і методів популяризації краєзнавства у формуванні духовної культури дітей

158 Лідія Ушакова Бібліотечне краєзнавство у системі формування духовності юних користувачів та збереженні культурної спадщини краю

Алла Гордієнко,
генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України

Цивілізаційні ідеї Івана Франка й сучасні виклики перед Україною і українством. Бібліотечна реальність

Доброго дня, шановні колеги!

Вітаю вас з початком роботи нашої конференції, на якій ми щорічно збираємося для того, щоб продовжувати плідний обмін досвідом, підтримувати традиції та ознайомлюватися з реалізацією нововведень у дитячих бібліотеках нашої країни.

Цьогоріч ми зустрілися у величному та привітному місті — Вінниці — сучасному діловому центрі, що має багатовікову історію. Офіційно Вінницю визнано містом 5 століть тому, і за цей час тут залишили свої сліди і поляки, і литовці, і турки, і росіяни, і козаки, і євреї. Повість про історичні події міста можна скласти за його архітектурними пам'ятками: Єзуїтський монастир, Спасо-Преображенський кафедральний собор, комплекс оборонних споруд XVII —XVIII століть «Мури», численні храми та собори, що належать різним конфесіям — кожен з них має свою історію, свою родзинку. Історичні споруди гармонійно вписуються у сучасний контекст міста, надаючи йому неповторного колориту, на ґрунті якого і процвітає сьогодення, грає барвами та струменить фонтанами мрій.

Історія краю пов'язана з яскравими подіями життя видатних людей: це національний герой Устим Кармелюк, всесвітньовідомий композитор Микола Леонтович, геніальний вчений-хірург Микола Пирогов, видатні українські письменники і поети Михайло Коцюбинський, Михайло Стельмах Степан Руданський, Микола Трублаїні, Василь Стус і багато інших, з ким пов'язані сторінки життя міста.

Одним із них є Іван Якович Франко, видатний літератор, вчений, громадський діяч, 160-річчя від дня народження якого Україна відзначала 27 серпня. І ми пишаємося тим, що саме завдяки Вінницькій обласній бібліотеці

для дітей вже шістдесят років ім'я Франка тісно пов'язане з цим містом. Хоча більшість творів Франка все ж таки розраховані на зріле сприйняття, та які б важливі «дорослі» питання не підіймалися у його творчості, найперша зустріч з ним для багатьох відбулася у дитинстві, у «товаристві» легендарного «Лиса Микити». Франко-казкар прагнув порадувати і розважити власних дітей. Він знав, що малеча любить «звірів, особливо коли ті звірі в байці починають говорити, думати і поводитися як люди»[1]. Адресована дітям казка тим не менш є взірцем тонкої сатири, яку вгледить лише дорослий читач. Як писав сам Франко: «Я бажав не перекласти, а переробити стару повість про лиса, зробивши її нашим народним добром, надати їй нашу національну подобу». Твір Франка, що перевидавався безліч разів, у тому числі п'ять — за життя автора, залишається популярним упродовж 125 років. Адже «Лис» — то не лише переказ давньогрецького сюжету, що використовувався авторами різних часів та країн. «Фарбований лис» Франка — це справжній унікальний шедевр українського літературного мистецтва.

Та все ж найбільшої слави Іван Франко отримав саме як поет, визначаючи місце і дію поезії як «вогню в одежі слова». І справді, його поетичні твори містять найтонші переживання і пафос, сміливість і скорботу, весь спектр особистісних та громадянських покликів. А його ліричні вірші розкривають всю глибину та щирість душевних переживань. Лірика — вона взагалі поза часом, а лірика Франка — безсмертна. І якщо ми всі знаємо, що ніжний романс «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» належить його перу, то мабуть не всі знали, що популярною сучасною піснею у виконанні Віталія Козловського «Чого являєшся мені у сні» ми теж завдячуємо нерозділеному коханню Франка.

Але звичайно, Іван Франко знайомий нам зі шкільної програми ще радянського періоду більше як «Великий каменяр», «вічний революціонер», «співець трудового народу». Радянська влада знайшла вдалий підхід,

[1] http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Fil_Nauk/2012_2/Meleshko.pdf

виділивши з його творчості напрями, співзвучні з соціалістично-комуністичними ідеями для того, щоб зробити з Франка ідеолога радянського режиму. Але чи не тому більшість його творів (а їх понад п'ять тисяч) так і не були видані за радянських часів? Адже вивчаючи глибше його творчість, дослідники відзначають, що громадянські позиції Франка були далекі від стереотипу соціалістичних та комуністичних напрямів, які ґрунтувалися поміж іншого на ідеях інтернаціоналізму та нівелювання значущості для громадянина національної приналежності. Як людина небайдужа до долі свого народу, як освічена і творча особистість, він мав потребу бути причетним до осмислення народом свого духовного буття та етнічної і культурної самоідентифікації. Своє бачення української нації виявляв через літературну творчість та громадську діяльність. Так характеризує Франка відомий український франкознавець Олег Баган: «його невгасимий інтелектуалізм ламає один за одним старі стереотипи, прокладає нові шляхи, зіставляє різні концепції буття, застосовує різні методології пізнання... переоцінює і переосмислює, шукає істину і стремить до ідеальності, а все лише для одного – для збагачення Духу, для самоствердження себе як Особистості і довколишньої громади як Нації»[2]. Він прагнув до ідеалу свого народу як до найвищої мети і у своїй праці «Поза межами можливого» зокрема стверджував**:** «Не маючи в душі сього національного ідеалу, найкращі українські сили тонули в общеруськім морі…»[3]. У той же час у своїх цивілізаційних ідеях щодо національно-культурного процесу Франко наголошує, що нація не є природним утворенням, адже етнос — це лише матерія, з якої завдяки ідеям та «культурному, отже набутому змісту» вже спроможна «скластись» нація, повноцінна, з самоосмисленням та самоідентифікацією[4]. Мало народитися українцем, українцем треба себе відчути, виховати, виплекати його у собі на засадах батьківських традицій та на кращих зразках національної культури.

[2]Баган О. Жрець інтелектуалізму // Франко І. Вибрані твори: В 3-х т. Т.3: Літературознавство, публіцистика. 2-е вид., доп. / Ред. колегія Скотний В. та інші; упор. Шалата М. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 15-16

[3]http://slovoprosvity.org/2010/08/18/діяти-за-іваном-франком/

[4]Франко І. Реалісти чи кар'єристи? // Житє і слово. – 1895. – Ч.4. – С.82.

Так, попри те, що радянські ідеологи, часом вириваючи з контексту ідеї та використовуючи висловлювання його позицій ранніх років (а еволюція політичних поглядів Франка мала декілька етапів, і одним з початкових справді був соціалістичний), зрілою позицією Франка є націоналізм, той націоналізм, який сучасні автори наукової літератури називають «демократичним»[5]— неворожим до інших націй та таким, що відкидає будь-які спроби розв'язання власного національного питання за рахунок приниження інших націй[6]. Любити своє, піклуватися про своє, підносити своє, поважати себе — це першочергово. Адже відома аксіома, що стала популярною останнім часом – «Полюби себе — і тебе любитимуть інші, поважай себе — і поважатимуть тебе» – стосується не тільки відношення людини до себе як до особистості, але й самовідчуття себе у всій своїй національній неповторності. Радіємо, що саме так виглядає той прояв національної самосвідомості, що ми маємо сьогодні, коли український народ без примусу, хоча й довгим шляхом та дорогою ціною прийняв національну ідею як невід'ємну, органічну частину сучасного життя. «Ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими, а українцями без офіціяльних кордонів…» і нині західні, східні — усі ми як одне ціле відчуваємо себе українцями. Сучасні реалії ще більш утвердили значущість національної ідеї та культурного виховання для формування громадянина, який ідентифікує себе як українець. Вже не географічна чи етнічна приналежність є основною — українцями, як особливо яскраво продемонстрували події останніх років, можуть бути і грузини, і вірмени, і татари, і білоруси, і росіяни, яким попри етнічне походження стала рідною саме українська доля.

Ще одним важливим питанням, що турбувало Івана Франка, було відношення до рідної мови. Високоосвічена людина, «академія в одній особі», як називали його сучасники, маючи феноменальну працездатність, він був не лише видатним літератором, але й автором творів з філософії, теорії та

[5] http://www.radiosvoboda.org/a/27932376.html
[6] http://lib.if.ua/franko/1313656306.html

історії літератури, мовознавства, етнографії, економіки, сходознавства, вільно володів чотирнадцятьма мовами, перекладаючи твори близько двохсот авторів, але приділяв особливу увагу саме розвитку української літературної мови. Тому що «…мова росте елементарно, разом з душею народу». Франка як вченого мовознавця дуже цікавило функціонування живого слова в українському просторі та місце української мови у публічному житті, в освіті, серед інтелігенції. [7] «Потрібні інституції національні і передусім національна мова, без якої виховання народу не може зробити бажаного поступу». Франко вважає, що мова стоїть на сторожі національної ідеї і є не тільки фактором, що вберігає національну самобутність від знищення, але й активним чинником її формування.

На сьогодні мовне питання знову активізувалося на державному рівні. Міністерством культури України створено Координаційну раду з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України, на рівні Уряду закладено підґрунтя для розробки усіх необхідних нормативних актів, які сприятимуть реалізації нових підходів до сприйняття державної мови. Продовжують діяти державна програма з випуску книжкової продукції «Українська книга», що реалізується Державним комітетом телебачення і радіомовлення України та Програма щодо здійснення придбання україномовних книг для поповнення фондів публічних бібліотек, яка реалізується Міністерством культури України. Про важливість мовного питання свідчить і те, що у Міністерстві культури України вперше створене управління *з* питань мовної політики та літератури

Не секрет, що українська мова навіть після прийняття Україною незалежності здебільшого залишалася мовою офіційного спілкування, а у повсякденному, побутовому мовленні вживалася лише там, де не відбулося за радянських часів тотальної русифікації — а це переважно західні регіони та сільська місцевість, тобто місця, де «мовленевий імунітет» все ж переміг «штучно прищеплену» радянською владою русифікацію. Але сьогодні ми

[7] http://journ.lnu.edu.ua/publications/zbirnyk07/Zbirnyk07_Serbenska.htm

можемо відзначити, що за останні роки українська мова займає все активніші позиції в усіх колах спілкування. Українці добре зрозуміли та відчули серцем і душею ціну власної державності, ми добре розуміємо чого прагнемо, чим пишаємось і що захищаємо, тому процес українізації став природнім. Так у 1980-х роках лише у 47% шкіл Української РСР навчання було українською мовою, у 2004 р. кількість україномовних шкіл збільшилася на 28%, вже у 2013 році більш ніж 85% шкіл повністю перейшли на державну мову[8]. А на 2015 рік частка школярів, що здобувають освіту українською мовою, сягнула 90,8%[9].

І на територіях, що історично вважалися більш російськомовними, поволі спостерігається позитивна, хоча й повільна, тенденція до збільшення частки громадян, що спілкуються українською. Одна з причин — патріотичне виховання найменших громадян та молоді, і чимала заслуга у тому, що молодь починає більше спілкуватися українською, полягає саме у діяльності бібліотек для дітей, що невимушено, через гру і змагання прищеплюють дітям любов до української книги та читання. Так, позитивного резонансу в області набув творчий десант Харківської обласної бібліотеки для дітей до Слов'янська «Іван Франко та Леся Українка: погляд через призму віків», що проходив у рамках Загальноукраїнського проекту культурної інтеграції «Український Донбас»; у Краматорську було проведено марафон дитячого читання «Читаємо українською», а у Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей малечі влаштували екскурсії у «Дивосвіт рідної мови», а ще чудові відгуки отримав бібліотечний масовий захід для дітей «Різнобарвна Україно, в нашім серці ти єдина!»

Нині на Землі проживає майже 40 млн осіб, для яких українська є рідною мовою, з них майже 33 млн мешкають в Україні. Спілкуватися українською стало модно. Українською мовою говорять великі міста, ми чуємо її в транспорті, спілкуємося у соцмережах і, що викликає найбільшу радість, українською мовою говорить молодь. Говорить із задоволенням. Без

[8] http://chl.kiev.ua/mbm/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B8/2016/Nezhalezhnist_2016.pdf
[9] Ці статистичні дані не враховують показники шкіл на окупованих територіях

примусу. Говорить із гордістю. Так і має бути. Це показник, що вартий стати ще однією підставою для виправданих сподівань на краще майбутнє нашої держави.

Але не тільки відчуттям себе невід'ємною частиною нації, її традицій та духовної спадщини відзначаються пріоритети сучасного українського суспільства. Дуже гостро відчувається необхідність в освічених, чесних, високоморальних, відданих своїй країні громадянах — інтелігентах, що складають мисляче творче ядро суспільства. Таким був і сам Франко, такою він бачив українську інтелігенцію, відводячи їй важливе місце як рушійній силі задля культурного та освітнього зросту. Однак з сумом зазначав: «У нас нема інтелігенції! У нас є тисячі людей письменних, але інтелігенції немає. Хіба ж наші пани, спорячи за обряд, за азбуку, за бороди, за хрести… хіба ж це інтелігенція?.. Або хіба ж інтелігенція – ті наші бюрократи, більш кесарські, як сам кесар, котрі правду і справедливість уважають ремеслом, а народ вигідним матеріалом для великого роду експлуатації? Де наша інтелігенція? Хто її бачить, хто переконався на ділі в її інтелігентності, в її спосібності до великої служби народної?»[10] І тут ми, на жаль, відчуваємо співзвучність із сьогоденням. Минуло більше століття, немає царя, не раз змінився політичний устрій, а нестача активної чисельної когорти справжньої української інтелігенції серед тих, хто має вплив на долю держави, серед можновладців відчувається і нині. Звичайно, є у нас ті ідейні творчі люди, які мають бажання присвятити своє життя покращенню майбутнього нашої країни та піднесенню її культурного рівня вже сьогодні. Свого часу, звертаючись до молоді, Франко писав про необхідність підготувати «широкообразовану, твердої волі громаду, котра зможе не тільки з щирим чуттям піти в народ, але заразом зможе сильними руками порятувати його». Таке завдання стоїть і перед нинішнім молодим поколінням і поставатиме перед тими, хто тільки починає свідомо знайомитися з громадянськими позиціями та національними ідеями — перед дітьми. Тими дітьми, які

[10]Франко І. Твори в 20-ти томах Т.19. ст.47-48

народилися у незалежній Україні, і вже навіть здебільшого тими, чиї батьки також виросли або й народилися за часів незалежності. І саме ми як представники того мислячого і дієвого осередку суспільства маємо певний вплив на формування майбутніх інтелігентів, плекаючи в них найкращі громадянські якості, виховуючи на національних традиціях, прищеплюючи любов до рідної мови.

Моїсей водив свій народ пустелею 40 років. Може нам вистачить менше часу, щоб переформатувати свою свідомість? Двадцять п'ять років тому ми вибороли Незалежність, наслідуючи заповіти Шевченка, і нині ми маємо творити європейську державу, спираючись на творчість Івана Франка, Лесі Українки і багатьох інших наших мудрих та далекоглядних класиків. Ми повинні навчитися поважати себе незалежно від того, які умови та реалії пропонує нам час.

А час все частіше створює нам обставини, вкотре випробовуючи на міцність. Випробовує нас як громадян, як патріотів, як професіоналів, відданих своїй справі. Нині зміни відбуваються як загалом у системі культури України, так і у бібліотечній справі та дитячих бібліотеках зокрема. Вже не перший рік ми спостерігаємо процеси, пов'язані з децентралізацією влади в Україні, не зважаючи на те, що непослідовність нормативного забезпечення поки що стримує повноцінне її запровадження. І хоча ми розуміємо усі переваги створення об'єднаних територіальних громад, коли місцеві бюджети матимуть відносну фінансову незалежність і змогу покращувати якість життя на місцях, але ж відчуваємо загрозу для нашої системи. Хоча у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні[11] зазначено, що одним із основних повноважень органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення розвитку культури, утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек... Ми розуміємо, що фактично залишаємо на розсуд громади питання доцільності функціонування бібліотек, і саме

[11] http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80

бібліотеки для дітей постають як одна з вразливих ланок серед закладів, що мають функціонувати у новостворених громадах. Ми доводимо громаді, що наша робота важлива, що з нами краще. Але вже недостатньо «прикриватися» яскравими відмовками про те, що дитячі бібліотеки це іноді єдине місце, яке батьки можуть собі дозволити, розраховуючи на якісне і безкоштовне дозвілля для власної дитини; що у наших бібліотеках працюють справжні професіонали, які об'єднують у собі безліч функцій — і бібліотекаря, і педагога, і психолога, і вихователя, і актора, і ще безліч «і»… Так, ми всі чудово розуміємо, що це — правда. Але обставини потребують оперативного реагування на вимоги, що створюються сьогоденням. Під загрозою опиняються бібліотеки і великих міст, і маленьких селищ. Тому ми на місцях повинні ставати тими органічними елементами суспільства, без яких громада просто не зможе повноцінно функціонувати. І тоді, якщо постане питання закриття бібліотеки, ми повинні знати, що громада нас підтримає, бо жоден захід не обходиться без нашої участі, діти не уявляють собі дозвілля без бібліотеки, і всі вже просто звикли, що ми є невід'ємною частиною громади і працюємо далеко поза межами надання традиційних бібліотечних послуг. І звісно, ми не повинні забувати, що діюче законодавство все ж таки нас підтримує, оскільки і стаття 22 Закону України «Про Культуру[12]» чітко зазначає, що виключення закладів культури з базової мережі можливе лише за погодженням з Міністерством культури України, і стаття 15 Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» [13] наголошує на тому, що доцільність реорганізації та ліквідації бібліотек, які є у державній та комунальній власності, визначається відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування за погодженням із центральним органом виконавчої влади, яким є Міністерство культури України. А чи знають про це органи місцевого самоврядування? Чи завжди

[12] http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17
[13] http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80

погоджують свої дії щодо «оптимізації» мережі з Міністерством культури України?

А тепер до реалій. За 2016 рік наша мережа скоротилася на 7 бібліотек. Чи все було зроблено на місцях задля того щоб зберегти ці бібліотеки? Чи справді ці бібліотеки були тим необхідним осередком культурного розвитку дітей, без якого не ніяк не обійтися? Ситуації звичайно різні — іноді просто не було іншого виходу, і об'єднання з дорослою бібліотекою було вимушеним кроком. Але чи не було у нас такого, що про скорочення дитячих бібліотек ми дізнавалися мало чи не через півроку після підписання документів про їх закриття, буквально на наступний день після того, як про припинення функціонування ставало відомо у обласній бібліотеці для дітей? Можливо особливо нікого не турбувало питання доцільності роботи цих бібліотек? Об'єдналися з дорослими — зітхнули, знизали плечима і працюємо далі. Можливо цим бібліотекам і справді не було чим довести свою необхідність? А можливо не було кому підказати, що і як потрібно робити та до кого звертатися? Можливо. Але постає питання — чому ми дізнаємося про це тільки через півроку, коли навіть змоги посприяти у нас уже немає. Чому обласна бібліотека так само дізнається про це ненабагато раніше? Чи треба все списувати на децентралізацію? Чи може передивитися організацію координації питань мережі у межах області?

Разом з тим маємо і позитивні приклади, коли дитячі бібліотеки, над якими нависала загроза закриття, відстояли своє право на життя і діяльність, отримавши підтримку громади та держави, тому що їм було що запропонувати, і вони прагнули довести свою необхідність на усіх рівнях — від місцевого до державного. Вистояли і продовжують свою діяльність у повному обсязі бібліотеки ЦБС для дітей Дніпропетровська та Маріуполя, при тому, що питання про їх функціонування цього року поставало вкрай гостро.

Не менше переживань наразі викликає у бібліотечної спільноти і проблема із введенням в дію Закону України від 28.01.2016 № **955-VIII** щодо

запровадження контрактної форми роботи у сфері культури. З одного боку мета Закону приваблює прозорістю — забезпечити заклади культури професійними керівними кадрами, з іншого — є певна загроза втратити справді цінних працівників. Законом маніпулюють, намагаючись «приміряти» його навіть до тих категорій бібліотечних керівників, яких він не стосується. Є численні приклади того, як завідувачів районними дитячими бібліотеками, що є заступниками ЦБС з питань обслуговування дітей, неправомірно примушували до участі у конкурсі, хоча вони не є керівниками державних та комунальних закладів культури, не мають права підпису, окремої печатки та особистого рахунку, оскільки районна бібліотека для дітей не є самостійною юридичною особою, а входить до складу централізованої бібліотечної системи. Намагаємось відстояти бо, знову таки Франкове: «Лиш боротись — значить жить!» має відношення і до нашої діяльності.

Так, у нас є і поразки, і перемоги. І питань, що потребують осмислення, та проблем, що досі невирішені, залишається немало. Багато є у нашій роботі того, що наболіло, того, що іноді примарним видає віру у краще майбутнє, але хочеться ще раз наостанок процитувати Івана Яковича Франка: «Ми повинні — всі без виїмка — поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кождим її частковим, локальним болем і радувалися кождим хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головно, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його».

І коли у кожному з нас буде місце для сприйняття нашого загального болю як свого власного, і коли ми зможемо попри невдачі, що трапляються, щиро радіти кожній маленькій перемозі та укріплювати віру у те, що з маленьких перемог складається великий успіх — ми справді станемо тією країною, до якої прагнемо і яку мріємо залишити нашим дітям. Коли ми на

місцях відчуємо себе справжніми українцями, які, поважаючи в першу чергу себе, віддаватимуться справі з душею; тими інтелігентами, які стануть оплотом, опорою і рушійною силою; коли зрозуміємо, що за нас ніхто нічого не зробить, але коли постає потреба, то об'єднуючи зусилля, ми досягаємо успіху — ми будемо перемагати. Ми будемо працювати і надалі, тому що (і нехай хтось називає це популізмом) ми справді працюємо заради майбутнього нашого і наших дітей, про яке Франко писав:

Ти зацвітеш новим, пречудним цвітом.
Прийде той час! Істотою цілою
Ми чуєм хід його поза собою…

Тамара Турбаніст,
заст. генерального директора з науково-методичної роботи, НБУ для дітей

Дитячі бібліотеки: напрями і тенденції в умовах трансформації суспільного устрою

Як складові соціальної системи дитячі бібліотеки завжди відображали прагнення суспільства до реалізації його ціннісних орієнтирів, а роль у здобутках національної культури, виховання молоді, формування духовності, гуманістичних ідеалів особистості залишається актуальною проблемою державного значення.

Проблема взаємодії читання та процесу формування особистості дитини є особливо актуальною у період радикальних змін соціальної сфери, коли загострюється проблема людини і пошук механізмів формування духовності особистості, її культури, що слугувало б оздоровленню соціальної сфери.

Сучасні дослідження діяльності бібліотек концентруються навколо проблем «бібліотека — соціальний інститут», «бібліотека — соціальний заклад культури», «бібліотека — культурно-просвітницький заклад культури», «бібліотека — інформаційний центр». Увагу привертає питання взаємодії бібліотеки зі сферами освіти, культури, виховання, суспільства у

цілому в історичному та сучасному аспектах, що в свою чергу актуалізує проблему культурологічного аналізу при дослідженні діяльності дитячих бібліотек України як учасників культурного процесу. Сучасні автори, звільнені від ідеології, по-різному розглядають роль і місце бібліотеки в соціальній структурі суспільства, а беручи до уваги багатогранні функції, вони пов’язують бібліотеку як з просвітницьким, так і з інформаційним закладом. Як культурологічний, так і інформаційний підходи мають право на існування, тому що вони розкривають нову роль бібліотеки і бібліотечної справи у суспільстві. Не однобічне, а багатоаспектне бачення бібліотечної діяльності в контексті соціуму, культури, історії, інформатизації суспільства дозволяє розкрити сенс і провести теоретичний аналіз новітніх тенденцій розвитку бібліотечної справи на сучасному етапі.

Розглядаючи **культурно-просвітню діяльність** дитячих бібліотек України в історичній ретроспективі, слід зауважити, що вони не були предметом ґрунтовних наукових досліджень. Проте, історичний досвід переконує, що саме культурно-просвітня робота завжди була одним із засобів поширення знань.

Теорія і практика діяльності дитячих бібліотек як складових культурно-освітнього процесу доводить, що вони є тими інституціями, які інтегрують усі види та форми поширення знань, забезпечують єдність інформації, освіти, дозвілля, виховання. Культурно-просвітня робота дитячих бібліотек є синтезом педагогічної, освітньої, культурної та самоосвітньої діяльності дітей і підлітків під час дозвілля. Суб'єктом при цьому виступає мережа бібліотек для дітей, яка займається раціональною організацією вільного часу. Предметом — багатогранна соціально-культурна діяльність бібліотек для дітей, тому у їхній культурно-просвітній роботі велике значення набуває організаційно-виховна діяльність, що ґрунтується на принципах культури, освіти, виховання, реалізація яких забезпечує комплексну спрямованість культурно-освітнього процесу, органічну єдність виховного впливу та самовиховання.

Вибір дитячими бібліотеками пріоритетних напрямів культурно-просвітньої роботи визначається стратегією їхнього розвитку у певному соціокультурному середовищі. Сучасна ситуація становить перед культурно-просвітньою діяльністю дитячих бібліотек два взаємопов'язаних завдання: сприяння засвоєнню молодим поколінням вітчизняної і світової культури та стимулювання самовизначення щодо своєї внутрішньої культури. Впливаючи на юного читача, його розвиток, дитячі бібліотеки повинні підготувати дитину до адаптації у нових соціальних умовах, створити середовище її духовного світу.

Становлення вільного мислення неможливе без глибокого, творчого засвоєння, що викликає певні почуття, роздуми про життя, спонукає до випробування себе як творця: художника, поета, письменника, актора, створює основу для розвитку культури почуттів стосовно себе та навколишнього світу, сприяє становленню творчого потенціалу особистості.

Цей важливий **аспект педагогіки** є основним при визначенні завдань культурно-просвітньої діяльності дитячої бібліотеки, її місця і ролі у творчому збагаченні особистості через книгу, читання, при залученні дитини, підлітка до культури, освіти, творчості. Саме сьогодні важливо розширювати коло культурно-освітніх та інформаційних послуг для дітей, забезпечити реальні умови для свободи вибору інформації. Це завжди було і залишається першочерговим завданням дитячих бібліотек. Принциповим у вирішенні цих завдань повинна стати гарантія щодо дотримання права дитини на повноту і свободу доступу до інформації, надання реальної допомоги кожній дитині у виборі свого місця у сучасному житті, в суспільстві, соціальному середовищі. Відповідно, пріоритетними у сучасних умовах стають такі напрями діяльності дитячих бібліотек, як:

- всебічне інформаційне забезпечення культурно-просвітньої і виховної сфери;

- інформаційна підтримка освіти, допомога у формуванні і розширенні знань школярів із предметів шкільної програми та формування культури читання;
- допомога в оволодінні комп'ютерною технікою, формування навичок пошуку в електронній формі;
- організація дозвілля дітей, розвиток їхніх творчих здібностей та нахилів.

Однією з основних у діяльності дитячих бібліотек є **інформаційна підтримка навчального процесу**. Допомога освіті й вихованню стали пріоритетними програмами та основою стратегічних цілей українських бібліотек, а також бібліотек зарубіжних країн. Так, у США прийнято ряд важливих документів: «Реалізація національних цілей освіти через бібліотечне обслуговування», «Дітям потрібні бібліотеки: шкільні і публічні бібліотеки готують сучасну молодь до завтрашнього світу» та ін.

Нові орієнтири освіти, вплив ЗМІ, розповсюдження комп'ютерів відобразилося і на читанні, якому у структурі вільного часу та у дозвіллі відводиться інше місце юного покоління, посилюються **інформаційно-освітні функції дитячих бібліотек**. При цьому, збільшення частки ділового читання у структурі читацької діяльності школярів, що фіксують соціологічні дослідження, ставлять перед дитячими бібліотеками нові завдання: посилення інформаційно-освітньої функції, координацію з органами влади, організаціями та закладами освіти, компклесно-цільове планування своєї роботи.

Дитячі бібліотеки як центри інформаційної підтримки освіти повинні бути націлені на впровадження комплексної системи обслуговування загальноосвітніх закладів, що передбачає такі основні підходи до інформаційного забезпечення потреб освіти:

- створення електронних банків даних відповідно до завдань, які стоять перед конкретною школою, навчальним закладом;
- інформаційна підтримка нових предметів у школі, коледжі, гімназії;

- інформування педколективу про публікації з питань нових технологій навчання;
- забезпечення процесу формування особистого інформаційного потенціалу вчителя;
- інформаційне забезпечення конкретного уроку у повному обсязі;
- організація занять для учнів у режимі комп'ютерної освітньої програми.

Етнопедагогічний потенціал освітньої діяльності бібліотек складається з ряду складових частин, необхідних для безперервного педагогічного процесу. Очевидно, що етнопедагогічна інформація в фондах бібліотек різних типів і відомств досить широко представлена, особливо в фольклорних творах. Бібліотеки, які обслуговують дитячу категорію населення, більше за інших намагаються комплектувати фольклор народів світу. У дитячому читанні, як правило, фольклорні твори займають провідне місце. Дослідники проблем дитячого читання вважають, що однією з відповідальних завдань організаторів бібліотечного обслуговування в тому, щоб наситити дитячий вік читанням казок та інших фольклорних творів. Більше того, зберегти інтерес до світу казок батьки та педагоги намагаються якомога довше. Це так же важливо, як і зберегти дитячість у дорослому житті.

Мабуть нема такої професії, яка б не живилась історичним досвідом народної мудрості. Народною педагогікою пронизана вся освітня діяльність бібліотек. Річ у тім, щоб ця діяльність була ще більш направленою, вивіреною науково-дослідною роботою, систематизованою та ефективнішою. Тут, як і в будь-якій іншій творчій справі, немає межі для досконалості. В період реформ у системі освіти бібліотеки підтримують педагогів за такими напрямами, як: відродження національних культур та традицій; екологічна просвіта та освіта; традиційне краєзнавство.

Етнопедагогікою пронизана вся краєзнавча діяльність бібліотек. Вона зосереджена в краєзнавчих відділах бібліотек та бібліотечно-краєзнавчих клубах за інтересами.

Близькість змістовності краєзнавчої роботи і етнопедагогічних підходів до життєвого досвіду дітей та батьків, до різноманітних напрямів освіти сучасного молодого покоління в умовах бібліотеки спонукає творчу спрямованість до пізнання навколишнього світу у відповідності до загальнопедагогічного принципу дидактики від невідомого до відомого. Етнопедагогічний підхід до краєзнавчої, а далі — до регіонознавчої та краєзнавчої роботи бібліотек розкриває невичерпний потенціал удосконалення пізнавальної цілеспрямованості та формування освіченої особистості зі запасом знань, вмінь та навичок орієнтуватися в міжособовому та міжнаціональному спілкуванні. Так закладаються основи для взаємодії національних культур та діалогу між ними.

Саме бібліотека як один із небагатьох безкоштовних культурних закладів створює середовище для духовного розвитку та формування творчої особи. В умовах комерціалізації культури, розповсюдження масової культури, яка негативно впливає на процес духовного розвитку дітей, набувають актуальності напрями, форми діяльності дитячих бібліотек, що розширюють межі рекреаційної функції, дають поштовх новим нетрадиційним формам роботи з читачами, стимулюють внутрішні сили особистості дитини до саморозвитку та самовиховання.

Людмила Полікарпова,
заст. генерального директора по роботі та зв'язкам з громадськістю, НБУ для дітей

Нормативно-правове регулювання у сфері діяльності бібліотек

Особливого значення для успішної діяльності сучасної бібліотеки набуває здатність держави створювати надійну соціально-правову базу. Державна політика в галузі бібліотечної справи в Україні, як і в кожній країні світу, формується як складова частина соціально-економічної політики в цілому. В сучасних умовах державотворення проблема законодавчого

регулювання бібліотек не втрачає своєї актуальності, має життєво важливий характер. Від вирішення цієї проблеми залежить можливість подальшого функціонування бібліотек.

Увесь законодавчий інструментарій культурної політики будується на основі Конституції України, у якій зазначається, що саме держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури (ст. 11), культурна спадщина охороняється законом (ст. 54), а суспільне життя ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності (ст. 15). Забезпечення культурних процесів та розподіл владних функцій у сфері культури регулюються за допомогою основних повноважень Верховної ради України (ст. 85) та Кабінету Міністрів України (ст. 116), де визначено їхнє право:

- розробляти й затверджувати державний бюджет і зміни до нього (отже, і визначати обсяги асигнувань на культуру та основні напрями їхнього використання);
- затверджувати загальнодержавні програми соціального та національно-культурного розвитку.

Основним базовим законодавчим документом, який регулює діяльність бібліотек, є Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 р.), який визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні. Цей закон гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках. Протягом дії закону було внесено ряд змін і доповнень, зокрема суттєві зміни внесено протягом 2015-2016 рр.: ст. 24 доповнено новою частиною згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури» № 955-VIII від 28.01.2016 такого змісту: керівники державних та комунальних бібліотек, керівники централізованих бібліотечних систем

призначаються на посаду шляхом укладення з ними контракту на п’ять років за результатами конкурсу. Крім того, внесено зміни до Закону України про культуру, який визначає процедуру проведення контракту: ст. 21-1. визначає вимоги до керівника державного чи комунального закладу культури; ст..21-2. — порядок конкурсного добору керівника державного чи комунального закладу культури; ст. 21-3. — склад, порядок формування і повноваження конкурсної комісії; ст. 21-4. — подання документів для участі в конкурсі; ст. 21-5. — добір кандидатів на посаду керівника державного чи комунального закладу культури та призначення керівника. У прикінцевих положеннях зазначається, що набрання чинності законом є підставою для припинення безстрокового трудового договору з керівниками державних і комунальних закладів культури. Органи управління державних і комунальних закладів культури упродовж шести місяців із дня набрання чинності законом зобов’язані розірвати безстрокові трудові договори з керівниками державних та комунальних закладів культури і провести конкурс на заміщення посад керівників таких закладів у порядку, визначеному цим законом. Керівники державних і комунальних закладів культури, з якими на момент набрання чинності цим законом укладено контракт, працюють на посаді до закінчення строку дії контракту. Такі керівники зобов’язані подати в орган управління проект програми розвитку закладу культури на строк дії контракту протягом місяця з дня набрання чинності законом. Конкурсна процедура може не застосовуватися для призначення керівників комунальних закладів культури в територіальних громадах із населенням до 5 тис. жителів.

Доповнено новою частиною такого змісту ст. 26 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу: додаткове фінансування публічних бібліотек може здійснюватися Українським інститутом книги за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Плану розвитку культури на відповідний рік, а також відповідно до державних програм, виконання яких покладено на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, та/або за

рахунок коштів, отриманих Українським інститутом книги як гранти, пожертви, дарунки тощо з цільовим призначенням на фінансування публічних бібліотек»; доповнено і частину другу ст. 4: держава стимулює забезпечення бібліотек сучасною вітчизняною книжковою продукцією, світовою літературою в перекладі українською мовою на різних носіях, у тому числі адаптованих для сліпих, осіб із порушеннями зору та осіб із дислексією; забезпечує запровадження та функціонування дієвої системи електронного книгокористування та обігу електронних книг через бібліотеки; розвиває вітчизняний напрям із формування та упорядкування електронних книг, каталогів, баз даних; створює умови та координує діяльність із функціонування електронних бібліотек, у тому числі у спеціальному цифровому форматі для сліпих, осіб із порушеннями зору та осіб із дислексією.

Разом із тим реалії сьогоднішнього дня і процеси децентралізації, які відбуваються в Україні відповідно до вимог Закону України «Про добровільне об’єднання територіальних громад», потребує внесення відповідних змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» щодо організації бібліотечного обслуговування населення в умовах об’єднаних територіальних громад. Метою реформи місцевого самоврядування, яка відбувається в Україні, є забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів. Одним із критеріїв визначення спроможної територіальної громади є її здатність забезпечити належний рівень надання послуг у сфері культури. Окрім того, у Законі України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» п. 5 наголошено, що якість та доступність публічних послуг, що надаються в об’єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об’єднання. На жаль, сьогодні відбуваються процеси, які не в повній мірі відповідають законодавству, має місце ігнорування соціокультурних потреб

громадян при проведенні децентралізації та формуванні об'єднаних територіальних громад. Виникає побоювання, що мережа сільських, селищних, районних бібліотек може зникнути.

Важливе значення для розвитку бібліотеки як закладу культури, розв'язання багатьох її актуальних проблем мають укази Президента та постанови Кабінету Міністрів України. Щодо перспектив розвитку бібліотечної галузі Розпорядженням КМУ від 23 березня 2016 р. № 219-р схвалено Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», яка формує бачення, визначає пріоритети, завдання та основні дії для досягнення якісних змін у бібліотечній справі України. Стратегія створює підґрунтя для розроблення державної політики та прийняття рішень у сфері культури, освіти та науки, включаючи рішення щодо фінансування бібліотечних закладів, спеціальних програм і проектів. Метою Стратегії є визначення ключових проблем розвитку бібліотечної справи в Україні, пріоритетів діяльності сучасних бібліотек, напрямів, завдань та основних дій, спрямованих на їхню реалізацію. Для реалізації стратегії необхідно запроваджувати комплекс програмних заходів щодо розвитку кожного напряму.

Разом із тим Міністерство культури України винесло на обговорення громадськості пропозиції щодо удосконалення проекту Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік, який передбачає впровадження нових моделей функціонування місцевих культурних інституцій відповідно до потреб громад; розроблення пілотних локацій (у співпраці з органами місцевого самоврядування); інвентаризацію і оцінку стану наявних культурних закладів у селищах, селах, смт. Планується ретельна інвентаризація і оцінка стану наявних культурних закладів у селищах, селах, смт, переглядатимуться загальні показники та індикатори функціонування локальних культурних інституцій, розроблятиметься ефективний механізм отримання фінансової допомоги від держави для перепрофілювання або оновлення локальних

культурних інституцій, сприяння діяльності неурядових інституцій, спрямованих на підтримку культурних ініціатив громад.

Наразі відбувається громадське обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки розвитку культури». Згідно з підпунктом 197.1.31 пункту 197.1 статті 197 Податкового кодексу України звільняються від оподаткування операції зі створення, постачання, просування, реставрації і розповсюдження національного культурного продукту в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, тобто визначається перелік культурних послуг, які звільнятимуться від оподаткування.

Підсумовуючи аналіз нормативно-правового забезпечення культурної політики України у галузі бібліотек, відзначаємо всю важливість кроків, зроблених нашою державою у цій царині, конструктивну політику Міністерства культури України щодо прийняття необхідних законодавчих актів для удосконалення функціонування бібліотек.

Тетяна Кузілова,
завідувач відділу науково-методичної роботи та бібліотечного маркетингу, НБУ для дітей

Управління персоналом бібліотеки для дітей: від стратегічного бачення до практичного рішення

У сучасній непростій соціально-політичній та економічній ситуації, що склалася у нашій країні, коли над бібліотеками для дітей постійно нависає загроза оптимізації, децентралізації та інших красивих за звучанням та руйнівних за сутністю понять, якісне управління бібліотечним закладом та персоналом набуває особливої актуальності. Неочікувані зміни у законодавстві, що лише підштовхують «дорослі» бібліотеки до ще більшої неповаги до «молодших» колег, абсолютне ігнорування пропозицій дитячих бібліотек до законодавчих актів, надто складні економічні умови, вкрай

недостатнє фінансування і як наслідок недостатній розвиток ресурсної бази, ще більш модернізовані запити споживачів інформації, не відповідність працівників фаховому рівню дають мотивацію керівнику не стояти на місці, а крокувати в ногу з часом, змінюючи та оновлюючи підхід до роботи. І лише ті виживуть і будуть затребуваними, хто вчасно організується, використовуватиме модернізовані ідеї та методи в реалізації нових стратегічних завдань, максимально оперативно адаптується та пристосується до постійних змін у суспільстві.

В умовах постійного виживання сучасний керівник для успішності свого закладу намагається відходити від практики попереднього століття, використовуючи новітні маркетингові напрацювання. Адже лише абсолютно нова «картинка» приваблює сучасного читача з його такими вибагливими запитами. Сьогодні практика провідних країн світу свідчить, що для користувачів та суспільства лише якість послуги має значення й говорить про ефективність роботи бібліотеки для громади. Але у нас досі безперечним показником якісної роботи залишаються цифрові показники, зменшення яких змушує керівника серйозно замислитися над тими швидкими та ефективними діями, які мають змінити ситуацію, що склалася. З цією метою керівник має максимально оперативно переорієнтувати колектив для виконання зовсім нових завдань, які допоможуть активізувати вже наявних читачів, які з невідомих нам причин перестали щоденно відвідувати бібліотеку, а також розширювати коло постійних відвідувачів, залучаючи нових. Враховуючи адміністративно-територіальні реформи, що вже відбуваються у регіонах і призводять до об’єднань адміністративно-територіальних одиниць у так звані територіальні громади, доречним кроком для привернення уваги користувачів може бути і пристосування режиму роботи бібліотеки до потреб користувачів. Уже нікого не дивує робота поза межами бібліотеки, адже практика доводить, що це правильне рішення, яке сприяє розширенню кола послуг, що надаються; приверненню уваги меценатів, друзів та партнерів до такої необхідної діяльності з виховання молодої генерації; знову ж таки

залученню читача до книги і бібліотеки. Отже, зміна формату проведення соціокультурної роботи також є важливим практичним рішенням у покращенні обслуговування користувачів.

Всі ми добре знаємо, що бібліотеки для дітей сьогодні не є лише «заручниками» очікування державного фінансування. Останнім часом стала практикуватися успішна реалізація такого важливого напряму бібліотечної роботи як грантова діяльність, направлена на розробку проектів, які дають можливість залучити кошти від певних вітчизняних та зарубіжних благодійних організацій. Ця, безперечно, творча та креативна робота у разі позитивного результату дуже допомагає у створенні нових ресурсів та послуг для користувачів, зміцненні матеріально-технічної бази, а також слугує засобом переоснащення бібліотек, що вже давно потребують і сучасних ремонтів, і нової комп'ютерної техніки, і сучасних гаджетів.

Серед проблем, пов'язаних із забезпеченням нормального та ефективного розвитку установи, однією з головних є проблема управління персоналом. У найближчому майбутньому найкращого розвитку досягнуть ті заклади, керівництво яких робить головну ставку на людські ресурси та управління ними. Розвиток персоналу — одна з найважливіших складових загального підвищення ефективності роботи сучасної бібліотеки для дітей, адже наш юний читач не зупиняється у своєму розвитку і змінюється щодня. Тому і досягти високих результатів можна лише тоді, коли фахівці володіють знаннями, уміннями і цілеспрямовані. Ефективне управління персоналом треба будувати на основі певних принципів:

- взаємна довіра керівника і колективу, добрі стосунки між ними;
- правильне співвідношення поставлених завдань і здібностей працівника;
- матеріальне й моральне заохочення персоналу;
- самостійність підлеглих, делегування їм відповідальності за досягнення результатів;
- турбота про психічний й фізичний стан співробітників, їхнє професійне зростання;

- поступове досягнення кінцевих цілей через виділення проміжних результатів;
- контроль за досягненням результатів.

Головним завданням управління персоналом у сучасних умовах є поєднання ефективного навчання персоналу, підвищення кваліфікації та трудової мотивації для розвитку навиків працівників та стимулювання їх до виконання робіт більш високого рівня. Тому фахівці бібліотеки для дітей постійно повинні підвищувати свій культурний і освітній рівні. Це може виражатися в безперервному підвищенні свого професіоналізму і розвитку особистих культурних переваг.

За сучасних умов розвиток персоналу у дитячій бібліотеці набуває все більшої актуальності. Системно-організований процес безперервного професійного навчання працівників відбувається для підготовки до виконання нових творчих завдань, професійно-кваліфікаційного просування та формування резерву керівників. Розвиток персоналу забезпечується заходами з оцінювання кадрів із метою здійснення виробничої адаптації і атестації працівників, планування трудової кар'єри фахівців, стимулювання професійного зростання та розвитку. Персонал є головною ланкою виробничого процесу. Хоч би якими були новітні технології та інноваційні ідеї, але вони ніколи не будуть ефективними та не приноситимуть максимальну користь без високоефективної роботи, належної підготовки і кваліфікації людських ресурсів. Управління персоналом є досить складним процесом, адже люди наділені інтелектом, здатністю мислити. Вони постійно вступають у взаємовідносини, які часто впливають на продуктивність праці, виробництво та внутрішній клімат.

Сьогодення вимагає від бібліотек якісно нового підходу до своєї діяльності. Саме тому бібліотеки, що обслуговують дітей, роблять усе можливе, щоб заявити про себе як про соціально-необхідні установи, які в змозі повноцінно та оперативно задовольняти інформаційні, освітні та власні потреби користувачів, створювати належні умови для самореалізації юних

читачів, їхнього спілкування, повноцінного проведення дозвілля. Успішність функціонування бібліотеки як провідної соціокультурної установи зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення та запровадження новітніх технологій. Тому сьогодні питання підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців не втрачає актуальності, а набирає все більшого значення. Сучасний бібліотекар повинен навчати, знати і бути носієм не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками інформаційних технологій, спеціальними психолого-педагогічними знаннями та уміннями.

Успішна діяльність бібліотек для дітей за умов жорсткої конкуренції з боку публічних бібліотек залежить від творчої активності працівників. Тому провідним завданням керівника є мотивація свого персоналу, яка полягає у створенні дружніх відносин у колективі, у пошуку саме таких методів та підходів, які сприятимуть більш ефективній роботі. Персонал потрібно заохотити, створити такі умови, за яких у кожного працівника буде бажання працювати плідно і з натхненням.

Отже, шановні колеги, слідкуйте за пропозиціями грантодавців, підвищуйте фаховий рівень своїх працівників, пристосовуйте діяльність бібліотек до вимог громади і лише у цьому випадку якість наданих послуг нашим користувачам надасть нам хоч якісь гарантії, що громада стане на наш захист і буде відстоювати гідне майбутнє для виховання своїх дітей. Ми все зможемо, головне вірити у свої сили і працювати з натхненням і самовідданістю, продовжуючи традиції та культурну спадкоємність, виховуючи нове покоління справжніх українців.

Валентина Лаукарт,
завідувач науково-методичного відділу
Вінницької обласної бібліотеки для
дітей ім. І.Я. Франка

Бібліотеки для дітей Вінниччини: проблеми та перспективи

Гортаючи історії дитячих бібліотек області, дивуєшся, що більшість із них були створені в нелегкі 1936 та 1937 роки. У роки війни приміщення деяких бібліотек були майже зруйновані, частково згоріли книги. Бібліотекарі як могли намагалися сховати та зберегти те, що залишилося. У повоєнні тяжкі часи бібліотеки запрацювали і знову відкрили двері для юних читачів, розуміючи важливість виховання та навчання підростаючого покоління, майбутнього країни.

Сьогодні дитячі бібліотеки області це сучасні методичні, культурні, інформаційні та просвітницькі центри. Навчити дітей насолоджуватися читанням, зробити його привабливим і улюбленим заняттям, допомогти їм знаходити інформацію та вміло нею користуватися — ось основне завдання дитячих бібліотек.

Формуванню іміджу бібліотек допомагає налагодження зв'язків із громадою та місцевими органами влади, соціальними службами, культурно-мистецькими, освітніми закладами та громадськими організаціями.

На теренах Вінниччини дитяче населення обслуговують 42 спеціалізовані бібліотеки.

З них:

- ✓ обласна бібліотека для дітей ім. І.Я. Франка;
- ✓ 25 центральних міських та районних бібліотек для дітей;
- ✓ 4 відділи обслуговування при ЦБ (у минулому районні дитячі бібліотеки);
- ✓ 12 спеціалізованих бібліотек-філіалів.
- ✓ А також 833 сільські бібліотеки, в яких діє 308 КЮЧ.

Загальна площа приміщень бібліотек для дітей становить 7.5 тис. м. кв., 75% якої використовується для обслуговування читачів та проведення різноманітних соціокультурних заходів.

Одним із головних питань діяльності бібліотек залишається формування бібліотечних фондів, адже хочеться, щоб діти у бібліотеках мали можливість читати нову дитячу книжку, познайомилися з новим дитячим журналом.

Станом на 01.01.2016 року бібліотечний фонд документів у дитячих бібліотеках становив 996.8 тис. примірників.

За минулий рік до дитячих книгозбірень надійшло 27.4 тис. нових документів, із них 10 тис. — книги. Поповнення фондів складає всього 2.3% від загальної кількості фонду. В рамках програми «Українська книга» бібліотеки для дітей області отримали 856 дитячих книжок. Крім використання бюджетних коштів на комплектування, бібліотеки активно займалися пошуком додаткових джерел поповнення фондів, це — спонсорські та благодійні внески, проведення акцій «Подаруй бібліотеці книгу» та акцій, спрямованих на повернення літератури: «Бібліотека без боржників», «Я не боржник — я просто забудько», «Дні повернення книги» та інші.

Щорічно дитячими бібліотеками обслуговується майже 80 тис. користувачів, 67% яких становлять діти до 15 років. У сільській місцевості цей показник становить 29.6% від загальної кількості користувачів.

Зміна культурних та літературних пріоритетів у дітей спонукає бібліотекарів до пошуку та впровадження інноваційних форм бібліотечної роботи з надання інформаційних послуг, використання нових комп’ютерних технологій.

Із 42 бібліотек для дітей 30 мають комп’ютери, 26 — копіювально-множувальну техніку, 22 — мультимедійне обладнання. 28 бібліотек мають доступ до мережі Інтернет, у 20 бібліотеках є електронна адреса. При 9 бібліотеках діють Інтернет-центри.

Бібліотеки області працюють над тим, щоб представити свої ресурси і послуги через рекламу під час експозицій виставок, стендів, рекламно-

інформаційних афіш, рекламних оголошень, розповсюдження флаєрів, та в соціальних мережах.

Проводяться дні відкритих дверей «Відвідай бібліотеку – пізнай світ», бібліотечні тижні, квести і флешмоби, піар-акції «Сучасні книги для дітей», бібліотечні десанти «Бібліотека йде в місто».

Бібліотеками приділяється значна увага популяризації книжкових скарбів, організації дозвілля юних читачів. Досвід проведення масової роботи підтверджує, що їхня ефективність залежить від врахування потреб користувачів відповідно віку та інтересам. Перевага надається активним формам — це і літературні аукціони, вернісажі, деліжанси, прес-діалоги, ерудит-лото, рандеву з книгою, літературні калейдоскопи, бібліомарафони та багато інших.

Дитячі книгозбірні проводять активну інформаційну та просвітницьку діяльність із питань краєзнавства. Завдяки проведенню літературних кав'ярень, віртуальних та реальних екскурсій, вікторин та експедицій, організації тематичних виставок, краєзнавчих куточків вдається змінити ставлення до історії краю, забезпечити інтерес та навіть гордість за його минувшину.

Бібліотеки активно працюють у напрямі налагодження тісних зв'язків із місцевими ЗМІ. Репортажі на телебаченні, публікації на сторінках місцевих видань про діяльність бібліотек формують позитивну громадську думку про сучасну бібліотеку. Організовуючи культурно-мистецькі заходи, бібліотекарі готують прес-релізи і запрошують журналістів для висвітлення яскравих подій.

Бібліотечні спеціалісти проводять чимало методичних, консультативних, навчальних заходів та виїздів до сільських бібліотек для надання практичної допомоги, спрямованої на удосконалення обслуговування дітей та впровадження інновацій.

Розпочато роботу з написання «Історії дитячих бібліотек області», починаючи з 1993 р. Уже підготовлені видання «Історія Вінницької

Державної обласної бібліотеки для дітей 1923-1993 рр.» та «Історія бібліотек для дітей Вінницької області до 1993 р.».

Але ця робота не може проводитися без талановитих та креативних бібліотечних спеціалістів, відданих своїй справі. У бібліотеках для дітей області працює 151 бібліотекар. За освітнім рівнем бібліотечних спеціалістів: 82,8% мають вищу повну та базову вищу спеціальну освіту, 62,3% бібліотечних спеціалісти працюють у бібліотеках понад 20 років. Прикро, що 8,6% спеціалістів працюють не повний робочий день.

У подальшому пріоритетами діяльності дитячих бібліотек області залишаються:

- збереження мережі дитячих бібліотек Вінниччини;
- участь у реалізації загальноукраїнських, регіональних, районних, міських програм та акцій;
- зміцнення і підтримка позитивного іміджу бібліотек у місцевих громад, перед органами влади та пересічними громадянами, активна співпраця з навчальними закладами, соціокультурними інститутами та громадськими організаціями;
- увага до дітей з особливими потребами, переселенців із Криму та Сходу України, дітей військовослужбовців, забезпечення для них розвиваючого навчання та безболісного інтегрування у нові умови життя;
- виховання інформаційної культури користувачів, навичок роботи з ресурсами бібліотек, розвиток читацької компетентності;
- проведення постійної моніторингової діяльності з метою подальшого проектування та прогнозування власної роботи;
- забезпечення науково-методичної діяльності, здійснення постійного моніторингу проблем модернізації професійної освіти, адаптації знань і навичок бібліотечної роботи до нових, швидкоплинних потреб суспільства.

Ольга Прокопович-Ткаченко,
заступник директора КЗК
«Дніпропетровська обласна бібліотека
для дітей»

Соціальне партнерство — комунікативний ресурс розвитку бібліотеки для дітей

Сучасні бібліотеки для дітей за останнє десятиліття зазнали значних перетворень, розширили перелік своїх послуг, поступово змінюючи ставлення суспільства до своєї діяльності. Бібліотеки вже не можуть працювати в автономному режимі, сьогодні це ті заклади, які акумулюють інтереси широких верств населення. Особлива роль бібліотек розкривається в безпосередній участі в житті місцевої громади, у вирішенні певних завдань зі збереження культурних традицій краю, в забезпеченні можливості для творчого розвитку населення, реалізації щоденних планів та інтересів. Соціальне партнерство в суспільстві набуває особливого значення, тому що допомагає громаді вирішувати проблеми в різних напрямах. Бібліотеки займають особливе місце в системі соціального партнерства. Вони є одним із соціальних інститутів держави, які фактично виступають формою організації громадських ініціатив, є об'єднуючою ланкою у розвитку партнерських відносин.

Як показує досвід, соціальне партнерство — перспективний шлях для подальшого удосконалення системи соціокультурного обслуговування населення та підвищення якості послуг для користувачів.

Безумовно, наявність або відсутність соціальних партнерів є одним з основних показників сприйняття бібліотеки суспільством.

В розвитку партнерських відносин з іншими закладами і установами бібліотеки вирішують завдання залучення партнерів, спроможних розширити читацьке коло бібліотеки, реалізувати спільні програми, проекти та ін. Предметами партнерства можуть бути: спільне створення інформації, її розміщення та надання користувачам, обмін інформаційними продуктами.

Однією з ефективних форм партнерських зв'язків бібліотек із громадою є спільні заходи та акції. Така форма використовується у більшості бібліотек.

Як показує досвід, багатофункціональність бібліотечної діяльності дозволяє проводити заходи різноманітного спрямування, орієнтовані на широкий спектр інтересів дітей, об'єднуючи навколо них різних соціальних партнерів. При цьому бібліотека бере на себе роль координатора.

У Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей протягом тривалого часу склалася певна система партнерських стосунків із різними установами і організаціями. Щорічно вона зазнає змін – приєднуються нові партнери, укріплюються тривалі стосунки. Ми завжди відкриті для всіх, хто займається вихованням, розвитком, освітою, соціальною підтримкою дітей. Так, одним із пріоритетів нашої діяльності є робота з дітьми, які потребують особливої уваги.

Заклади, які опікуються такими дітьми, вважають бібліотеку дружнім і позитивним середовищем для них, тому ми маємо стабільні партнерські стосунки. Співпрацюємо з міським центром реабілітації дітей-інвалідів «Надія», дитячим санаторієм № 1, центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Барвінок». Спільно з психологом бібліотеки підбирається репертуар лялькових вистав, книг, використовуючи елементи бібліотерапії.

Налагоджена співпраця з дитячою лікарнею № 5, а саме з її неврологічним відділенням. Двічі на тиждень ці діти відвідують нашу бібліотеку. До їхньої уваги — лялькові вистави, розважальні програми, цікаві книги. Крім того, бібліотечні фахівці проводять майстер-класи з виготовлення виробів хенд-мейд як в приміщенні бібліотеки, так і в приміщенні лікарні. Такі творчі заняття дуже позитивно сприймаються дітьми, які потребують індивідуальної уваги і турботи. Серед пацієнтів цієї лікарні трапляються діти з сімей вимушених переселенців із зони АТО. Таким дітям — особлива увага, адже вони пережили важкі стресові ситуації. Бібліотеки для дітей — саме те середовище, в якому дитину оточують лише позитивні емоції. Діти і батьки можуть отримати в нашій бібліотеці

безкоштовні консультації психолога. Для дітей-переселенців було проведено ряд заходів спільно з центром допомоги переселенцям «Допомога Дніпра». На території міста облаштовано модульне містечко для переселенців, в якому мешкають майже 40 дітей. Для них фахівці нашої бібліотеки проводять голосні читання з театралізованими елементами, використовуючи персонажів лялькового театру.

В рамках підтримки дітей соціально-вразливих категорій здійснюється співпраця з Центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді одного із районів міста. Майжі всі резонансні заходи для дітей, якими опікується центр, відбуваються у стінах нашої бібліотеки: фестиваль творчості для дітей з особливими потребами «Повір у себе — і в тебе повірять інші», концерт талантів «Через терени до зірок», свято «Діти всієї землі», «Здрастуй, школо!» та інші.

У незалежній правовій державі особливо важливого значення набуває виховання у підростаючого покоління правової культури.

З урахуванням актуальності цього напряму, бібліотека декілька років реалізує партнерський проект «Подорож країнами Закон і Право» спільно з Головним територіальним управлінням юстиції у Дніпропетровській області. Допомогу у правовій освіті підлітків здійснюють члени координаційної ради молодих юристів управління. Для старшокласників шкіл і ліцеїв проводяться заходи з обов'язковими елементами живого спілкування: бесіди-діалоги, правові калейдоскопи, ділові ігри. У скайп-форматі відбулося спілкування учнів юридичного ліцею та автором книги «Кримінальний кодекс для дітей» Галиною Палійчук.

Заклади позашкільної освіти та творчого розвитку дітей, безумовно, не обходять увагою можливості бібліотеки. Наші постійні відвідувачі — клуб школярів «Мрійник», дитячий клуб сімейного комплексу «Абрикос», клуб дитячого розвитку «Мамарада». До уваги дітей — різноманітні лялькові вистави, розважально-ігрові цикли, знайомство з періодикою та найцікавішими книгами, мультфільми і фільми на великому екрані.

Рекламувати нашу діяльність допомагає співпраця з Будинком Мистецтв. Бібліотека бере участь в арт-фестивалях «Мрії мого дитинства», тематичних заходах до ювілеїв письменників. Враховуючи великий потік відвідувачів на таких заходах, ми ніколи не відмовляємося від участі в них, знайомимо мешканців міста з нашими можливостями.

Дуже цікавою виявилася співпраця з викладачами і студентами Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки. У відділі мистецтв працює «Музична вітальня», на заходах якої студенти академії мають змогу отримати практичні навички роботи з аудиторією із теорії музики та виконання музичних творів на різних інструментах. Для дітей це безцінний досвід спілкування з «живою» музикою та професійними виконавцями.

Наш багаторічний партнер — секція літератури для дітей та юнацтва «Джерело» при Дніпропетровській обласній організації Національної спілки письменників України. За цей час було проведено велику кількість спільних заходів — літературних зустрічей з авторами дитячих книг, презентацій нових видань, обласних заходів із популяризації дитячого читання. Крім цього, дарунки письменників постійно поповнюють фонд бібліотеки.

Пульсуючий плин часу владно диктує бібліотекам необхідність шукати нові можливості впливу на дитину для формування її моральних та літературних вподобань. На секрет, що телебачення приваблює маленького читача, сприяє формуванню його стилю мислення і поведінки. Партнерство з телевізійною студією — перспектива зі створення якісних і корисних передач для дітей.

Однією з «родзинок» діяльності нашої бібліотеки є кількарічна співпраця з дитячою студією телебачення і преси «Вместе!» («Разом!»). Телебачення здатне суттєво збагатити сприйняття літератури сучасними дітьми. Ці особливі можливості телебачення пов'язані передусім із тим, що дитина залучається до ігрової ситуації, у своєрідний діалог з екраном.

Спільно створено п'ять рубрик: «В світі кіно», «Що? Де? Чому?», «Казкові секрети», «Книжкові секрети», «Читайка». Рубрика студії «Вместе!»

«Казкові секрети», що виходять щонеділі на 27 каналі в рамках дитячого марафону «Калейдоскоп секретів», використовує різні цікаві прийоми із донесення до дітей кращих творів літератури.

Подальша діяльність нашої бібліотеки налаштована на продуктивний розвиток соціально-орінтованих проектів, фахівці постійно шукають засоби взаємодії з партнерськими організаціями та нові ресурси для творчих задумів. Бібліотека максимально відкрита, як того потребує час, приваблива та доброзичлива, намагається долучитися до усіх сфер інтересів дітей та позиціонує себе невід'ємною частиною інтелектуального простору місцевої громади.

Надія Новіцька,
директор КУ Тернопільської обласної ради «Тернопільська обласна бібліотека для дітей»

Дитяча бібліотека як вигідний партнер у становленні громадянського суспільства

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства зростає соціальний ефект бібліотечної діяльності. Сьогодні бібліотека є тією установою, яка може консолідувати громадськість щодо вирішення соціально значущих проблем і бере участь у становленні громадянського суспільства в країні.

Однією з прогресивних форм взаємодії бібліотеки з різними структурами та користувачами є соціальне партнерство, яке дозволяє учасникам популяризувати свою діяльність серед місцевої громади, вивчати і враховувати інтереси суспільства.

Соціальне партнерство історично грунтується на традиційній взаємодії бібліотек з іншими установами й закладами для проведення спільних заходів. Сьогодні традиції соціального партнерства отримали стрімкий розвиток.

Основними принципами соціального партнерства є:

- активність бібліотеки (не очікувати звернення);
- взаємна зацікавленість (партнерський розвиток);
- рівноправність партнерства (узгодження в інтересах сторін);
- взаємна відповідальність;
- системність і плановість.

Коло партнерів сучасної бібліотеки досить широке і постійно розширюється. Це органи місцевого самоврядування, державні служби, громадські організації, освітні установи, заклади культури, недержавні комерційні структури, засоби інформації, благодійні фонди. Бібліотека — це громадський центр культурного життя, спілкування, дозвілля.

Про соціальну значущість діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для дітей свідчить те, що інформація про заходи, проведені бібліотекою, розміщується на сайтах місцевих органів влади: Обласної державної адміністрації, обласної ради, управління культури облдержадміністрації, Тернопільської міської ради.

У діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для дітей присутні різні види соціального партнерства, закріплені відповідними угодами про співпрацю.

Уже третій рік у бібліотеці діє проект «Поглянь у майбутнє», який працює за такими напрямами: «Приймальня з прав дитини», «Бібліотечна психологічна служба», «Батьківська академія» та клуб «Бібліо.inter.net».

З метою успішної діяльності «Приймальні з прав дитини» бібліотека тісно співпрацює з Головним управлінням юстиції у Тернопільській області, Спілкою молодих юристів головного управління юстиції у Тернопільській області, Тернопільським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Тернопільським міським відділом внутрішніх справ, Кримінальною міліцією у справах дітей міста Тернополя, Службою у справах неповнолітніх та дітей Тернопільської міської ради, Громадською організацією «Інформаційно-правовий центр «Права людини».

Надаючи регулярну інформаційну допомогу цим структурам, бібліотека залучає їхніх представників до проведення різноманітних заходів, спрямованих на правове виховання дітей і підлітків, профілактику правопорушень, ознайомлення з наслідками та покараннями за скоєні злочини тощо. Зокрема: фахівцями надавалися правові консультації з таких питань: «Як держава піклується і матеріально забезпечує соціально-незахищених громадян України», «Що є власністю неповнолітніх та у яких випадках підліток може розпоряджатися цінним майном?», «Право на працю неповнолітніх», «Що таке злочин, і як бути, коли вчинено злочин?» «Як поводитись, коли вас затримує міліція» та ін.

За участі наших партнерів відбулися тренінги на тему «Права людини і мир — найголовніші блага для нас», «Я — дитина! Я — людина, що має свої права», «Права дітей. Права батьків», правовий діалог «Я маю право жити на землі», година спілкування «Діти: Злочин і покарання».

Нашими партнерами з надання кваліфікованої психологічної підтримки відвідувачам бібліотеки та результативної діяльності «Бібліотечної психологічної служби» і «Батьківської академії» є молодіжна організація «МІСТ» та громадська організація «Психолого-логопедичний центр «Ефектус» (м. Рівне). У бібліотеці відбулися психологічні тренінги «Твій емоційний стан», «Характери», «Стосунки між підлітками», «Планування майбутнього», «У пошуках власного «Я», години спілкування «Чоловіча дружба і стосунки з дівчатами», «Що таке конфлікт?», «Будьте толерантними!».

Діяльність «Батьківської академії» спрямована на допомогу батькам у пізнанні власних дітей, вирішенні конфліктних ситуацій у взаєминах «батьки-діти». Тому значна увага приділена таким заходам: лекторій «Психологічна готовність дитини до…», година спілкування «Почуйте голос вашої дитини», семінар «Дитячі кризи: зрозуміти і подолати», «Неслухняні діти: все про дитячу неслухняність, впертість, капризи», тренінг «Дітей виховують батьки, а батьків…?», відеосалон «Поговоримо про сім’ю».

Соціальне партнерство бібліотеки з «Центром здоров'я», медичними закладами, Тернопільською обласною організацією Товариства Червоного Хреста допомагає у популяризації здорового способу життя, профілактиці шкідливих звичок, захворювання на СНІД, туберкульоз, попередженні травматизму серед дітей і підлітків. Відвідувачі бібліотеки є постійними учасниками інформаційно-пропагадистських заходів за участю фахівців-лікарів, зокрема: година спілкування «Хто здоровий — той сміється», година здоров'я «Разом проти СНІДу», інформаційна година «Шкідливі звички: знати, щоб жити», «Життя без шкідливих звичок», година безпеки «Комфортно там, де безпечно», інтерактивна година «Чи бути здоровим — вирішуєш ти» та інші.

Надійним партнером бібліотеки у профорієнтаційній роботі є міська служба зайнятості. Вони беруть активну участь у районних семінарах, надають бібліотекам різноманітні інформаційні матеріали, які допомагають обрати професію. Бібліотеки ЦБС співпрацюють також з аграрним ліцеєм, Центром підготовки абітурієнтів.

Найперші помічники бібліотек у роботі з патріотичного виховання читачів — це музеї, ветеранські організації, учасники ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, воїни УПА, сучасні герої — захисники України, волонтери, а саме: працівники Тернопільського обласного краєзнавчого музею, Тернопільського історико-меморіального музею політичних в'язнів, Тернопільська міська громадська організація «Спілка Чорнобиль», Тернопільська обласна організація «Української Спілки ветеранів Афганістану». За їхньої участі у бібліотеці проходять заходи до Дня козацтва, Дня Збройних сил України, Дня пам'яті і примирення, виводу радянських військ з Афганістану, пам'яті про Небесну Сотню, вшанування героїв, полеглих у боротьбі за незалежність України в різні часи.

Тернопільська обласна бібліотека для дітей долучається до різноманітних заходів, організованих Тернопільським міським центром фізичного здоров'я населення управління у справах сім'ї, молодіжної

політики і спорту. З нагоди Дня Незалежності у бібліотеці відбувся майстер-клас «Квітка миру і надії», який став початком дитячо-юнацького марафону «Я — українець, я — патріот». Із великим натхненням та любов'ю, з надією на мир і спокій у країні діти виготовляли паперові квіти кольорів національної символіки у техніці орігамі. Заключним етапом марафону став флешмоб і благодійний ярмарок на Театральному майдані міста, під час якого відбувся продаж виготовлених квітів. Виручені кошти передано Логістичному центру допомоги бійцям АТО.

Різноманіттю бібліотечних форм роботи у бібліотеці сприяє тісна співпраця з Тернопільською міською організацією «Спілка української молоді».

Маленькі читачі нашої бібліотеки (3-5 років) завжди з нетерпінням чекають неділі. Адже традиційно в цей день спілчани влаштовують для юних тернополян заходи (сходини), які щоразу присвячені новій актуальній темі. Протягом року відбулося 16 сходин, які відвідали 169 дітей та 116 батьків. Здебільшого ці заходи патріотичного та духовного спрямування, розвивають у дітей любов до рідної землі, української мови, символіки, знайомлять із традиціями та звичаями нашого народу, хорошими манерами, сприяють розвитку дитячої творчості. Зокрема, сходини «Україна на карті», «Герої», «Свято Стрітення», розмови-ігри «Про птахів» та «Хто де живе», музично-танцювальні ігри: «Шукаю пару», «Швидко, чи повільно», «Будьте чемні очка, ручки, язичок».

Незмінними партнерами бібліотек завжди були і залишаються освітні заклади. Інформаційна підтримка навчального процесу — головне завдання бібліотек. Інформування викладачів шкіл, вихователів про нову методичну літературу, залучення школярів та студентів до бібліотечних установ — основні напрями співробітництва. Традиційно бібліотечні заходи проводяться разом із спеціалізованими навчальними закладами, зокрема з вихованцями Тернопільської обласної комунальної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом.

Інформацію таким дітям бібліотекарі доносять за допомогою сурдоперекладача.

Протягом двох років у ВО 5-11 кл. діє клуб «Літературні посиденьки», який допомагає юним учасникам познайомитися із творчістю сучасних письменників, поспілкуватися з членами Національної спілки письменників України, а також продемонструвати свої літературні здібності. «Літературні посиденьки» у бібліотеці відвідали відомі українські письменники: Андрій Бачинський, Андрій Курков, Галина Малик, Анатолій Качан, Наталка Малетич, Олександр Смик, Богдан Мельничук, Ірина Мацко, Надія Кулик та інші.

Постійними партнерами у популяризації книги та читання серед дітей і підлітків є видавництва «Джура», «Навчальна книга — Богдан» та «Підручники і посібники», які постійно презентують свої нові видання відвідувачам нашої бібліотеки, а також сприяють у проводенні пізнавальних заходів «Шлях книги до читача», «Від рукопису до книги» та інші.

З метою залучення позабюджетних коштів для покращення своєї діяльності, Тернопільська обласна бібліотека для дітей залучила до організації заходів меценатів та благодійників:

- **громадська організація «Патріоти Тернополя»** забезпечила подарунки (канцтовари) для нагородження переможців обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Книга пам’яті мого роду» та найактивніших учасників бібліосвята «Маленька країна — країна дитинства, де сонечко світить і казка живе», приуроченому Міжнародному дню захисту дітей;
- **Спілка української молоді** надала у прокат костюми літературних героїв для проведення «Посвяти у читачі» та бібліосвята «Маленька країна — країна дитинства, де сонечко світить і казка живе», приуроченому Міжнародному дню захисту дітей;
- **видавництво «Джура»** виготовило 50 календарів, 2000 формулярів, подарувало 14 примірників книг для нагородження переможців обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Книга пам’яті мого роду»;

- **видавництво «Навчальна книга – Богдан»** до ювілею бібліотеки подарувало 17 примірників книг;
- обласна **організація Товариства Червоного Хреста** — 30 м'яких іграшок для учасників бібліосвята «Маленька країна — країна дитинства, де сонечко світить і казка живе», приуроченому Міжнародному дню захисту дітей.
- **Благодійний фонд «Апостол»** надав 30 подарунків дітям до свята Миколая, також за сприяння фонду з Національної бібліотеки України для дітей доставлено нові книги за програмою «Українська книга».

Активна робота працівників бібліотеки та тісна співпраця із засобами масової інформації дозволяє формувати позитивний імідж установи, інформувати громадськість міста про нові послуги, що безперечно привертає увагу громади до бібліотеки та сприяє збільшенню кількості відвідувачів книгозбірні.

Про роботу бібліотеки у 2015 р. відзнято 8 репортажів на радіо та 5 на телебаченні, опубліковано 19 заміток у друкованих виданнях та понад 100 в інтернет-газетах.

Отже, соціальне партнерство як прогресивний вид взаємодії націлене на реалізацію інтересів усіх учасників процесу і відкриває широкі можливості для бібліотек.

Тамара Клюй,
директор КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» Чернігівської обласної ради

Соціальне партнерство як важливий крок до бібліотечного фандрейзингу

Важливим кроком до бібліотечного фандрейзингу, зокрема, на Чернігівщині, вважаємо, насамперед соціальне партнерство. Виходячи з досвіду дитячих бібліотек нашого регіону можемо зробити висновок — міцніє і розширюється соціальне партнерство, збільшується і питома вага

додаткових фінансових внесків у діяльність бібліотек для дітей у нашій області.

Фандрейзинг як напрям діяльності бібліотек є дуже перспективним і справжньою наукою про вміння успішно переконувати інших у тому, що діяльність саме вашої бібліотеки заслуговує на увагу і підтримку, а найбільша проблема — довести свою необхідність. Як свідчить досвід бібліотек Чернігівщини цей процес довготривалий і вимагає терпіння і напруженої праці.

Ми поділимося досвідом організації наших обласних і міських конкурсів, пов'язаних із читанням, із розвитком дитячої літературної творчості.

Обласний конкурс дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти неньки України» зініційований обласною бібліотекою для дітей та відомою в нашому краї дитячою письменницею Тетяною Пакалюк (2011 р.), уже вшосте підбив підсумки. За ці роки майже 1,5 тисячі дітей і підлітків з усіх куточків Чернігівщини взяли участь у конкурсі, майже 100 кращих творів були вперше надруковані. Яку радість ми подарували маленьким початківцям! Коштами і зусиллями обласної державної адміністрації, депутатів, письменниці Т. Пакалюк побачили світ п'ять збірочок із творами переможців, на підході — шоста. Як ви знаєте, сьогодні це немалі кошти.

Чотирнадцять років поспіль у нашому місті проводиться міський конкурс «Читаюча родина Чернігова», у якому взяли участь понад 400 міських родин з усіх шкіл Чернігова. Наш незмінний партнер — відділ у справах дітей і молоді Чернігівської міської ради підтримує цей захід і морально, і матеріально — фіналісти конкурсу завжди нагороджуються подарунками від відділу.

Міський екологічний конкурс «Вчимося жити на Землі» вже 10 років поспіль проводиться спільно з навчально-методичним центром при МНС в Чернігівській області, іншими зацікавленими організаціями, а діти-

переможці завжди тішаться сувенірами і подарунками від організаторів — Департаменту з питань екології, обласного відділення Національного олімпійського комітету.

Одним із найвдаліших напрямів фандрейзингу є гранти міжнародних фондів та організацій. У 2012 р. обласна бібліотека для дітей виграла грант за програмою «Бібліоміст». Ми отримали 10 новеньких комп'ютерів для наших юних читачів, які тепер насправді можуть називатися користувачами.

Солідну допомогу нам неодноразово надавав друг бібліотеки — депутат обласної ради, завдяки якому ми закупили комп'ютери, принтери, плазмовий телевізор.

Обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач року» в нашій області від самого початку активно підтримує обласне відділення Дитячого фонду України і особисто його голова Валентина Хуторненко. Кращій топ-десятці фіналістів фонд дарує передплату на дитячий журнал.

Всі ці напрацювання виникли не за один рік, це був тривалий процес, копітка праця, переконання партнерів у необхідності відповідних заходів, творчих акцій.

Як бачимо, сьогодення висуває нові вимоги для бібліотекарів; залучення позабюджетних коштів стає фактором, який визначає лідерів та аутсайдерів.

Не лише обласна бібліотека для дітей користується певними успіхами фандрейзингу, а і наші кращі дитячі бібліотеки.

Однім із лідерів фандрейзингу є Корюківська районна бібліотека. Саме підсумком такої копіткої роботи і став спільний проект молодіжної громадської організації «Альтернатива» та районної дитячої бібліотеки зі створення на базі РДБ своєрідного сучасного дитячого культурно-інформаційного простору «ВООКіторія». За підсумками конкурсу малих грантів Всеукраїнської мережі «Громадські ініціативи України» проект «Культурно-інформаційний дитячий простір Корюківської міської молодіжної громадської організації «Альтернатива» здобув грант на

реорганізацію читального залу РДБ у дитячий культурно-інформаційний простір «ВООКіторія». До цієї справи долучилися підприємці району, керівники підприємств міста, помічники народного депутату А. Авлахова, батьки, просто небайдужі люди, які робили благодійні внески, допомагали ремонтувати приміщення.

За кошти гранту та благодійних внесків проведені ремонтні роботи зали, придбані сучасні шафи, стільці, змонтований м’який куточок для відпочинку дітей. Ініціатором та основним промоутером процесу з дизайну та облаштування зали стали згуртована команда молодіжної громадської організації «Альтернатива» на чолі з Володимиром Онищуком.

І читачі, їх бібліотекарі безмежно вдячні всім небайдужим, хто долучився до створення «ВООКіторії». Відтепер діти і батьки мають чудовий центр дитячого читання, організації змістовного дозвілля, інтелектуального та творчого розвитку користувачів-дітей громади.

І, нарешті, в рамках загальноміського дитячого фестивалю «Смугастий равлик» у бібліотеці відбулося урочисте відкриття культурно-інформаційного арт-простору в оновленому приміщенні. На свято були запрошені всі, хто допомагав створити цей дитячий простір.

На відкритті присутні мали змогу поспілкуватися з відомими українськими письменниками — Тетяною Пакалюк та Сергієм Пантюком. Завжди відверта і чесна зі своїми читачами, Тетяна Іванівна читала свої захоплюючі твори, знайомила зі своїми творчими здобутками. Сергій Пантюк під час зустрічі розповідав про цікаві і незвичайні випадки зі свого життя, історії написання творів та найцікавіші епізоди з них. На згадку всі бажаючі мали змогу отримати книги з творчого добутку авторів з автографами, сфотографуватися на пам'ять. Взагалі, панувала доброзичлива атмосфера дружнього невимушеного спілкування, а тому й час промайнув непомітно.

Фандрейзинг — це справжня наука, пізнати всі її нюанси не так просто. Проте, якщо бібліотекарі досконало знають економічний і фінансовий стан

підприємств, фірм, організацій, успішних підприємців свого регіону і вміють налагодити ділові зв'язки, чітко знають, як переконати успішних людей у своїй необхідності, можна сподіватися на успіх.

Наприклад, районна дитяча бібліотека Менської ЦБС активно і плідно працює з родинами читачів, батьками за окремою програмою сімейного читання. Колектив цієї бібліотеки шукає однодумців і серед підприємців, і серед народних депутатів, і навіть серед служителів церкви.

Відчутну фінансову допомогу цій бібліотеці традиційно протягом років надають народний депутат України В. Давиденко, приватне підприємство «Вишуканий смак» в особі Ю. Івченка: у святкуванні Дня захисту дітей, цікавих бібліотечних вікендів, бібліо-пікніків, заходів до Дня захисника Вітчизни, зокрема гри-конкурсу «А мій тато зможе», веселих новорічних свят.

Змістовно і цікаво відзначають читачі бібліотеки свято Миколая, теплі зустрічі і спілкування в цей день організовують служителі церкви — настоятелі храмів району Василь Дендак, Василь Томишин, Михайло Холус. Вони ж і є спонсорами цього чудового свята, яке так люблять наші діти.

Проте — додаткова матеріальна допомога це не тільки гроші, а й безкорисна робота місцевих художників Марини Скоробагатько та Катерини Кожедуб, які чудово оформили приміщення дитячої бібліотеки.

Якщо людина посилено працює і вірить у дива, вони іноді трапляються.

Одного разу до Козелецької районної бібліотеки для дітей, де завжди багато дітей і так весело, випадково зайшла киянка. Вона з цікавістю поспілкувалася з дітьми, бібліотекарями і через декілька днів до бібліотеки під'їхала машина з книгами для дітей на суму аж 8 тисяч гривень. Це була приватний підприємець із Києва, яка приїхала на екскурсію до Козельця, їй дуже сподобалася бібліотека, її робота. Обіцяла ще допомагати.

На жаль, таке буває нечасто, проте, соціальні партнери і друзі бібліотек не забувають наших юних читачів, допомагають бібліотекам фінансового, а також книгами і комп'ютерною технікою.

Партнерство заради дитини — так можна назвати фандрейзинг, тобто, його головна мета — зробити життя юних читачів краще.

Надія Юхимчук,
завідувач інформаційно-бібліографічного відділу Вінницької ОБД ім. І.Я. Франка

Використання методів проектів у краєзнавчій бібліографії

В сучасній методиці навчання широко використовуються проектні технології, які сприяють активній участі учнів у навчальному процесі, привчають до самостійної роботи, заохочують до пошуку. Метод проектів визнано як один із найефективніших засобів активізації пізнавальної діяльності, тому він досить широко застосовується і в дитячих бібліотеках, що сприяє розвитку співпраці з дітьми-користувачами бібліотеки, вчителями, бібліотекарями та іншими зацікавленими людьми. Відходять у минуле часи, коли користувачі дитячої бібліотеки були пасивними споживачами інформації. Сьогодні бібліотекарі заохочують дітей до виконання того виду пошукової чи дозвіллєвої діяльності, яка їм подобається і якій вони надають перевагу. У дитячому віці важливим є творчий процес. Там, де є творчість, ентузіазм, партнерство — там буде й успіх. Треба лише поставити мету. Крім того, залучення до роботи над проектами широкого кола користувачів — одна з найперспективніших складових успішного функціонування бібліотеки в суспільстві, можливість розширити коло прихильників, що в нинішній ситуації може стати гарантією існування бібліотек для дітей.

Ідея використання проектних технологій у бібліографічній роботі виникла не одразу, адже це специфічний вид діяльності бібліотеки. Розпочати вирішили з краєзнавчої бібліографії. Краєзнавство завжди викликає інтерес у наших маленьких користувачів. Через розпорошеність по різних джерелах і здебільшого науковий виклад, пошук краєзнавчої інформації викликає труднощі у непідготовленого користувача, особливо

молодших школярів. Зібрана в одному місці, адаптована до дитячого сприйняття, будь-яка інформація легше і швидше засвоюється.

Ще в 2003 році нами було започатковано випуск серії бібліографічних покажчиків «Довідник юного краєзнавця», метою якого було зібрати всю інформацію і полегшити пошук матеріалів даної тематики. Вивчалися запити читачів, інтерес до тієї чи іншої теми. В результаті дуже копіткої роботи з'явилися покажчики «Над Бугом місто — Вінниця моя», два випуски довідника «Що, вулице, є в імені твоїм?», два випуски біобібліографічного покажчика «Великий дар — творити для дітей: письменники-земляки — дітям», окремі біобібліографічні покажчики за творчостю відомих письменників-земляків, бібліографічна довідка «Сто років вінницькому трамваю». Ці видання стали не тільки незамінними помічниками для школярів у навчанні, а й викликали неабиякий інтерес серед різних груп користувачів бібліотеки.

Саме в цьому напрямі діяльності ми вирішили скористатися методом проектів, залучивши до пошукової роботи наших користувачів і вже наступний «Довідник юного краєзнавця» готувався за участю учнів технічного ліцею. Школярів цікавила тема «Архітектура Вінниці», яка вивчалася за шкільною програмою. Бібліотека мала необхідні матеріали, але їхнє дослідження і систематизація потребувала чимало часу і витримки. Нашими партнерами стали старшокласники технічного ліцею, класні керівники Р.О. Щаслива, В.М. Крамар, бібліотекар Т.В. Головащенко. Так утворилася робоча група проекту. Вагалися з визначенням виду проекту — творчий чи інформаційний. Вирішили зупинитися на назві «творчий», адже він розширює простір для творчості і передбачає друкований продукт. У план роботи над проектом були включені основні етапи пошукової та підготовчої роботи з приблизними термінами виконання, видання покажчика, підготовка електронної презентації.

Звичайно, основну роботу виконували бібліотечні працівники, адже бібліографія потребує спеціальної підготовки і знань. У результаті реалізації

проекту був виданий бібліографічний покажчик «Архітектурні родзинки Вінниці» та підготовлена електронна презентація «Архітектура Вінниці», якими ось уже три роки користуються не тільки учні технічного ліцею, а й інші відвідувачі бібліотеки.

Робота над проектом продовжувалася майже 6 місяців і виявилася настільки цікавою, що одразу ж по її завершенні було розпочато роботу над іншим проектом, об'єктом дослідження якого стала річка Південний Буг.

Мета цього проекту — зібрати та систематизувати наявні в фондах бібліотеки матеріали про річку Південний Буг у межах Вінницької області. Крім працівників бібліотеки до проекту долучилися наші колишні читачі Олександр Попенко, оператор Першого національного телеканалу, та художниця Ольга Комісарова. Вони надали нам свої світлини, зроблені під час подорожі Південним Бугом. У результаті роботи над проектом було опрацьовано всі джерела із фондів бібліотеки, де згадується Південний Буг, знайдено вірші, пісні та легенди про річку. Підсумком став випуск у 2015 році ілюстрованого бібліографічного покажчика «Південний Буг — головна річка нашого краю» та електронна презентація «Подорож Південним Бугом». На презентацію результатів проекту були запрошені діти, які знаходяться під опікою міського центру соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді, а також соціальної служби «Віфанія».

У 2016 р. ми вирішили попрацювати над новим проектом «Над Бугом місто — Вінниця моя». Покажчик із такою назвою готувався в 2003-2005 рр. За цей час багато чого змінилося у житті міста, з'явилися нові об'єкти, розширилися і технічні можливості бібліотеки. В початковій школі опрацьовують тему «Рідний край», і така інформація вкрай необхідна дітям. Звичайно інформацію про Вінницю можна знайти в багатьох друкованих матеріалах, підручниках, Інтернеті, але для цього у молодших читачів не завжди вистачає умінь та навичок і їм необхідна допомога.

Ми запропонували нашим користувачам стати активними учасниками підготовки нового довідника. В рамках проекту було оголошено конкурс

дитячого малюнку «Мій улюблений куточок Вінниці». Кращі роботи стали ілюстраціями до нового видання. Вчителі допомогли визначитися з розділами. Так користувачі стали нашими співавторами і з гордістю демонструють свої малюнки, вміщенні у виданні. Кожному з авторів подаровано екземпляр покажчика, який став своєрідною рекламою бібліотеки в школах, де вони навчаються.

Автор і натхненник усіх проектів — головний бібліограф Тетяна Олександрівна Кушнірук, яка організовує краєзнавчу роботу в бібліотеці. Наразі вона проводить моніторинг із визначення наступних тем для дослідження і залучення нових учасників наших творчих проектів.

Таїса Манжула,
директор Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України

Дитяча бібліотека — центр популяризації родинного читання і дозвілля

Людина починається з родини. Українська родина є органічною частиною нації і першоджерелом духовного становлення громадянина. Головні природні вихователі дитини — її батьки, і саме в родині розпочинає формуватися її характер, смаки та світогляд. Хто з батьків не хоче бачити свою дитину розумною та вихованою? Вони докладають до цього чимало зусиль, проте не завжди шлях формування особистості дитини долається без перешкод, унаслідок недостатніх психолого-педагогічних знань, необізнаності батьків із сучасними проблемами розвитку та виховання дітей. Великий вплив на батьків має сьогодні складна соціально-економічна та політична ситуація в країні, пошук шляхів виходу з неї, а іноді просто шляхів виживання. Актуальність роботи дитячих бібліотек із батьками пов’язана з тим, що у більшості родин книга, на жаль, не є пріоритетною цінністю, тому впровадження традицій сімейного читання є своєчасним і дуже потрібним. Адже головна відмінність сімейного читання полягає у

тому, що за сприяння бібліотеки, батьки, використовуючи книгу, починають по-справжньому займатися духовним розвитком своєї дитини, формуванням її особистості.

Сучасні вітчизняні видавництва дитячої літератури пропонують широкий спектр яскраво оформлених книг для дітей, які мають цікаве змістовне наповнення. І сьогоднішні читачі, особливо батьки юних читачів, хочуть бачити у бібліотеці нові книжки, а також відчути комфортний простір та альтернативні шляхи популяризації книг для дітей.

У нашій Кіровоградській обласній бібліотеці для дітей ім. Т.Г. Шевченка пошуки шляхів більш активного співробітництва із сім'ями розпочалися ще у 2001 році, коли при відділі з надання бібліотечних послуг користувачам-дітям дошкільного віку, учням 1-5 класів та їхнім батькам було створено клуб «Родинна світлиця». У 2010 році посилення роботи з батьками, популяризація сімейного читання дали поштовх до зміни структури вище згаданого відділу, який отримав назву «Відділ дитячого та сімейного читання». Саме в той період бібліотекарі почали спостерігати зростання інтересу та активності у відвідуванні бібліотеки не окремою дитиною, а цілою родиною. Для багатьох сімей відвідування бібліотеки стало обов'язковим процесом, таким, як відвідування музичної чи художньої шкіл, спортивної секції чи танцювального колективу.

Тому у 2012 р. розпочав свою роботу проект відділу «Бібліотечна міні-школа «Вулик», складовою частиною якого став сімейний ігровий майданчик «Майстерня дружби та позитивного настрою». А на зміну йому прийшов інший проект, який діє і сьогодні на базі відділу дитячого та сімейного читання. Щонеділі в бібліотеці зустрічає усіх охочих **клуб читання і розваг «Сонячний промінчик на книжковій полиці»,** в рамках якого діти разом із батьками мають можливість почитати, взяти участь у бібліотечних заходах та пограти в настільні розвиваючі ігри. Діяльність клубу спрямована на роботу із застосуванням книго- та ігротерапевтичних методів, направлених на вироблення навичок комунікативної соціалізації дітей дошкільного та

молодшого шкільного віку. Даний проект було підтримано Британською радою в Україні, завдяки чому бібліотекарі наприкінці 2015 року отримали фліпчарт і медіапроектор та змогли закупити 30 комплектів розвиваючих ігор для дітей. До роботи клубу діти завжди долучаються разом із батьками, проводяться різноманітні заходи та великі культурно-розважальні свята для родин.

Так однією із значущих подій бібліотечного життя є щорічний **Всеукраїнський тиждень дитячого читання**. Традиційно урочисте відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання в області відбувається у обласній бібліотеці для дітей ім. Т.Г. Шевченка як театралізоване свято. Протягом проведення Тижня на юних читачів очікують різноманітні конкурси, зустрічі з улюбленими персонажами відомих дитячих літературних творів, знайомство з новими яскравими книгами. Деякі з днів Тижня присвячуються окремим темам. І вже стало традицією під час Тижня дитячого читання проводити у бібліотеці сімейні свята, які зазвичай відбуваються у вихідний день – неділю, коли діти разом із батьками можуть відвідати бібліотеку всією сім'єю. Так для найменших користувачів вдало пройшов День родинного читання «Казка з татом», під час якого бібліотекарі в образах казкових героїв допомогли батькам здійснити подорож у Країну Дитинства. Але головними героями на святі були татусі. Подолавши всі перепони на своєму шляху, які приготували підступні та нечитаючі Баба-Яга та Кикимора, вони прочитали казки дітям та були нагороджені почесними медалями «Мій тато — найкращий казкар». Чудовим подарунком нашим читачам стало і велике родинне свято «Читаю-граю-малюю», яке також відбулося цьогоріч у рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання.

У травні **до Міжнародного дня сім'ї** фахівцями відділу дитячого та сімейного читання проведено культурно-розважальну програму «Відчуваємо тепло родини». Літературні вікторини, різноманітні розважальні конкурси та ігри, в яких брали участь не лише діти, а й дорослі, підняли настрій усім учасникам заходу.

1 червня до Міжнародного дня захисту дітей працівники обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка запропонували дітям та їхнім батькам взяти участь **у заходах ІІ бібліофесту «Запрошуємо до країни Читалії!».** Цілий день на майданчику перед бібліотекою не стихали дитячий сміх, галас та музика. Бібліофест розпочався о 10 годині театралізованою ігровою програмою для найменших «Казкові диво-мандри». Потім відбулася розважальна програма для школярів «Абонемент під відкритим небом на вулиці читаючих дітей». Зачарувало усіх присутніх і святкове дійство «Маленька країна — країна дитинства, де сонечко світить і казка живе». Талановиті читачі бібліотеки подарували відвідувачам яскраві творчі номери, а спеціальними гостями свята стали вихованці народного художнього колективу театру-студії «Маска» Кіровоградського обласного центру дитячо-юнацької творчості з театралізованою розважальною програмою «Бременські музиканти». Наостанок діти разом із батьками змогли взяти участь у серії майстер-класів «Щасливе дитинство» та познайомитися з книгами і журналами, представленими на виставках «Ура! Новинки!», «З книгою на канікулах сумувати ніколи», «Мистецтво маленьких чарівників».

Уперше 25 вересня цього року у бібліотеці відбувся **осінній фестиваль родинного читання «Happy Rabbit Fest**». Маленькі користувачі взяли участь у літературному квесті, який пройшов під девізом: «З книгою розвиваємося, вчимося та розважаємося». Діти були в захваті від подорожі бібліотекою. Вони поділилися на команди: «Сонячний зайчик», «Шалені кролики», «Куцохвості зайчики», обрали свого капітана та сміливо долали усі перепони, виконували завдання, наближаючись до фінішу, де на учасників квесту чекав Happy Rabbit, наповнений солодощами. Під час веселих перегонів юні користувачі навчилися знаходити книги в алфавітному каталозі, замовляти їх через Інтернет та шукати інформацію про кроликів, працюючи в електронному каталозі бібліотеки та скориставшись різноманітними енциклопедіями. Незабутні враження залишилися у малюків від турнірів з LEGO «Читаючі зайчики» та настільного хокею, музично-

розважальної програми та майстер-класів у різних техніках, які допомогли організувати та провели партнери бібліотеки: громадські організації «Центр розвитку людини та сім'ї «Сонячний зайчик», «Інститут соціальної адаптації», «Сімейний Монтессорі Центр «Ладушки», федерація з настільного хокею та студенти-волонтери Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка. Батькам також не довелося сумувати, вони удосконалили свої знання зі складання сімейного бюджету під час економічних ігор-стратегій «Cash flow» та «Щурячі перегони». І все це дійство супроводжувалося яскравою добіркою оповідок про кроликів всесвітньо відомих письменників, представлених на книжковій виставці «Вернісаж казок».

Культурно-просвітницька робота з сім'ями, залучення дітей разом із батьками до традицій сімейного читання та проведення змістовного дозвілля в бібліотеці є одним із пріоритетних напрямів діяльності обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка. Водночас ми звертаємо увагу і на родини, які потрапили у важкі життєві ситуації. Так важливою подією у 2016 р. для бібліотеки і громади стало **відкриття в закладі Локального центру інтеграційної допомоги дітям**, що постраждали внаслідок збройного конфлікту на Сході України та анексії Криму. Локальний центр громадянської освіти відкрито на базі відділу підліткового читання та інформаційно-консультативних послуг користувачам як результат участі бібліотеки у спільному проекті з Всеукраїнською асоціацією викладачів історії та права «Інтеграція через діалог», підтриманого Європейським Союзом. Програмою діяльності Локального центру передбачається проведення для таких родин різноманітних бібліотечних культурно-просвітницьких заходів, майстер-класів, а також круглих столів, консультацій із залученням психологів, юристів, лікарів. Діяльність центру розрахована на 2016-2017 рр.

Розуміючи важливість співробітництва із сім'ями, залучення батьків до процесу організації дитячого читання та змістовного родинного дозвілля,

бібліотеки для дітей нашої області протягом уже багатьох років організовують та активно проводять різноманітні заходи. І наша обласна бібліотека для дітей всіляко допомагає їм у цьому процесі, надаючи методичну допомогу. У 2014 р. відбувся обласний семінар-практикум «Бібліотеки для дітей у контексті сімейного виховання», який сприяв новим підходам та урізноманітненню діяльності бібліотек для дітей у роботі з родинами. Ця тема вивчалася і під час обласного соціологічного дослідження «Читацькі цінності сучасної сім'ї в дзеркалі соціології». Як показали результати дослідження, у дитячих бібліотеках існує правонаступництво читацьких поколінь. Нинішні мами і тата, як і 20-25 років тому, так і сьогодні, відвідують дитячі бібліотеки. Це вже звичка культури сучасної людини, яка передається дітям. Дитяча ж бібліотека у даному напрямі роботи виступає гарантом підтримки і збереження традицій родинного читання, надаючи безперервну найрізноманітнішу інформацію на будь-яких носіях і в будь-яких форматах. Але як перетворити бібліотеку у заклад, невимушена атмосфера якого сприяла б залученню до читання дітей різних вікових категорій, задоволенню спільних родинних інтересів – кожна бібліотека для дітей вирішує по-своєму.

Так **Вільшанська РДБ** уже декілька років поспіль долучається до відзначення Дня усиновлення спільно з районним центром соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, дитячою Школою мистецтв. Бібліотекарі підтримують тісні зв'язки з дитячими будинками сімейного типу, в яких виховується тридцять дітей. Багатьом жителям селища запам'ятався мистецький фестиваль «Таланти багатодітної родини», де кожна родина демонструвала свої таланти, родзинкою були українські народні пісні у сімейному виконанні. Насамкінець фестивалю бібліотекарі презентували виставку творчих робіт «Феєрверк юних талантів».

«Родина моя — читацька сім'я» таку назву мало родинне свято, проведене **Гайворонською РДБ**. У святі взяли участь п'ять сімей (усього 38 осіб), для яких були організовані конкурси «Візитка сім'ї», «Народна

мудрість», «Сім'я на відпочинку», «Казка на новий лад», «Казковий калейдоскоп», «Відгадай і намалюй». Такий захід урізноманітнює дозвілля та спілкування в сім'ї, відроджує родинні традиції сімейного читання.

Голованівська РДБ провела конкурс сімей-ерудитів «Моя читаюча сім'я». До бібліотеки завітали третьокласники зі своєю вчителькою, а також їхні батьки та бабусі. Цей конкурс став справжнім святом книги: діти були одягнені в костюми улюблених героїв, звучали пісні та вірші про книгу. Кожен учень класу виготовив та оформив невеличку книжечку.

У **Добровеличківській РДБ** уже 12 років успішно працює клуб сімейного спілкування «Затишок». Теми зустрічей у клубі різноманітні й дотичні з книгою. Наприклад, до Дня вшанування бабусь «Поки жива бабуся…» була оформлена ретро-виставка «Парад бабусиних книг» і всім присутнім було цікаво прослухати презентацію цієї виставки. Особливо хвилюючими були спомини про бабусь у рубриці «Теплий спомин про бабусю». Слова любові на адресу своїх дорогих бабусь говорили діти, а члени районної літературної студії «Пролісок» прочитали свої вірші про бабусь. Закінчилося засідання клубу бліцопитуванням «Що ви читаєте на ніч онукам?».

Помічнянська МДБ працювала за бібліотечною програмою «Родина моя — читачів сім'я», у рамках якої створено бібліосадок «Сонечко» для діток, які прийшли з батьками до бібліотеки. Поки батьки підбирають книги, спілкуються, діти разом із бібліотекарем малюють, переглядають книжечки, граються, читають казки разом із улюбленими іграшками.

Фахівцями дитячих бібліотек **Кіровоградської МЦБС** втілено багато тематичних заходів. Зокрема, загальноміський великомасштабний захід «Читай-фест», що відбувся у Міжнародний день дитячої книги на площі біля міської ради. Кожна бібліотека МЦБС прийшла з активом користувачів, а це — понад 400 дорослих і дітей. Мешканці обласного центру побачили рекламу бібліотек, яскраві виступи юних обдарувань і дорослих, які представляли «свою бібліотеку»: учасники фабрики читацьких талантів

«Крок до успіху», аматорські танцювальні колективи, співаки, письменники-земляки. Святкова програма завершилася флешмобом «Книга єднає!».

Все розмаїття існуючих форм і методів масової, наочної популяризації літератури, спрямованих на формування безперервності міцних родинних зв'язків та загальної культури читання старшого і нинішнього поколінь, використовують працівники **Центральної міської бібліотеки для дітей ім. Ю. Гагаріна Олександрійської МЦБС.** Вдалими були виставка-екскурс «Ці книги читали Ваші батьки» та ретро-виставка «Захоплювалися бабусі й дідусі — цікаво буде й нам усім». У бібліотеці вже кілька років діє програма «Надаємо крила», реалізація якої передбачає проведення бібліотекарями соціально-реабілітаційних заходів із користувачами-дітьми з особливими потребами та їхніми батьками. Театралізоване дійство «Чарівна музика звучить, і казка перед нами оживає», літературно-ігрова програма «Ура! Ура! Веселий час! Прийшли канікули до нас», феєричне бібліопаті «Це знають дорослі і діти — Книжкова Країна найкраща у світі», дитяче свято «Знаю тебе, знаю, щедрий Святий Миколаю» зібрали велику кількість дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах та їхніх батьків.

Можна навести ще багато прикладів, де родини є партнерами бібліотек для дітей, долучаються до читання та дозвіллєвих заходів. А ми, бібліотекарі, своєю діяльністю підтримуємо традиції сімейного читання і розвиваємо їх для того, щоб у кожній родині вечорами частіше звучали сторінки улюблених книг. Ми намагаємося допомогти батькам оволодіти навичками сімейного читання, розповідаємо про його значення, радимо літературу. Ми впевнені в тому, що тільки спільними зусиллями з батьками зможемо відродити гарну традицію сімейного читання, яке стане запорукою успішності їхніх дітей. Дитяча бібліотека залишається чи не єдиним осередком, де навчають дитину не просто читати, а читати вдумливо і систематично.

Як сказала українська сучасна письменниця Зірка Мензатюк, книги якої у нас полюбляють читати батьки з дітьми: «Сучасні діти — зайняті люди, тому хороша дитяча книжка має не тільки зачаровувати пригодами, а й

розвивати дитину, збагачувати духовно», «Українські ж діти мають насамперед пізнавати те, що власне й робить нас українцями: нашу культуру, звичаї, традиції…», «Українська культура — це наш корінь, наша основа, це те, чим ми цікаві світові. Отож і дітям треба починати таки з неї…».

Микола Зніщенко,
генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України, Президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей

Дещо про вплив партнерів та благодійників на бібліотечний устрій в Україні

Назва статті та її зміст виник не випадково. Просто мовчати немає сенсу. Робити вигляд, що з партнерами у бібліотек України все класно і нема проблем — це злочин.

Почнемо з розтлумачення термінів, що таке «партнерство», «благодійництво».

Партнерство — «форма організації підприємницької діяльності, що ґрунтується на об'єднанні майна різних власників. При партнерстві двоє або більше осіб об'єднують своє майно, стають співвласниками створеного підприємства, спільно управляють виробництвом і власністю, розподіляють прибуток і несуть відповідальність за свої зобов'язання».

Благодійництво — «добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство, спонсорство і волонтерська діяльність».

В бібліотечному просторі України юридично і законодавчо термін «публічна бібліотека» впроваджується не дуже обізнаними зі сферою, змістом, укладом бібліотечного життя в Україні, деякими зарубіжними

фундаціями такими, як Посольство США, «Бібліоміст», «Гете-інститут» та інші. Їхня благодійність чомусь направлена переважно на ОУНБ, вони зовсім не знають і не бажають знати, що в Україні публічними бібліотеками є районні і сільські бібліотеки. Ці благодійники постійно приписують ОУНБ (обласні універсальні наукові бібліотеки) функції громадських публічних бібліотек. Цю різницю в абревіатурі і в змісті роботи зарубіжні партнери ніяк не усвідомлюють, скоріше не бажають її усвідомлювати. Навчальні заклади, що готують спеціалістів для поповнення українських бібліотек, так званою, свіжою «молодою бібліотечною кров'ю», також не бажають бачити різницю в абревіатурах «публічна бібліотека» і ОУНБ.

Читаємо і співставляємо зміст положення «публічна бібліотека» — **це «загальнодоступна бібліотека, призначена для задоволення інформаційних потреб широких верств населення**». Все коротко і ясно, — як у них в Європі.

Що таке ОУНБ? – читаємо і розтлумачуємо цю абревіатуру по літерах:

О — «обласна, розташована територіально».

У — «універсальна бібліотека — задовольняє різноманітні читацькі потреби на основі фондів, сформованих без тематичних і типологічних обмежень».

Н — «наукова бібліотека, яка задовольняє і забезпечує розвиток науки і задовольняє інформаційні потреби наукових установ та окремих осіб, що пов'язані з дослідницькою діяльністю на основі відповідного фонду та інформаційно-пошукового апарату». В Європі подібного типу бібліотеки під назвою ОУНБ — не існує.

То ж виникає слушне запитання, яким чином ОУНБ раптом стали «публічними» і яким чином ОУНБ раптом потягло приміряти на себе функції спеціалізованих бібліотек для дітей, бібліотек для юнацтва. І роблять вони це, зазначу, не маючи ані хисту, ані знань із бібліотечної дитячої педагогіки і психології, не маючи навичок роботи працювати з дітьми і юнацтвом, не маючи відповідного бібліотечного фонду для задоволення читацького попиту

дітей та юнацтва, викладачів, батьків. Працівники спеціалізованих бібліотек для дітей дивуються, чому ОУНБ стали опікуватися дошкільнятами та дітьми.

Виступ представника Гете-інституту на пленарному засіданні під час проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства» в Національній бібліотеці для дітей 5-6 квітня 2016 року прояснив ситуацію, а також став яскравим свідченням про нерозуміння колег із Гете-інституту та іншими, подібними їм благодійниками, значущої різниці, що має місце в бібліотечній Україні між абревіатурами, назвами і змістом роботи українських бібліотек. Саме в цих назвах та абревіатурах закладена специфіка діяльності українських бібліотек: від ОУНБ до спеціалізованих бібліотек для дітей, бібліотек для юнацтва і молоді. І не треба українським бібліотекам, так званої «благодійницько-партнерської мішанини», що криється під нібито об'єднуючою назвою «публічна бібліотека».

Партнерські стосунки, які виникли з «Бібліомостом», фондом «Відродження», Британською радою, Гете-інститутом та іншими, аж ніяким чином не повинні переходити межу, що вимальовується з лобіювання їхніх «фондових» особистих корисливих інтересів. Ці їхні інтереси чомусь збігаються з намірами ОУНБ, а саме на скорочення, об'єднання, або, так звану, реорганізацію всіх видів бібліотек «під прапором ОУНБ» і фактичне злиття дитячих і юнацьких бібліотек із публічними бібліотеками, підпорядкованих ОУНБ. Вищезазначеним благодійникам-партнерам не вигідно і не цікаво мати справу з трьома різними за напрямами роботи партнерами. Існує, так зване, «благодійництво» у підміні понять. Бібліотечною Україною керують закордонні благодійники. Хто платить, той і замовляє музику.

Борючись з українськими бібліотечними реаліями, ці інститути, фонди, під ширмою благодійництва, чомусь не акцентують увагу на необхідність ліквідації кріпосницько-комуністичних критеріїв з оплати праці бібліотекарів

України за кількісними показниками, а саме: кількістю читачів і кількістю книговидач. Знаємо те, що в бібліотеках Німеччини, Великобританії, США та багатьох інших прогресивних країнах світу у будь-якої людини є свобода вибору: чи йому відвідувати бібліотеку, чи ні і скільки разів, і скільки брати йому книжок. І від цього життя, добробут бібліотеки і бібліотекаря там не залежить. Там громада зацікавлена в утриманні бібліотек, бо саме в бібліотеках виховуються майбутні винахідники, державотворці, і аж ніяк не вирощуються вони в генделиках, різного роду казино, національних лотереях, і т.д.

На Міжнародній конференції представник Гете-інституту на запитання: «Як можна отримати від вас дитячі підручники, книги та інші рекламно-виховні продукти у вигляді мультиків, рекламовані вами дитячі відеоролики про звіряток та «прикольний унітаз» — відповідь А.Журавльової була вбивча. Гете-інститут має справу тільки із «публічними бібліотеками» (малося на увазі ОУНБ), а не з бібліотеками для дітей.

Цікаво, де Гете-інститут знайшов в Україні «публічні» бібліотеки, функції в Україні яких виконують тільки районні, міські, сільські та районні бібліотеки… Якщо функції ОУНБ прирівнені до функцій сільської або районної бібліотеки, то треба щось нове вносити в законодавчу базу українських бібліотек.

У «публічних» бібліотеках, вважай ОУНБ, безпідставно відкриті дитячі сектори. Отримати все їхнє, Гете-інституту, «створіння» і «благодійницьке» спорядження обласні бібліотеки для дітей можуть тільки з «доброї ласки» публічної бібліотеки, тобто ОУНБ.

За логікою Гете-інституту, який переймається усім, у тому числі і проблемами дитячого читання в Україні, виявляється, що організовує, здійснює і керує бібліотечним обслуговуванням дітей ОУНБ. Не Національна бібліотека України для дітей, не обласні бібліотеки для дітей, а ОУНБ. Нонсенс! Абсурд!

Зважаючи на вищевикладене, а також на сьогоднішнє становища ОУНБ, які «підминають» в областях дитячі і юнацькі бібліотеки, слід констатувати, що благодійники-партнери разом з ОУНБ і УБА ведуть дискримінаційну політику щодо існування в областях України спеціалізованих бібліотек для дітей і бібліотек для юнацтва, що завдасть великої шкоди розвитку та національно-патріотичному вихованню українського суспільства. Життя бібліотек для дітей сьогодні стало боротьбою за виживання. Ці «інновації» дуже активно підхоплюють депутати із нових партій. За прикладами ходити далеко не треба. Новий мер із нової партії разом із депутатами влаштували важке життя бібліотекам міста Біла Церква. В Київській міськраді Комісія з нерухомого майна (основу Комісії складають депутати нової партії), влаштували свою «благодійність» у ставленні до бібліотек, що орендують десятки років приміщення, де розміщені бібліотеки. Депутати цієї Комісії створили методику, за якою бібліотеки, які завжди були, є і будуть неприбутковими, повинні тепер щомісяця сплачувати 2 % від вартості приміщень, оціночна вартість орендних приміщень складає мільйони гривень, а щомісячна орендна плата сягає до 40 тис. грн. на місяць.

Якщо в минулі роки Мінкультури України і міськрада м. Києва турбувалися про бібліотеки і орендна плата за приміщення бібліотек складала 1 грн. на рік, то тепер бібліотеки покинуті на призволяще… Проте Мінкультури і його міністр у звіті за 2015 рік переможно прозвітували про встановлення орендної плати музеям на 1 грн. на рік. І це при тому, що вхідні квитки в музеї платні і в деяких випадках складають досить відчутну ціну.

Тож виходить, що — благодійницьке «партнерство» на прикладі вищезазначених «благодійних фондів» не завжди є прийнятним і, виходячи із вищевикладеного, є, повторююсь, злочином у прямому сенсі. Тим, хто страждає амнезією, нагадаю про сепаратистську діяльність благодійних фондів «Радоміно», «Русского блока», «Русского мира» на Сході України, в Криму, інших областях України. Завдяки таким діям закордонних

«благодійників» сьогодні в українських бібліотеках розвивається антагонізм між ОУНБ і ОБД і ОБЮ, чим вправно користуються деякі новенькі «симпатичні» партії. Вони, отримавши преференції громадян, сьогодні тишком-нишком руйнують усе те, що було позитивного в культурному надбанні суспільства в XX сторіччі. Перепрофілюють приміщення, встановлюють драконівські орендні плати, намагаються і планують здійснювати функціональну спеціалізацію бібліотек.

Влада України не повинна допустити руйнування бібліотечної галузі.

Після розпаду імперії під назвою СРСР і втратою керівної і домінуючої ролі комуністичної ідеології на територію незалежної України намагаються поширити свій вплив різні фонди, організації, секти. Все це відбувається під прикриттям гасел «партнерства», «благодійництва» тощо. Влада України у 1992 році зробили непоправну помилку, прийнявши, без проведення в Україні референдуму, «Будапештський меморандум», про, так званий, «нейтралітет і позаблоковість» України. Тож маємо, те що маємо.

Сьогодні Україна захлинається від агресії Росії, відбувається зубожіння всіх верств населення, крім олігархії, а також від різного роду вживаних на майданах спекулятивних обіцянок і т.ін. Не останню роль у цих подіях відіграли і відіграють вищезазначені фонди. В бібліотечній Україні відбулася часткова «металізація» бібліотек різним комп'ютерним начинням, отриманим за «грантами». Завдячуючи розкриттям всіх можливих і неможливих військових і невійськових таємниць, що зробили бібліотеки при написанні, складанні і захисті «грантів». Бібліотеки України отримали бажані ПК, Інтернет. У той же час деякі країни скоротили величезні витрати на розвідувальні служби по Україні.

Наша прадавня, вікова українська історія, наш український патріотизм, світові ще недостатньо відомі. На референдумі в Голландії в квітні 2016 року місцевий люд навіть назви «Україна» не знав і місцезнаходження її — також не могли назвати. Це сумні наслідки приналежності до імперії в минулому.

Необхідно вже будувати власну незалежну країну за власними канонами, а бібліотечну галузь без радянсько-імперських кількісних показників.

Під час визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, гетьманом була послана делегація до Волахії, де правив цар Лукул. Делегація вирушила до Європи на підводах, жінки одягнули на себе більше десятка спідниць. Щоб не заморочуватись із пранням, нижню спідницю викидали. Про чоловіків — узагалі казати нічого, все як із картини І. Рєпіна. Так до чого я веду. А веду до того, що коли ця делегація від Богдана прибула у Волахію, то від побаченої високої моди, розкоші у всіх було велике здивування. Коли бібліотечна Україна буде розкріпачена і пересяде з підводи на авто — невідомо…

Отак і у наших «бібліотечних повпредів», що об'їздили весь бібліотечний світ, відбувається те саме. Але, що цікаво, ніяких обнадійливих висновків для України не було зроблено ані в ті часи, ані після розпаду СРСР, хоча базові можливості зробити «сінгапурський стрибок» в Україні були просто фантастичні. Спритна партійна верхівка зробила все, щоб цей стрибок не відбувся… Живемо як при Богдані…

Очікуваний результат від такого «партнерства» і благодійництва: маємо зростання прошарку «тітушок», наявність песимізму і пасивності бібліотечних працівників, зменшення асигнувань на передплату періодичних видань, нових книг, пасивність влади в питанні комп'ютеризації бібліотек. Існують такі біблійні попередження: «Бійтеся данайців, що приносять дари», а також вислів що «благими намірами встелена дорога до пекла».

Вважаю за необхідне вкотре нагадати, що в Київській області відсутня установа під абревіатурою ОУНБ (обласна універсальна наукова бібліотека).

Функції ОУНБ у Київській області виконує Київська обласна бібліотека для дітей. Вона також виконує функції обласного бібліотечного колектора. Хтось в Київській області із бібліотечних працівників відчув або побачив цю відсутність ОУНБ протягом останніх 25 років? Ні? Навпаки. Київська область живе звичайним українським бібліотечним життям. Проте

економія у витратах на утримання подібних ОУНБ дуже значуща для Київського обласного бюджету.

Також зазначу, що Київська обласна бібліотека для дітей виконує переважну більшість обов'язків і функцій ОУНБ, а саме: приймає, аналізує статзвіти, надає науково-методичну і практичну допомогу всім РЦБС, МЦБС, створення і видання бібліографічних і методичних посібників, проводить підготовку і проведення науково-практичних семінарів для бібліотечних спеціалістів Київської області з усіх спеціалізацій, на будь-яку тематику, на будь-який запит, для будь-якої категорії читачів: бібліотечні спеціалісти, науковці, вихователі, батьки, вчителі та інші. Поряд із вищеперерахованими функціями, Київська обласна бібліотека для дітей ще виконує функції обласного бібліотечного колектора: отримує і розподіляє між районними і міськими централізованими системами області літературу за державними, обласними та іншими програмами поповнення бібліотечних фондів.

Зазначте, що всі ці роботи виконують усього лише невелика кількість працівників. Подібного в Україні та в СНД не знайдете.

Можу проводити безкоштовні навчання щодо розповсюдження передового досвіду Київської обласної бібліотеки для дітей на всю Україну з оптимізації та удосконалення бібліотечної мережі в Україні, жодний зарубіжний партнер-благодійник навіть поняття не має про таку оптимізацію бібліотек України. Тепер порахуйте штати ОУНБ і порахуйте кошти на утримання приміщень — музеїв, книг під назвою ОУНБ.

На мою думку, в інших областях України в зв'язку із втратою ОУНБ їхніх наукових функцій треба застосовувати наш варіант, варіант Київської області. За основу взяти – обласні бібліотеки для дітей. Тому що спеціалісти дитячих бібліотек — професіонали як з роботи з дітьми, так і з роботи з дорослими читачами. Вивільнені приміщення ОУНБ пристосувати для палаців молоді, гуртків, секцій та інших потреб.

Бажаю українським бібліотекарям бути пильними стосовно вибору «партнерів» і вибору «благодійників». Наведені факти свідчать про загрозу

існуванню спеціалізованих бібліотек для дітей, бібліотек для юнацтва, які сьогодні є форпостами духовного, гармонійного та національно-патріотичного виховання дітей і молоді в Україні.

На черзі нові випробування у бібліотекарів України, а саме впровадження контрактів як форми боротьби з незручними, небажаними опонентами при повній відсутності на це статей Конституції України і чинного законодавства України про працю.

Лариса Митрофанова,
директор Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного

Вплив корпоративної взаємодії на інноваційну діяльність дитячої бібліотеки

Сьогодні у світовій бібліотечній практиці склалися різноманітні форми професійної взаємодії — альянси, асоціації, консорціуми, корпорації, товариства, партнерства, спілки, що різняться у залежності від мети співпраці, характеру економічних відносин між їхніми учасниками, ступеню самостійності. В сучасних умовах вони надають великі переваги: нові можливості для розвитку бібліотек, більш повне та ефективне використання об’єднаних ресурсів, економічну вигоду, розповсюдження нових культурних цінностей, обмін досвідом, підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування, ефективне впровадження й використання інновацій.

У Полтаві впродовж багатьох років обласними бібліотеками спільно здійснюються експертно-діагностичні аналізи бібліотек області, що входять до складу районних (міських) ЦБС. Так, протягом 2016 р., здійснено чотири комплексних моніторинги бібліотек Шишацького, Чорнухинського, Машівського та Пирятинського районів області.

Протягом багатьох років проводяться спільні семінари, круглі столи тощо з метою координації роботи бібліотек області, підпорядкованих Міністерству культури України.

З метою забезпечення єдності організаційно-методичного, наукового керівництва розвитком бібліотечно-інформаційного обслуговування населення області на базі Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І.П. Котляревського у червні цього року створено об'єднану науково-методичну раду обласних бібліотек, основним завданням якої є розгляд рекомендацій та пропозицій щодо розроблення основних напрямів розвитку діяльності бібліотек, забезпечення координації діяльності обласних бібліотек та бібліотек області.

Також завданнями науково-методичної ради є розгляд програм, концепцій, проектів, пропозицій, що стосуються питань, пов'язаних з організацією бібліотечно-інформаційних процесів та здійснення науково-методичної роботи обласних бібліотек; сприяння розвитку та вдосконаленню традиційних основних методів і форм бібліотечної та бібліографічно-інформаційної діяльності бібліотек області і впровадженню нових на основі новітніх інформаційних технологій та комп'ютеризації; вирішення спірних питань науково-методичного характеру, що стосуються діяльності бібліотек.

На одному із засідань ради, спільно з Управлінням культури Полтавської облдержадміністрації, керівниками обласних бібліотек, районних (міських) ЦБС та бібліотек об'єднаних територіальних громад обговорювалося питання щодо надання пропозицій до проекту нормативно-правового акту до нової редакції Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу».

Бібліографічний відділ Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського на підставі одержаних від бібліотек-фондоутримувачів відомостей про передплату готує «Зведений каталог періодичних та інформаційних видань, передплачених провідними бібліотеками м. Полтави». Зведений каталог містить відомості про періодичні

видання, які отримують провідні бібліотеки м. Полтави різної відомчої належності. Інформацію про надходження періодичних видань надають 17 бібліотек нашого міста. Каталог відображає газети, журнали, видання органів інформації України і зарубіжжя з усіх галузей знань українською, російською і англійською мовами.

Впевнена, що стверджувати про необхідність такої взаємодії не потрібно.

Без перебільшення хочу наголосити: корпоративна взаємодія, яка впродовж багатьох років склалася серед обласних бібліотек України для дітей під патронатом Національної бібліотеки України для дітей, є вагомим внеском у роботу нашого закладу. За що висловлюємо щиру подяку й пошану від колективу Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного всім вам, нашим колегам.

З 2011 року бібліотека — член корпорації бібліотек України з аналітичного розпису періодичних видань КОРДБА. Важко сьогодні навіть уявити, як би ми працювали, не об'єднавши нашу роботу в проекті КОРДБА! Тут, перш за все, економічна вигода. Скільки б потрібно було часу двом працівникам інформаційно-бібліографічного сектору для того, щоб аналітично розписати періодичні видання, що отримує бібліотека. Відповідь очевидна: не справилися б. Та й база даних постраждала б, багато чого було б втрачено. А так, станом на 29.07.2016 р. база даних налічує 71102 документи, серед яких наш вклад — 2828 документів (4 %). Вигідно? Зручно? Звичайно!

База даних — раз, школа каталогізатора — два. Там ми знаходимо відповіді на наші запитання, вчимося працювати, дізнаємося про нововведення. А користь від того — їм, нашим улюбленим користувачам, бо завдяки такій взаємодії вони отримують швидку та якісну інформацію для задоволення власних потреб. Користуючись нагодою, хочу висловити щиру подяку керівникам проекту й усім його учасникам!

Не можу не зупинитися на корпоративному проекті — Міжрегіональному ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліокре@тив»

(Київ — Миколаїв — Полтава — Кременчук — Ізмаїл — Херсон — Скадовськ). На мою думку, це яскравий приклад впливу корпоративної взаємодії на інноваційну діяльність бібліотек для дітей.

У 2013 р. Полтавська обласна бібліотека для дітей уперше взяла участь у південноукраїнському Міжрегіональному ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліокре@тив» у м. Херсоні. Згідно Протоколів обміну («купівлі — продажу») бібліотечними інноваційними ідеями Полтавською обласною бібліотекою для дітей було «придбано»:

2013 рік — 6 ідей:

1. «Напиши мені листа» (бібліотечна пошта) (Цюрюпинська районна бібліотека для дітей Херсонської обл.);
2. «Чи знаєш ти своє місто?» (родинна фотовікторина) (Новокаховська міська бібліотека для дітей, Херсонської обл.);
3. «Web-гонки»: читачі проти бібліотекарів (Каланчацька районна бібліотека для дітей);
4. Ліб-моб/бібліотусовка (Миколаївська ОБД ім. В.О. Лягіна);
5. «Велика книга бібліотечних рекордів» (інтерактивна програма) (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки);
6. «Знайди друга» (літературний крос) (Херсонська ОДБ ім. Дніпрової Чайки).

2014 рік — 3 ідеї:

1. Інтерактивна гра «Літературний дартс» (Миколаївська ОДБ ім. В.О. Лягіна);
2. Школа юного архітектора (Миколаївська ОДБ ім. В.О. Лягіна);
3. Проект «Бібліотечне занурення: недільна гра-квест» (Херсонська ОДБ ім. Дніпрової Чайки).

2015 рік — ще 13 ідей:

1. Віртуально-бібліотечна вітрина (Миколаївська ОДБ ім. В.О. Лягіна);
2. Акція «2016 секунд казкового читання» (Миколаївська ОДБ ім. В.О. Лягіна);

3. Проект «Книжковий бібліопотяг «Бібліотека — наш дім» (Братська районна дитяча бібліотека Миколаївської обл.);

4. Корпоративний стиль для бібліотекаря (Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв);

5. «Пройди світ разом із бібліотекою» (Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв);

6. «Міні-музей цікавих речей» (Херсонська ОБД ім. Дніпрової Чайки);

7. «Читай-комп@нія». Створення власної бібліотечної газети (Каланчацька районна бібліотека для дітей Херсонської обл.);

8. Бібліотечна рекламна агенція (бібліотечно-інформаційний центр навчально-виховного комплексу «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради);

9-10. Медіауроки «SOS у морі Інтернету» та «Веб-агенція СБІ (Служба безпеки в Інтернеті)» (бібліотека академічного ліцею ім. О.В. Мішукова при Херсонському державному університеті Херсонської міської ради та бібліотека ЗОШ І-ІІІ ст. № 55 Херсонської міської ради);

11. Бібліоексперти (Голопристанська районна бібліотека для дітей Херсонської обл.);

12. «12 книг — 12 місяців» (ЦБ Ізмаїльської МЦБС для дітей);

13. «Шоу МЯУ Goes On» (ЦБ Ізмаїльської МЦБС для дітей).

З метою впровадження ідей в роботу бібліотек в обласній бібліотеці створено інформаційний стенд «Бібліокре@тив», де представлені усі куплені ідеї, а для бібліотек області, що обслуговують дітей, інформація надається під час обласної науково-практичної конференції для працівників районних та міських бібліотек для дітей, виїзної школи з підвищення кваліфікації в рамках проекту «Територія бібліотечного успіху».

Протягом року, працівники обласної бібліотеки разом із бібліотекарями районних дитячих бібліотек області, працюють над втіленням в роботу ідей «Бібліокре@тиву», намагаючись підходити до реалізації креативно.

До реалізації ідей, придбаних на ярмарку, долучилися Кременчуцька міська бібліотека для дітей ім. І.Ф. Торубари та Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дітей, 20 районних бібліотек для дітей (Великобагачанська, Гадяцька, Глобинська, Гребінківська, Диканська, Карлівська, Кобеляцька, Козельщинська, Кременчуцька, Лохвицька, Лубенська, Машівська, Миргородська, Оржицька, Пирятинська, Решетилівська, Семенівська, Хорольська, Чорнухинська, Чутівська), Полтавська та Лубенська міські бібліотеки для дітей, Веселоподільська СБФ Семенівської ЦБС.

Загалом, завдяки реалізації ідей протягом 2013-2015 рр. у бібліотеки Полтавської області, що обслуговують користувачів-дітей, записалися 285 користувачів, книговидача становить 10291 примірників. Відвідали бібліотеки та взяли участь у масових заходах понад 8,5 тисяч дітей.

Під час реалізації ідеї «Бібліотечна рекламна агенція» (Бібліотечно-інформаційний центр навчально-виховного комплексу «Школа гуманітарної праці» Херсонської облради) Полтавською обласною бібліотекою для дітей ім. Панаса Мирного організовано та проведено обласний конкурс для користувачів-дітей під назвою «Книги — це класно, читати — це круто!». Основним завданням конкурсу було створення рекламних відеороликів для популяризації бібліотеки для дітей свого міста/селища/села. Таким чином у реалізації ідеї взяли участь 15 районних ЦБС та Кременчуцька міська бібліотечна система для дітей. Було представлено 28 конкурсних робіт.

Можливо, ці цифри когось і не вразять, але ж головне тут не цифри, головне те, що у бібліотеках впроваджуються цікаві форми роботи, які об’єднують нас на обласному та міжрегіональному рівнях.

Головне в корпоративній взаємодії — це постановка цілей і завдань, чіткий розподіл функцій і дотримання регламенту; готовність не тільки «отримувати», але й «вкладати»; мотивація на позитивні результати. Спільна діяльність вимагає тісних професійних зв’язків, певної кваліфікації і досвіду, незалежно від типу бібліотек та характеру спільної діяльності.

Є така приказка: гуртом і батька добре бити. Звичайно, батьків треба шанувати, а спільна, скоординована робота завжди була ефективною. І прикладів цьому чимало.

Лариса Лісова,
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей» Рівненської обласної ради

Діяльність дитячих бібліотек Рівненщини в умовах реформування

В державницько-управлінській сфері нашої країни терміни «реформування» та «оптимізація» вживаються як синоніми. Практика свідчить, що в один ряд із ними можна поставити ще й реорганізацію.

Проте, якщо зазирнути у довідкові видання, різниця між даними термінами є. Реформування — це цілісний процес, що включає програму дій для вирішення системних проблем із метою унеможливлення їхнього виникнення в майбутньому. Оптимізація — процес надання чому-небудь найкращого стану, процес прийняття оптимальних рішень, вибору найкращого варіанту з безлічі можливих. Реорганізація — перетворення або зміна структури чи організаційної форми підприємства, установи, організації, закладу тощо, а також перебудова будь-якої системи чи структури управління.

В бібліотечній справі, як правило, всі ці поняття зводяться до ліквідації бібліотек.

2002 рік для бібліотечної справи Рівненщини був особливим. За погодженням із Міністерством культури України та Міністерством освіти і науки України головою облдержадміністрації підписано розпорядження про реорганізацію системи бібліотечного обслуговування шляхом об'єднання у сільській місцевості публічних і шкільних бібліотек із підпорядкуванням їх районним відділам культури як експеримент на 3 роки. В основу реорганізації покладалися наступні завдання:

- об'єднати документально-інформаційний ресурс на рівні кожного населеного пункту та створити оптимально зручні умови для його використання;
- забезпечити комфортні умови праці, розмістити бібліотеки у просторих і опалюваних приміщеннях;
- перевести бібліотечних працівників на повні ставки посадових окладів.

Згідно нових статутів централізовані бібліотечні системи (ЦБС) перейменовано на централізовані системи публічно-шкільних бібліотек (ЦСПШБ). Якщо до реорганізації в області функціювало 1154 бібліотеки (586 шкільних та 568 публічних), то упорядкована по новому мережа склала 598 одиниць системи Міністерства культури України. Районні і міські бібліотеки для дітей залишились у складі ЦСПШБ. До більшості з них необдумано було приєднано освітянські бібліотеки як шкільні відділи, що ускладнило роботу дитячих книгозбірень (це в основному стосується статистичної звітності та зберігання фондів і майна).

Бібліотечні фахівці та правознавці дали неоднозначну оцінку цьому експерименту. Та згідно доручення голови Рівненської ОДА від 15.04.2008 року № 1238 передбачено «не допускати процесів децентралізації, закриття та реорганізацію сільських публічно-шкільних бібліотек-філій», отже й надалі бібліотеки Рівненщини продовжують працювати в умовах об'єднання.

Але життя не стоїть на місці і час вносить свої корективи і в бібліотечні справи. Продемонструємо це на прикладі Сарненської ЦСПШБ. На початку експерименту внаслідок об'єднання з 92 залишилося 43 бібліотеки (в тому числі 3 дитячих), 11 бібліотечних пунктів, 12 шкільних відділень (у тому числі 4 із них при РДБ). У 2010 р. відділ культури і туризму Сарненської районної державної адміністрації провів моніторинг шкільних відділів щодо кадрового забезпечення, фондів, планово-звітної документації (в освіті — за навчальним роком, в культурі — за календарним роком), норм навантажень по читачах і книговидачі (в освіті — за класокомплектністю, в культурі — за кількістю користувачів) та прийняв рішення передати назад у

підпорядкування відділу освіти 11,5 ставок бібліотечних працівників міських навчальних закладів. Таким чином із структури РДБ зникають шкільні відділи, відповідно знижуються кількісні показники роботи.

В липні 2013 р. згідно розпорядження голови райдержадміністрації від 11.01.2013 року № 11 «Про заходи щодо наповнення місцевих бюджетів району, ефективного використання бюджетних коштів та впорядкування мережі бюджетних установ, штатів у 2013 році», наказу відділу культури і туризму Сарненської РДА від 29.04.2013 року № 22 «Про зміни в структурі та штатній чисельності централізованої системи публічно-шкільних бібліотек» відбулася реорганізація шляхом злиття публічної бібліотеки для дорослих і публічної бібліотеки для дітей смт Степань та створення на їхній базі публічної бібліотеки смт Степань, в структурі якої передбачено дитячий абонемент. Такі ж зміни відбулися і з бібліотеками смт Клесів цього ж району. Таким чином, мережа спеціалізованих дитячих бібліотек області відразу скоротилася на 2 одиниці (з 22-х до 20-ти; до речі, в середині 1980-х років в області функціювало 35 дитячих книгозбірень).

В даній ситуації є позитив — степанські користувачі-діти перейшли з аварійного приміщення дитячої бібліотеки до покращеного приміщення публічної бібліотеки з безкоштовним доступом до мережі Інтернет, та негатив — реорганізація бібліотек відбулася без погодження з Міністерством культури України.

Коли в останні роки освітяни та медики стали отримувати цільові державні кошти на утримання і розвиток своєї галузі та не залежати від місцевих бюджетів, знову постало питання повернення шкільних бібліотек до освіти. Так, у січні 2014 р. на виконання розпорядження голови Сарненської райдержадміністрації від 31.12.2014 року № 461 «Про внесення змін до штатних розписів окремих закладів соціальної сфери» зі штату ЦСПШБ було вивільнено 20,75 штатних одиниць бібліотекарів із переведенням у підпорядкування відділу освіти. Таким чином, на Сарненщині знову існує окрема мережа публічних та окрема мережа шкільних бібліотек. Внаслідок

роз'єднання в ЦСПШБ у 2015 році зменшилися кількісні показники обслуговування дітей: користувачів — на 10087, книговидач — на 189891 примірник, бібліотечного фонду — на 183628 примірників, площ — на 612 м^2 та комп'ютерної техніки — на 2 одиниці.

На часі — об'єднання територіальних громад, яке веде за собою чергову реорганізацію бібліотечної мережі області, в тому числі й дитячих книгозбірень. На Рівненщині вже є 15 об'єднаних громад, у 11 з яких пройшли вибори, 5 уже мають прямі відносини з держбюджетом і самостійно визначають свій розвиток.

Так, згідно рішення Сарненської районної ради від 25.12.2015 р. № 61 «Про передачу із спільної власності територіальних громад Сарненського району у власність Клесівської селищної ради Сарненського району Рівненської області закладів культури», наказу відділу культури і туризму Сарненської РДА від 29.12.2015 року № 69 «Про передачу із спільної власності територіальних громад Сарненського району у власність Клесівської селищної ради Сарненського району Рівненської області закладів культури» з 01.01.2016 р. передано 6,75 штатних ставки бібліотечних працівників. Невідомо, чи залишила б громада на своєму утриманні бібліотеку для дітей, якби її не ліквідували раніше (про що вже згадувалося вище).

Незрозуміла ситуація на даний час із Радивилівською РДБ. 27 березня 2016 р. створена Радивилівська міська об'єднана територіальна громада, в яку ввійшло місто і 4 сільських ради (близько 20 тисяч населення). Спочатку громада завірила, що візьме дитячу книгозбірню на своє утримання, а потім невизначеність. На даний час до кінця року РДБ функціонує в складі ЦСПШБ і фінансується з районного бюджету, надбавку за вислугу років та матеріальну допомогу на оздоровлення бібліотекарі не отримують.

Існує ймовірність того, що допоки пройде процес децентралізації влади та місцевого самоврядування, реалізується законодавство України щодо об'єднання територіальних громад, кількість публічних бібліотек, у тому

числі спеціалізованих дитячих, у країні значно зменшиться. Адже при передачі закладів культури на утримання сільських і міських рад їхню роботу оцінюють голова та громада, які й вирішують, куди в першу чергу вкласти гроші і чи потрібна жителям бібліотека. Отож, вагомим фактором у такій ситуації позитивний імідж дитячих книгозбірень, надбаний за сторіччя свого існування як хранителів духовності, загальнолюдських і національних цінностей. Дитячим бібліотекам і бібліотекарям у черговий раз потрібно доводити свою цінність, свою необхідність, відданість своїй справі і маленьким читачам.

Лариса Данилова,
в.о. директора КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» Запорізької обласної ради

Обласні бібліотеки для дітей та територіальні громади: проблеми, пошук взаємодії

Хотілось би поділитися своїм наболілим, адже проблема скорочення мережі дитячих бібліотек в Україні хвилює всіх без винятку директорів обласних бібліотек для дітей.

Якщо проаналізувати стан мережі дитячих бібліотек у Запорізькій області у роки незалежності України, то вона скоротилася загалом на 11 одиниць: втрачено 4 районні бібліотеки (Запорізький, Кам’янко-Дніпровський, Пологівський та Розівський райони), 5 міських (у м. Запоріжжі бібліотека-філія ім. Лізи Чайкіної, у м. Мелітополі бібліотека ім. Н. Крупської, Дніпрорудненська міська у Василівському районі та Пришибська міська у Михайлівському районі, Молочанська міська бібліотека Токмацького району, закрита нещодавно) і 2 сільські бібліотеки (Тернуватська у Новомиколаївському районі та Осипенківська у Бердянському районі).

Таке ставлення місцевої влади до дитячих бібліотек є неприпустимим, адже саме дитяча бібліотека надає надзвичайно широкий спектр безкоштовних послуг підростаючому поколінню, організовуючи їхнє дозвілля, допомагаючи в освоєнні шкільної програми і просто забираючи їх з вулиці.

Можемо з впевненістю стверджувати, що сьогодні бібліотеки є тими закладами, які акумулюють інтереси широких верств суспільства, бо мають досвід і можливість співпрацювати з різними установами, організаціями, рухами. Так серед партнерів бібліотек можна виділити: організації культури, освіти, засоби масової інформації, громадські організації, муніципальні органи влади, комерційні структури. Саме така активна позиція бібліотек дозволяє їм, незважаючи на труднощі економічного характеру, дещо покращувати і своє матеріальне становище за рахунок позабюджетних коштів, і розширювати спектр своїх послуг.

Так на сьогодні 33 з 39 дитячих бібліотек, що працюють в області, надають послуги своїм користувачам через Інтернет, постійно розширюючи аспекти використання комп'ютерної техніки. Це і вільний Wi-Fi, і безкоштовний Інтернет, і можливість спілкування у соціальних мережах та через скайп, сканування, ксерокопіювання документів тощо.

Протягом останніх років значно активізувалася програмно-проектна діяльність бібліотек для дітей області, що дозволило концентрувати увагу на найбільш важливих проблемах, виділяти й розвивати головні напрями у роботі. Здійснювалась підтримка державних та регіональних програм, ініціатив Національної бібліотеки України для дітей, зокрема Національного проекту «Україна читає дітям», Всеукраїнського тижня дитячого читання, Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач року», що проходить у рамках фестивалю «Книгоманія», всеукраїнських конкурсів дитячої творчості, зокрема цьогорічного: «Мрії про Україну: дитячий погляд», присвяченого 25-річчю незалежності України.

Дуже добре зарекомендувала себе практика проведення дитячими бібліотеками бібліотечних акцій поза стінами книгозбірень, організації загальноміських чи загальнорайонних конкурсів, які набирають останнім часом усе більшої популярності.

На сьогоднішній день центрами комунікації користувачів у бібліотеках для дітей є клуби та об’єднання за інтересами, які сприяють розумному спілкуванню, розвивають інтелектуальні та творчі здібності, розширюють світогляд, допомагають знайти друзів та однодумців, згуртовують підлітків, бо саме тут поєднуються особисті й суспільні інтереси, розвивається творча активність, ініціатива читачів. Такі об’єднання діють в усіх дитячих бібліотеках.

У дитячих бібліотеках області, які сьогодні сприймаються громадою не лише як інформаційні центри, а й як центри інтелектуального дозвілля, ведеться активна робота з формування національної свідомості і духовного розвитку дітей, вихованню патріотизму, поваги до історичної пам'яті, любові до рідної культури, мови, національних свят і традицій українського народу, шанобливого ставлення до державних національних символів, рідної природи, вихованню у дітей правової культури, дотриманню морально-етичних норм у суспільстві і безпосередньо у дитячому середовищі, вихованню толерантності, зміцненню родинних зв’язків, традицій, сімейних цінностей.

Під час проведення масових заходів бібліотекарі досить активно використовують інтерактивні, ігрові, діалогові форми і методи популяризації книги. Застосовують як традиційні форми масової роботи, так і нові з елементами інновації, використанням ІТ-технологій: слайд-презентації, відеосюжети, мультимедійні презентації, бібліодесанти, віртуальні подорожі, літературні квести тощо, тобто все те, що цікаве дітям.

Не зайвим буде наголосити, що районні та міські бібліотеки є методичними центрами для сільських бібліотек своїх регіонів із питань організації бібліотечного обслуговування дітей та підлітків. З метою

вивчення реального стану бібліотечного обслуговування читачів-дітей та надання методичної та практичної допомоги співробітники районних і міських дитячих бібліотек здійснюють виїзди на місця, використовуючи для цього найменші можливості, бо, на жаль, для цього бракує коштів.

Займаються бібліотеки і поповненням своїх методичних банків: розробляють методичні поради сільським бібліотекарям, видають аналітичні матеріали, анотовані бібліографічні покажчики, матеріли з досвіду роботи тощо.

Методичні функції районних та міських бібліотек для дітей виконують завідувачі дитячих бібліотек, провідні бібліотекарі відділів обслуговування. Вони організовують майстер-класи, тренінги, семінари для сільських бібліотекарів. Для надання більш якісної допомоги сільським бібліотекам у роботі активно використовуються ресурси Інтернету.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що сьогодні бібліотеки для дітей Запорізької області займають надійну нішу в житті своїх громад. До традиційних функцій просвітницького характеру, збереження і примноження культурної спадщини успішно додаються функції інформаційних центрів, що надають доступ до баз даних, а також освітні, розвиваючі, культурні, виховні, дозвіллєві, зміцнюються зв'язки в галузі співпраці з різними організаціями, установами.

Але, незважаючи на це, бібліотеки продовжують оптимізовувати і об’єднувати з бібліотеками для дорослих. Приклад: Молочанська бібліотека для дітей мала своє приміщення, фонди, працювала, обслуговуючи дитяче населення. Єдина проблема — відсутність центрального опалення. Комусь знадобилися ці приміщення в центрі міста, і книгозбірню перевели в приміщення бібліотеки для дорослих, виділивши 2 кімнатки без вікон. Згодом міськрада приймає рішення об’єднати дві бібліотеки в одну, зроблено це було дуже швидко, а ми дізналися про це, як кажуть, постфактум. Як наслідок ми втратили бібліотеку, а система для дорослих — ні. Вони радіють, бо тепер будуть обслуговувати дітей на законних підставах. Наше звернення

до директора департаменту результату не дало, бо сесія вже відбулась і рішення було прийнято. Питання, а чому мовчала завідувач бібліотеки? Відповідь зрозуміла, ніхто не хоче втрачати роботу, відстоювати свої права в суді, доводячи абсурдність таких рішень. Якщо завідувач бібліотеки на своєму місці, працює для громади, для дітей, співпрацює з депутатами різних рівнів, то, як правило, очолювана нею бібліотека залишається. Наведу позитивний приклад: у новоутвореній громаді з центром у смт Веселе був створений замість районного відділу культури культурно-мистецький центр, до складу якого увійшли селищний будинок культури, 5 сільських клубів, музична школа, методичний центр і Веселівська ЦБС (селищна бібліотека для дітей, бібліотека для дорослих, 5 сільських бібліотек). І хоч доросла і дитяча знаходяться в одному приміщенні, дитяча бібліотека є окремою структурною одиницею. Завідувач бібліотеки для дітей стала заступником директора з бібліотечної справи в цьому культурно-мистецькому центрі і вона, звичайно, буде відстоювати інтереси дитячої бібліотеки. Можливо, нашій конференції треба вирішити питання і прийняти рішення з приводу звітності відділів по роботі з дітьми при дорослих бібліотеках. У НБУ для дітей ми подаємо інформацію про кількість дитячих відділів, а скільки читачів вони обслужили — це цифри, які подає доросла система. Якщо у відділі працює 2-3 бібліотекаря, то чому ми не можемо звітувати про кількість обслужених дітей? Виходить, що кількість читачів-дітей зростає, а ми їх втрачаємо.

Не зайвим буде надання інформації про роботу дитячих бібліотек і вироблення учасниками нашої конференції рекомендацій для голів територіальних громад щодо збереження бібліотек для дітей у період децентралізації влади. Ми повинні наголошувати на тому, що сучасна бібліотека для дітей — це користь для громади, вигідний об’єкт інвестування та важіль для розвитку. Це довготривалі інвестиції, але вони того варті. Кожна копійка, вкладена в дитину сьогодні, обернеться надалі прибутками

для громади. Ті стереотипи, які склалися про бібліотеки для дітей, давно не відповідають дійсності. Дані про сучасні дитячі бібліотеки доводять, що:

- бібліотека для дітей гривню береже;
- дитячі бібліотеки недарма отримують бюджетне фінансування;
- територіальна громада не може обійтися без бібліотеки для дітей.

Варто зазначити, що бібліотека потрібна громаді у будь-якому соціально-економічному суспільстві. Ми вимагаємо залишити дітям їхні спеціалізовані бібліотеки і не тягнути їх завчасно в дорослий світ.

Процес децентралізації і створення територіальних громад — неминучий. Але оптимізація бібліотек для дітей — це помилка. Не закривати, а розвивати дитячі бібліотеки — ось завдання для голів територіальних громад, а бібліотека стане помічником у роботі громади і центром дитячого дозвілля, розвитку, виховання і освіти. Парадоксальна ситуація: основний читач на сьогодні — дитина — це безперечно, водночас дитячі бібліотеки і закривають. Сподіваємося, що все-таки нас почують і в новостворених громадах, і в кабінетах чиновників, а проблеми збереження мережі дитячих бібліотек будуть вирішені.

Насамкінець доречно буде нагадати, що відповідно до ст. 15 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та ст. 22 Закону України «Про культуру» місцеві органи влади не мають права закривати бібліотечні установи без відома Міністерства культури України.

Ольга Лепілкіна,
директор обласної бібліотеки для дітей
Житомирської обласної ради,
заслужений працівник культури України

Виховуємо патріотів: використання інноваційних форм роботи у національно-патріотичному вихованні читачів-дітей

Складні та суворі випробування сучасної історії України в умовах військових дій на Сході держави, як ніколи раніше, загострили підхід до

питання національно-патріотичного виховання юного покоління та змусили по-новому усвідомлювати ставлення до своєї рідної держави. Слово «патріотизм» тепер можна побачити на власні очі, тому що він набув рис конкретних дій і вчинків людей, спрямованих на підтримку захисників України та боротьбу з агресором.

І дорослі, і діти свій патріотизм підтверджують державною символікою, беруть участь у волонтерському русі на допомогу воїнам АТО, демонструють національний одяг, розмовляють та читають українською мовою.

Що можуть зробити бібліотеки для покращення національно-патріотичного виховання? Перш за все створити особливе середовище, яке сприяє вільному спілкуванню дітей, спонукає їх до творчої діяльності. А в основі створення такого середовища лежить співробітництво і співтворчість дітей та дорослих із використанням різноманітних форм бібліотечної роботи.

Бібліотека позиціонує себе як виховний, культурно-освітній, інформаційний, дозвіллєвий центр для дітей та підлітків не лише нашої громади, а й тих, хто на період військових дій на Сході змушені стати переселенцями.

Ці діти є сферою особливого піклування. Сьогодні саме дитяча бібліотека з її освітніми та духовними ресурсами є ідеальним місцем для духовної і моральної підтримки сучасної дитини в т. ч. дітей, які залишили своє звичне середовище, і вимушені переселитися в інші регіони України, надаючи кожному користувачеві можливість у визначенні його особистісних перспектив у всебічному розвитку. Однією із місій дитячої бібліотеки є також зміцнення віри дітей у справедливість та у те, що їхній вклад у загальну справу є теж потрібним, а також утвердження в дитячій свідомості позитивної картини світу.

З цією метою розроблена бібліотечна програма «Квартал МироТворчості». Результатом реалізації цієї програми став цілий комплекс заходів, основними завданнями яких є — допомогти дітям адаптуватися в

новому для них середовищі, налагодити дружні зв'язки із дітьми, юними читачами, які проживають на звільнених територіях Сходу України, створити бібліотечний волонтерський рух, який сприяв би націоналізації та національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління — майбутніх громадян держави Україна, використовуючи обережний підхід та приймаючи зважені рішення.

Так наприкінці 2015 — початку 2016 рр. спільно із національним центром Житомирського військового інституту ім. С.П. Корольова в бібліотеці проводився марафон читання «Міст дружби: Житомир — Краматорськ. Читаємо українською разом», метою якого було залучення краматорських дітей до читання творів українських письменників. У рамках проведення марафону відбулися такі заходи:

- брифінг-спілкування із працівниками та читачами-дітьми Краматорської центральної бібліотеки для дітей ім. О. С. Пушкіна;
- акція зі збору українських книг для дітей Краматорська;
- online-зустріч «Дива на літературному фан-патіо» з дітьми Краматорської центральної бібліотеки для дітей, читачів Костянтинівської бібліотеки-філіалу для дітей та читачів нашої бібліотеки.

Під час інтерактивного спілкування діти читали вголос фрагменти улюблених творів Всеволода Нестайка, брали участь у театралізаціях, відповідали на питання вікторини «У країні сонячного добра», створювали колажі «На подіумі — герої Нестайка». Учасники нашої бібліотечної студії «Літературний ексклюзив» презентували свої твори на тему: «Нові пригоди тореадорів з Васюківки». Багато цікавої інформації про екранізацію творів В. Нестайка присутні дізналися на online-зустрічі від Ігоря Шурпана, викладача Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. І. Огієнка. Відбулося також online-спілкування працівників дитячої бібліотеки та дошкільних навчальних закладів міст Житомира та Краматорська.

Підсумком такої співпраці стала передача книг, які були зібрані під час марафону читання дітям міст Краматорська та Костянтинівка, які доставив

Іван Канкін, учасник бойових дій у зоні АТО, офіцер, співробітник Житомирського військового інституту ім. С. П. Корольова.

Важливими, на наш погляд, заходами з миротворчої та волонтерської діяльності були:

- акція «Солодкий енергетик захисникам України» зі збору солодощів у школах міста;
- благодійно-мистецька акція «Великодній дарунок захисникам України» (діти виготовляли великодні дарунки — писанки, поробки з бісеру, паперу, природніх матеріалів: кори, глини та ін.;
- акція «Браслет нескорених» (діти виготовляли браслети-обереги для воїнів);
- бібліотечний арт-десант у військовому госпіталі;
- патріотично-мистецька акція «За мирне небо над Україною» спільно із Лисичанською ЗОШ № 3 Попасненського району Луганської області, під час якої діти-учні Пулинської школи мистецтв Житомирської області презентували свої авторські соціально-мистецькі плакати «Діти проти війни» та спілкувалися в online-режимі із своїми ровесниками зі Сходу України;
- форум духу «Де зростають патріоти», присвячений пам’яті 16-річного патріота, народного Героя України Степана Чубенка, учня Краматорської школи № 12, закатованого бойовиками ДНР.

Дізнавшись про активну роботу бібліотеки та наших читачів-дітей із питань підтримки українських воїнів під час військового конфлікту із соціальних мереж та сюжетів телевізійної програми «Рідна школа», які створює наш активний партнер журналіст Оксана Ковальчук (завідувач редакції підготовки художніх програм і передач для дітей та юнацтва) волонтер, військовий капелан Костянтин Тарабукін запропонував нам співпрацю у проведенні навчальних тренінгів. Тож створили в бібліотеці тренінговий центр для читачів-дітей із безпеки життєдіяльності в період воєнних дій під назвою «Твоя безпека — це твоя уважність». Особистий

досвід волонтера значно розширив грані співпраці в бібліотечній програмі «Квартал МироТворчості».

З метою кращої адаптації дітей-переселенців, наших користувачів, до нового місця проживання та для того, щоб ознайомити їх з історичним центром міста, де багато цікавих старовинних будівель, пам'яток архітектури, для того, щоб вони полюбили Житомир і він став для них рідним, взяли участь у проекті «Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо-переміщених осіб у місцеві громади», який реалізувався Житомирською обласною МГО «Паритет» за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини.

У цікавій креативній формі під час мистецько-краєзнавчого диліжанса «Відкриваємо перлини рідного міста разом з бібліогідом» діти рухалися від бібліотеки до музичного училища, далі — до обласної філармонії ім. С. Ріхтера, де ознайомились із роботою цих закладів із застосуванням методів арт-терапії, ігрових та імпровізаційних форм. Арт-група бібліотеки, проявляючи свої акторські здібності, вдало використовувала такі новітні авторські прийоми, як: «Інфо-парасолька», «Мікрофон у дії», «Стежина настрою» та «Диліжанс єднання», а кожен з учасників виконував роль пасажира-мандрівника. За участь у проекті бібліотека отримала книги (20 прим. на суму 1750 грн.).

Завдячуючи активній партнерській співпраці з Житомирською ГО «Асоціація науковців, бізнес-консультантів» та волонтером Корпусу Миру США в Україні Анабель Феррер з 1 червня 2016 р. за програмою «Розвиток громад» у бібліотеці для користувачів-дітей та молоді діють:

- Англо-розмовний клуб для дітей;
- Школа лідерства для молоді;
- Школа волонтерства для молоді;
- курс розмовної англійської мови для працівників бібліотеки;
- освітні студії (цікаве про Америку).

Тут користувачам бібліотеки надається можливість поліпшити свою розмовну англійську мову, розвивати свої лідерські здібності, вміння та навички працювати в команді однодумців, реалізувати добровольчі та волонтерські прагнення, підвищити свій інтелектуальний рівень.

Важливою подією для бібліотеки стала участь у проекті «Інтеграція через діалог. Освітня та інтеграційна допомога дітям, які постраждали від збройного конфлікту на Сході України та анексії Криму», який здійснює Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова доба» у партнерстві з громадською організацією УМНІЦ (Український методичний науково-інформаційний центр) за підтримки Європейського Союзу. Урочисте відкриття Локального центру громадської освіти в рамках проекту відбулося у березні 2016 р. під час семінару для бібліотекарів м. Житомира «Проектна діяльність та творчі акції, як основа позитивного іміджу бібліотеки».

Розвивати свої здібності, удосконалювати свою творчість, навчатись новому, імпровізувати діти мають можливість на інтерактивних заняттях з комунікації, лідерства, економічної грамотності у Школі успіху з волонтером Оксаною Ткачук, викладачем Локального центру, керівником бібліотечної комп’ютерної студії «Pixel» (nickname — Зара Зоріна). Вона є автором відеороликів: «Мистецький вітраж зустрічей на острові патріотів» та «На платформі миротворчості».

У Локальному центрі діє також мистецька студія «Позитив», на заняттях якої діти під керівництвом арт-майстра Тетяни Данилевич, завідувача відділу обслуговування учнів 5-9 кл., навчаються створювати презентації з рухомими об’єктами та ліпити з пластиліну, виготовляти героїв казок та літературних творів. Також вони мають можливість спробувати себе у ролі журналістів, рукодільниць, кухарів, швачок, народних майстрів. Під час такого творчого спілкування розробляються авторські сценарії казок та невеличких оповідань з елементами гри, в дітей знімається емоційне напруження. Відчуваючи себе у команді вільно, вони випромінюють творчі

ідеї і з готовністю їх реалізують. Улюблені іграшки дівчаток, одягнені у костюми, зшиті власними руками, стають героями відеоказок та мультимедійних презентацій.

Про переваги і важливість таких інтерактивних та інноваційних форм і засобів бібліотечної роботи наголошувалося під час спілкування з кореспондентом обласного радіо Оленою Корж у її авторських радіопрограмах «Сучасниця», «Стежками дитинства», «Рідні обрії».

Завдяки творчій та креативній діяльності бібліотечного Локального центру його найактивніших учасників Павла Шкаєва, Анастасію Донцову та координатора Т.К. Данилевич запросили взяти участь у заходах, які проводилися до Дня захисту дітей 31 травня – 1 червня 2016 р. у м. Києві в рамках проекту «Інтеграція через діалог». Під час цікавої програми підлітки брали участь у інтерактивній грі «Дитина в Країні Майбутнього», стали гостями телеканалу «UA.Перший», відвідали Музей телебачення, спілкувалися з журналістами та коментаторами. Заключним акордом зустрічі стали акція «Парасолька над дитиною» та флешмоб із парасольками, які підтвердили, що діти потребують захисту і піклування.

У рамках проекту «Інтеграція через діалог» найактивніша учасниця бібліотечного Локального центру разом із координатором проекту були запрошені до м. Львова для участі у роботі Літньої академії. Для найактивніших членів подібних центрів із різних регіонів України проводились унікальні комунікаційні тренінги з питань соціальної інтеграції та миротворення. У супроводі закоханих у своє місто молодих патріотів діти відкривали для себе стародавнє місто Лева під час краєзнавчої екскурсії «Відкрий для себе Львів» та автобусної екскурсії до фортеці Тустань, водоспаду Кам'янка, Журавлиного озера. Своєрідним відкритим простором для реалізації дитячих ідей була їхня участь у артпроекті «По той бік дзеркала», за допомогою якого діти, які пережили трагедію війни, у фотоколажах акумулювали власну найвразливішу для них сторінку з історії свого життя.

Проводячи своє дозвілля у Локальному центрі, діти змістовно і весело спілкуються, вчаться злагоджено працювати в команді, долучаються до творчості та імпровізацій, почувають себе вільно та комфортно на бібліотечній території. А ми радіємо, що в нас їм нічого не загрожує, що бібліотека є територією добра, милосердя і душевної гармонії для дітей різних вікових категорій нашої громади.

Анна Бардашевська,
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради

Актуалізація національно-патріотичного виховання у бібліотеках Херсонщини: управління змінами

З прийняттям «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 рр.» (Указ Президента України від 13.10.2015 №580/2015), «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641) особливої уваги потребує національно-патріотичне виховання у сенсі переосмислення усталених підходів та зміни його акцентів.

З метою актуалізації національно-патріотичного виховання, яке здійснюється бібліотеками, що обслуговують дітей, нами були розроблені заходи, які стали частиною «Плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», прийнятого у Херсонській області.

Управлінню змінами у виховній роботі бібліотек та закладів освіти була присвячена обласна міжвідомча науково-практична конференція «Національно-патріотичне і правове виховання дітей та підлітків: виклики часу», яка відбулася 19 листопада 2015 р. за ініціативи нашої бібліотеки на базі Херсонської академії неперервної освіти.

Спільно з Академією протягом 2015-2016 рр. організовано ряд семінарських та тренінгових занять, присвячених питанням модернізації національно-патріотичного виховання, для працівників дитячих і шкільних бібліотек області, педагогів-організаторів, завучів із виховної роботи, директорів шкіл. Серед них — Всеукраїнська науково-методична конференція «Виховання особистості: національно-патріотичний вимір», обласні та міські семінари «Патріотичне виховання як фактор соціалізації школярів: завдання бібліотек» (15.01.2015), «Краєзнавча діяльність бібліотек у системі патріотичного виховання школярів» (17-18.02 та 11-12.03.2015); серія міжвідомчих круглих столів «Національно-патріотичне виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».

На замовлення Херсонської академії неперервної освіти розроблена консультація з переформатування національно-патріотичного виховання в бібліотеках навчальних закладів. Після схвалення навчально-методичною радою Академії ця консультація прозвучала під час Всеукраїнської науково-методичної конференції «Виховання особистості: національно-патріотичний вимір» та у скайп-конференціях, організованих із працівниками методичних кабінетів та управлінь (відділів) освіти Херсонської області.

За пропозицією Академії у програми семінарських занять включено показові заходи та відкриті уроки патріотичної тематики: «Сотня невпокорених героїв» — ретроспектива подвигу (до річниці пам’яті героїв Небесної Сотні); медіапанорама «Нескорена Україна».

Значного патріотичного звучання набули заходи в рамках обласного інтелектуального турніру «Ігри патріотів Херсонщини».

Для нашого південного краю краєзнавчі аспекти є пріоритетним напрямом національно-патріотичного виховання, оскільки існують деякі закиди щодо того, що Херсонщина — «исконно русская земля», освоєна та заселена Російською імперією у XVIII ст.

Для того, щоб діти добре засвоїли той факт, що Херсонщина — це українська земля, яка вписала, зокрема, героїчні сторінки козацької слави в

історію нашої держави, створені ігрові електронні та настільні карти серії «Ігри патріотів Херсонщини», розроблені працівниками бібліотеки ім. Дніпрової Чайки, а саме: «У пошуках знайомих незнайомців» (тваринний світ), «Зелене диво Херсонщини (рослинний світ), «Лицарі таврійського краю» (козацька доба в історії Херсонщини), «Херсонські ерудит-мандри» (пам'ятники та пам'ятні місця), «Етнічний калейдоскоп Херсонщини», «Літературний круїз», «Мистецька палітра Херсонщини».

Ці ігри і стали основою обласного турніру «Ігри патріотів Херсонщини». Протягом 2015 р. в усіх школах і бібліотеках Херсонщини, у відповідності до спільного наказу управління культури та управління науки і освіти ОДА, відбулися змагання на краще знання історії, культури, природи рідного краю. У турнірі взяли участь понад 6 тисяч школярів різного віку, 550 з яких стали переможцями і учасниками наступного, II туру, де виборювали право представляти свій район, своє місто в обласному фіналі.

Обласний фінал турніру відбувся 19 листопада як один із найяскравіших та резонансних заходів року, у переддень Всесвітнього дня дитини і Дня гідності та свободи. Призери фінальних змагань були визначені у трьох вікових категоріях, причому фіналісти старшої вікової групи визначали кращого у змаганні на сцені.

У продовження турніру в 2016 р. розгортається наступний, не менш масштабний, проект — обласний квест «В долонях степу і Дніпра». Сім партнерських організацій об'єднали свої зусилля для його реалізації: департамент зовнішньоекономічної діяльності, туризму та курортів Херсонської обласної державної адміністрації; департамент із питань внутрішньої та інформаційної політики ХОДА; управління культури ХОДА; управління освіти і науки облдержадміністрації; КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради; Херсонський обласний центр зайнятості; Херсонське обласне відділення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Цей інноваційний проект проводиться з метою «сприяння національно-патріотичному вихованню дітей старшого шкільного віку шляхом підвищення їх поінформованості про соціальний та економічний розвиток рідного краю, його природні ресурси, історичну та культурну спадщину». У підсумку реалізації проекту передбачається створити інформаційний банк даних щодо туристичної привабливості нашої області та її промоції в мережі Інтернет. Саме це завдання стало вирішальним фактором привабливості проекту і для наших соціальних партнерів та спонукало їх долучитися до його реалізації.

Національно-патріотичного звучання набувають традиційні бібліотечні заходи, як от: обласний міжвідомчий відкритий урок читання, який відбувається щороку, починаючи з 2009, до Всеукраїнського дня бібліотек, який тепер проводиться під гаслом «Моя країна — Україна, я вірний син її!»; Всеукраїнський тиждень дитячого читання в нашій області проходить під девізом «Будь патріотом — читай українське!».

Щорічний обласний фестиваль поезії Ліни Костенко, співорганізатором якого є обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки, в цьому році отримав назву «Поетичний камертон Ліни Костенко: патріотичні лейтмотиви». Національно-патріотичного спрямування набув також партнерський регіональний літературний конкурс ім. Ю.К. Голобородька «Зачаровані Таврією», який у цьому році проводиться нами втретє.

Вагомою складовою національно-патріотичного виховання для нашого південного, почасти російськомовного, регіону є популяризація української мови, творів сучасних українських письменників. Тож серед пріоритетних програм нашої бібліотеки — проект спілкування із сучасними українськими письменниками «Зустрічі без прощань», проект онлайн-спілкування «Віртуальний ЛітПортал: від тих, хто пише — тим, хто читає». З великим резонансом пройшли останнім часом зустрічі дорослих та маленьких читачів нашої бібліотеки з Галиною Вдовиченко, Дзвінкою Матіяш, Анатолієм Кичинським, Вірою Марущак, Еліною Заржицькою та Наталією Дев’ятко. Як

правило, кожна така зустріч викликає підвищену увагу ЗМІ, наші гості запрошуються на телевізійні програми, стають учасниками популярних теле- та радіопередач: «Україна: від мови до нації», «Ранковий гість», «Книжкова шафа», «Скарбниця таврійського краю» тощо.

Особливий інтерес викликають такі зустрічі у родин вимушених переселенців, які є активними користувачами нашої бібліотеки. Колектив бібліотеки набуває досвіду роботи з дітьми, які приїхали на Херсонщину з Луганської і Донецької областей, АР Крим. Ще в 2014 р. в бібліотеці організовано роботу клубу психологічної підтримки «Вікна у світ моєї дитини». Тренером стала психолог-волонтер Олена Неннова, завідувач лабораторії Херсонської академії неперервної освіти, координатор кризової психологічної служби «Супровід сімей загиблих військовослужбовців» у Херсонській області. Співпраця з Херсонським благодійним фондом «Софія» дала старт програмі підтримки для переселенців зі східних областей. У рамках цієї програми протягом 2014-2015 рр. щонеділі працівники бібліотеки організовували інтерактивні екскурсії та заходи для дітей. Головне, що окрім дитячої та дорослої програми, проводилися творчі акції, учасниками яких були всі члени родин.

У 2016 р. бібліотека має намір розширювати цю діяльність. Окремим чином планується робота з дітьми, чиї батьки воювали або знаходяться зараз у зоні АТО. Ця робота здійснюється на базі створеного в нашій бібліотеці Локального центру освітньої, психологічної та інтеграційної допомоги дітям, які постраждали від воєнних дій на Сході України та анексії Криму — в рамках проекту «Інтеграція через діалог», за підтримки Європейської комісії.

Тож у підсумку можна зазначити, що позитивні зміни в підходах до національно-патріотичного виховання в бібліотеках Херсонщини намітилися. І зміни ці відбуваються завдяки переорієнтуванню діяльності бібліотеки ім. Дніпрової Чайки як обласного методичного центру для бібліотек, що обслуговують дітей. Управління змінами включає зокрема залучення до співпраці широкого кола соціальних партнерів, орієнтир на актуалізацію та

активізацію бібліотечної діяльності з національно-патріотичного виховання, акцентування її на краєзнавстві та очищенні від псевдопатріотизму, надмірної патетики та формалізму.

Лариса Лугова,
директор Львівської обласної бібліотеки для дітей, заслужений працівник культури України

Нова хвиля: проектні ініціативи молодих працівників Львівської обласної бібліотеки для дітей

За 75-річну історію Львівської обласної бібліотеки для дітей змінилося кілька поколінь бібліотекарів. Коли на початку 80-х до бібліотеки прийшли ми — я і ще декілька працівників, — усі хотіли змін, свіжого вітру, нових рішень. Це був наш час, наша хвиля. Але все в цьому світі плинне і ось уже на наш бібліотечний берег накочується нова хвиля. Яка вона?

Почну зі статистики. Середній вік працівників Львівської обласної бібліотеки для дітей — 39 років. Бібліотечних працівників віком до 39 років – 25 (з 38!), а молоді віком до 35 років — 18 бібліотекарів. Тобто, половина колективу, це — реально молоді, енергійні люди, які прагнуть змін. Вони активно навчаються, активно працюють і відпочивають, і не менш активно намагаються змінити свою бібліотеку. Про молоду генерацію та її ініціативи я й хочу розповісти.

Декілька років тому одна з посад у відділі реклами книги і бібліотеки була перепрофільована, і молодий бібліотекар Людмила Бєлова стала менеджером по проектах. Що робить менеджер по проектах? Правильно: шукає грантові пропозиції, генерує (або збирає) ідеї і пише проекти. Наполеглива і дуже роботяща Людочка одразу взялася за справу, і коли у 2012 році Посольство США в Україні оголосило конкурс грантів для випускників американських програм обмінів, наполягла на тому, щоб ми використали цю можливість. Перебравши безліч варіантів, ми зупинилися на продовженні

бібліотерапевтичної діяльності, і так народився проект «Ковчег-2» (http://lodb.org.ua/nashi-proekty/navchalno-biblioterapevtichnij-czentr-kovcheg) — метою якого було залучення до бібліотеки дітей вимушено переселених родин із територій Донбасу та Криму, і допомога їм адаптуватися в місцеве середовище.

Завдяки «Ковчегу-2» у нас у бібліотеці з'явилося нове обладнання — інтерактивна дошка, яку, зрозуміло ж, молоді працівники одразу почали дуже інтенсивно використовувати: розвиваючі ігри, заняття з малюками і дорослими, показ мультфільмів і ще багато різних цікавих справ, а коли одна з мам наших маленьких читачів запропонувала провести в бібліотеці апробацію інтерактивної гри «Мишеняткова абетка», яку розробила її IT-фірма, — ми одразу ж погодились. Так народилася навчально-ігрова програма «Літерландія» (http://lodb.org.ua/nashi-proekty/navchalno-igrova-bibliotechna-programa-literlandiya), ідея і реалізація якої — повністю в руках бібліотечної молоді.

До молодіжних ініціатив прислуховуються, їхні ідеї реалізуються в роботі бібліотеки, молодь зацікавлена в пошуках креативу. А тут якраз Міжнародна фундація EIFL оголосила конкурс на отримання премії за Інновації в бібліотеках. Ця інформація потрапила на очі менеджеру по проектах Людмилі Бєловій і завідуючу молодшого відділу Катерині Сухоребській і вони вирішили взяти участь у конкурсі. І виграли! Півтори тисячі доларів як премію для бібліотеки! Це надзвичайно престижна нагорода і треба було бачити, як раділи дівчата, коли дізналися про перемогу! Премію ми використали з розумом: купили дорогий фотоапарат для бібліотеки, ще один проектор, одним словом, усе, що потрібно для інновацій.

Ця перемога надихнула молодих на нові звершення. Коли УБА запропонувала молодим бібліотекарям написати міні-проекти і взяти участь у Форумі молодих бібліотекарів «Бібліотека на мапі міста», відділ обслуговування дошкільників і молодших школярів не лише відрядив

провідного бібліотекаря Ірину Пігуру на Форум до Києва, але й представив проект «Екобібліотека» (https://www.facebook.com/ecobiblioteka/?fref=ts), що був відібраний на фінансування за програмою Британської Ради в Україні «Активні громадяни». І протягом «Бібліоліта в зеленому» (а саме така назва нашої літньої програми) в Екобібліотеці вчилися сортувати сміття, поводитися на природі, веселилися на green-party, прибирали довкілля. Тут також не обійшлося без сучасних технологій — інтерактивна гра «Garbage Hero» («Сміттєвий герой» http://www.shadowmastersgames.com/games/garbage-hero/) стала другим IT-продуктом, який проходив апробацію в нашій бібліотеці.

Захопленість екотемою спричинила появу ще одного проекту: протягом літа в бібліотеці працює «Читальня Патріка і Біллі», в якій кожен охочий щосереди може продемонструвати свої читацькі здібності двом симпатичним песикам — Патрику і Біллі.

Більшість молодих бібліотекарів добре знають англійську мову, тому бібліотека активно долучається до міжнародних проектів. Прочитали дівчата про міжнародну ніч Гаррі Поттера (http://www.harrypotter.bloomsbury.com/uk/harry-potter-book-night/) — і зареєструвалися для участі. Дуже приємно, коли не тільки щасливі читачі шалено бігають по імпровізованому Гогвордсу, але й зірочка твоєї бібліотеки світиться на всесвітній мапі поттеріани.

Молодь у бібліотеці — це не тільки бібліотекарі. Це журналісти, педагоги, театрознавці, редактори. Ось, наприклад, чарівна Ліля Русакова — випускниця Української академії друкарства. За фахом видавець і редактор, вона стала високопрофесійним бібліографом, а її проект — вишуканий і надзвичайно грамотний блог «Бібліо-граф» (http://bibliograflviv.blogspot.com/) має сотні прихильників.

Хочу розповісти про надзвичайно творчий тандем — Марічку Романюк та Ірину Патрон. Магістр культурології та театрознавець, ці двоє чарівних дівчат буквально перевернули роботу абонемента, перетворивши його не

тільки в місце видавання книжок, але й центр спілкування підлітків, проведення різноманітних конкурсів, оформлення надзвичайно цікавих інтерактивних виставок. Крім роботи в бібліотеці, дівчата викладають у ЛНУ ім. І. Франка, тому студенти театрального факультету — наші активні читачі, а також учасники всіх імпрез, дійств і заходів.

Саме за ініціативи Ірини та Марічки бібліотека взяла участь у конкурсі в рамках урбаністично-культурного проекту «Майстерня міста», який п'ятий рік поспіль проводить Львівська міська рада, Інститут міста та Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ. Дівчата отримали грант на реалізацію міні-проекту «Вибухові канікули біля Порохової вежі» і протягом тижня на відкритому просторі бібліотека збирала юних громадян міста, проводила воркшопи, майстер-класи, а також розважальні заходи.

Але цього дівчатам здалося замало й вони запропонували нову ідею — відсвяткувати екватор літа, провівши English party — адже протягом року англійську в бібліотеці вчили всі — й читачі, й бібліотекарі. І ось 15 липня в читальному залі під музику Beatles ми їли фрукти, які тепер мали англійські назви, пили смачні ягідні коктейлі і соки-фреш, які тут же готували наші молоді господині, відповідали на запитання, грали в ігри і просто відпочивали разом зі своїми читачами.

Молоді і мобільні бібліотекарі взагалі люблять виходити за межі і розширювати сферу впливу бібліотеки. Цього року (у свої вихідні дні) кілька молодих працівників охоче взяли участь у Ярмарку професій для дітей «Місто професій», який відбувався в парку біля університету. Цікавою була сама ідея ярмарку: представлено майже 100 професій і кожна дитина могла «влаштуватися» на роботу, освоєну професію вписували у її спеціальний паспорт. За кожне місце роботи виплачувалася зарплата у символічній валюті (євриках), яку можна було витратити на території «Міста професій». В інтерактивній формі наша молодь представляла професію бібліотекаря і залучила як до знайомства з професією, так і до відвідин бібліотеки дуже багато дітей та батьків.

Через друзів, через соціальні мережі молоді працівники знаходять цікавих людей і приводять їх до бібліотеки, до наших читачів. Фокусники, Наукове шоу професора Ніколя, мандрівники і кінологи, артисти, театр на ходулях, художники — хто тільки не побував у нашій бібліотеці завдяки невгамовності бібліотечної молоді! Та й самі вони вміють зацікавити наших користувачів своїми талантами.

Надійка Кметь — бібліотекар молодшого відділу. Весь свій вільний час вона віддає рукоділлю. З цього захоплення й народився її власний проект — майстерня «Своїми руками». Під керівництвом молодої майстрині наші умільці виготовляли паперову гусінь та фетрові брошки, вчилися вишивати, ліпили фігурки зі солоного тіста, робили екофігурки, закладки, сувенірчики та ще цілу купу корисних і красивих речей. І звичайно ж, усе це за допомогою книг, для книг і про книги.

А нещодавно до пізньої ночі з вікон бібліотеки лунав веселий сміх. Це наша молодь влаштувала фотосесію для фотоконкурсу молодіжної секції УБА «Бібліотекар «НЕ ФОРМАТ». Чого тільки вони не понавигадували!

Напевно, однією з причин такої активності молоді є те, що всі долучилися до професійної спільноти: молоді бібліотекарі є членами МС УБА, багато хто був учасником літніх і зимових шкіл молодих бібліотекарів, переможцем конкурсів секції. Ми інвестуємо у майбутнє: оплачуємо мовні курси, поїздки на конференції, форуми, семінари, тренінги. Тому вони активні, творчі, дружні, вони найкращі! А ми намагаємося передати їм те, що є у нас і що цінуємо: досвід, історію, традиції бібліотеки. Адже це так приємно рухатися вперед і бути таким молодим.

Т.А. Жайворонок,
директор Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна

Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім В.О. Лягіна та сучасний медіапростір: ефективні технології в залученні дітей до читання

Сучасний медіапростір — це сфера, схильна до постійної трансформації, яка через посередництво засобів масових комунікацій (друк, радіо, телебачення, кінематограф, звукозапис та Інтернет) пов'язує людину з навколишнім світом, інформує, розважає, пропагує, впливає на оцінки, думки, поведінку людей.

Медіатизація розставляє свої акценти і в діяльності бібліотек, які шляхом використання засобів інформаційних комунікацій активно змінюють свій вигляд, стиль діяльності, набувають сучасного іміджу.

За результатами численних соціальних досліджень діти в Україні починають виходити у глобальну мережу у віці 8-10 років. Інтернет уже давно став частиною повсякденного життя нашого суспільства, існування без нього вже практично неможливе. Сучасні користувачі бібліотеки — це читачі цифрової епохи: «покоління Інтернету», «цифрові аборигени», «покоління Google», «комп'ютерні діти» і сучасна бібліотека зростає разом із ними, «розмовляючи» їхньою мовою.

Бібліотеки все впевненіше виходять у віртуальний простір, облаштовуючи його під власні проекти і використовуючи нові інструменти і сервіси для вирішення традиційних завдань: прищеплення підростаючому поколінню любові до читання і розвитку нових читацьких компетенцій.

Наша бібліотека прагне бути сучасною та затребуваною, тому активно намагається використовувати комплекс різноманітних каналів масової комунікації для популяризації книги, читання та бібліотечних послуг.

Представництво обласної бібліотеки для дітей у сучасному медіапростірі складається з:

- офіційного сайту бібліотеки (http://laginlib.org.ua/)

- 2-х бібліотечних блогів на платформі Wordpress — «Библиотечная гавань» (з 2011 р.) та «Бібліомаячок» (з березня 2014 р.)
- 5 сторінок бібліотеки в соціальних медіа:
  - Николаевская областная библиотека для детей им. В. Лягина https://new.vk.com/laginlib
  - Библиоська Давайдружить https://new.vk.com/id175368350
  - Миколаївська Обласна Дитяча Бібліотека https://www.facebook.com/Миколаївська-Обласна-Дитяча-Бібліотека-1481918105448520/?ref=ts&fref=ts
  - Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна https://www.youtube.com/channel/UCYOZeW2m9uCDeQaiIAh53ww
  - Миколаївська ОДБ ім. В. О. Лягіна https://www.pinterest.com/golenko/

Веб-сайт бібліотеки діє з 2008 р. і являє собою офіційний інформаційний інтернет-ресурс, який розкриває основні аспекти діяльності нашої бібліотеки і спрямований на задоволення інформаційних, культурних, освітніх та інших потреб віртуальних користувачів як дітей, так і їхніх батьків, фахівців із питань освіти, виховання, організації дозвілля.

Сайт бібліотеки дає можливість читачам цілодобово отримувати інформацію про діяльність установи, користуватися інформаційними ресурсами в режимі віддаленого доступу. Останнім часом спостерігається стійка тенденція збільшення відвідуваності сайту бібліотеки. У 2015 р. сайт бібліотеки відвідало **105498** віртуальних користувачів.

Згідно зі щоденною вебометрикою бібліотек України, яка розташована на сайті бібліотеки Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, сайт нашої бібліотеки продовжує входити у першу двадцятку (http://elartu.tntu.edu.ua:8080/webometric/libraries_sites_webometric_table.html)

Згідно Вебометричного рейтингу бібліотек України-2016 http://biblio-ranking.in.ua/ranks.html у «Загальноукраїнському рейтингу» сайт бібліотеки

займає 32 позицію. А у рейтингу «Обласні бібліотеки для дітей» він посів другу позицію після Національної бібліотеки України для дітей.

Така позитивна динаміка пов'язана з тим, що проведена велика робота: сайт значно наповнився контентом, збільшилася кількість його згадок у популярних пошуковиках, каталогах сайтів, соціальних мережах. На початку 2014 р. проведена робота з редизайну сайту, змінено зовнішній вигляд ресурсу, істотних змін зазнали і розділи сайту.

Сьогодні сайт бібліотеки — це постійно оновлюваний інформаційно-освітній, просвітницький і розважальний ресурс бібліотеки, де активно розміщуються електронні ресурси, створені за допомогою технологій Web 2.0 – 3D-книжки, цифрові публікації, віртуальні книжкові виставки, Google-карти тощо. Найбільшою популярністю користуються такі розділи: «Моя Миколаївщина», «Нотатник бібліотекаря», «Електронні ресурси» та «Головна сторінка» сайту.

В розділі «Електронні ресурси» нашим користувачам ми пропонуємо переглянути 49 віртуальних книжкових виставок (серед яких дві у форматі відео — «Музей цікавих речей», «Настав ЧАС МАЙСТРІВ»), 3-D книжки, буктрейлери, два випуски online-газети «Южане» http://laginlib.org.ua/book-galaxy/gazeta.php, скористатися корисними інтернет-посиланнями і просто послухати BiblioRadio.

У червні 2016 р. віртуальні книжкові виставки нашої бібліотеки посіли одне з перших місць у конкурсі віртуальних виставок у рамках навчального вебінару «Віртуальна виставка у бібліотеці як бібліографічний ресурс» дистанційного курсу «Електронна бібліографія», який проводився Дистанційною Академією видавничої групи «Основа» https://www.facebook.com/events/158608651209220/permalink/174116456325106/.

Наше бібліотечне радіо вийшло в ефір у лютому 2016 р. За цей час його загальна історія переглядів склала 507 разів. У його ефірі звучали як уривки з творів, вірші відомих поетів, письменників, так і інформація про історичні

події та постаті письменників України. Матеріали підбирали і озвучували як читачі, так і бібліотекарі.

Крім того, у 2015 р. ми озвучили в рамках Міжнародного шведсько-українського проекту, який передбачав впровадження в Україні нового формату літератури DAISY та створення Першої української дейзі-бібліотеки, одну Daizi-книгу (З. Мензатюк «Ангел Золоте Волосся»).

Дейзі-бібліотека — це озвучені книги для незрячих користувачів, які мають одну суттєву перевагу — можливість пошуку будь-якого елемента (сторінки, розділу, параграфа і т.д.).

2016 р. Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна розробила і представила на своєму сайті корпоративний віртуальний проект «Письменники Миколаївського краю», який спрямований на ознайомлення дітей, підлітків та учнівської молоді міста і області з життям та творчістю письменників нашого краю. Створення цього продукту було обумовлено тим, що згідно з розпорядженням голови Миколаївської облдержадміністрації 2016 р. було оголошено Роком ювілеїв літераторів-краян.

Інформація представлена у таких розділах: «Літературний краєзнавчий календар», «Буктрейлери» (створених фахівцями ОДБ та РДБ області), «Інтерв'ю з письменниками» (розміщено інтерв'ю з Л.Я. Чижовою, яке активно використовується бібліотекарями і вчителями нашого міста і області), «Книжкові виставки та перегляди», «Обласна літературна акція — День читання» (зібрана вся інформація про хід проведення акції 2016 року «Читай — пізнай свій рідний край!»), «Бібліографічні новинки», «Книга з автографом автора», «Ювілеї літераторів-краян», «Заходи бібліотек Миколаївської області». Віртуальний проект «Письменники Миколаївського краю» постійно оновлюється і доповнюється новою інформацією.

Терміни «Бібліотека Web 2.0», «блог», «блогосфера», «Соціальні медіа» давно увійшли в лексикон бібліотекарів різних країн. Здавалося б, навіщо бібліотеці потрібен блог, якщо є сайт. Але сайт зазвичай містить статичну інформацію та призначений для надання інформаційних послуг.

Блог, на відміну від сайту, відрізняється доступністю, легкістю розміщення публікацій, оперативністю взаємодії з читачем.

Які напрями діяльності нашої бібліотеки у соціальних медіа? Це просування бібліотеки, книги та читання, надання інформації краєзнавчого змісту, вивчення думок, налагодження професійних контактів, пошук партнерів, організація заходів, ведення мережевих краєзнавчих та літературних проектів.

Біблотечний блогінг — це нове комунікаційне середовище в інформаційній сутності бібліотеки, корпоративний ресурс із рівноправними учасниками і цікавим контентом. Як уже було сказано, бібліотека веде два бібліотечні блоги.

Блог «Библиотечна гавань» (http://laginlib.org.ua/blog/) має 11 рубрик: «Арка новостей», «Видеокалейдоскоп», «Вкусная библиотека», «Встречаемся в библиотеке», «Давай дружить», «Здоровье — INFO», «Краезнайка», «Семейный читаймер», «Умникам и умничкам», «Хит-книга», «Хобби и ты».

В них на сьогоднішній день розміщено 1443 записи і 503 коментарі від читачів. Майже в кожній із рубрик бібліотекарі рекомендують віртуальним читачам познайомитися з новинками літератури, книгами певної тематики або виданнями, ретельно підібраними до якоїсь визначної події або дати в житті нашої країни чи світу.

Наприклад, у рубриці «Краєзнайка» дуже часто деякі пости мають назву «Книга з автографом автора», в яких мова іде про краєзнавчі видання з дарчим написом від письменника у фонді нашої бібліотеки.

В цьому році при рекламуванні книг ми вперше використали анімованих (розмовляючих) аватарок, створених за допомогою програми Voki. Це неабияк привернуло увагу наших користувачів. Протягом однієї хвилини цікавинки про книги розказують намальовані анімовані уявні «герої» книг — дівчинка Софійка, хлопчик Ярко, казкова принцеса і навіть кошеня.

Професійний блог «Бібліомаячок» (http://laginlib.org.ua/blog-metod/) створено у 2014 р. із метою позиціювання професійної діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей Миколаївщини. Інформаційне наповнення блогу — 382 публікації. Це практичні поради з досвіду роботи бібліотек, матеріали за підсумками проведення різноманітних соціокультурних та просвітницьких заходів, велика кількість тематичних добірок фотографій, відеоролики, а також інформація з проектної діяльності та небібліотечної творчості бібліотекарів Миколаївської обл. Усе це представлено у рубриках «Актуальна тема», «Методист рекомендує», «Галерея досвіду», «Небібліотечна творчість бібліотекарів», «More ідей», «Відео-бухта».

Робота нашої бібліотеки в соціальних мережах уже стала повсякденною, без цих «вікон у світ» нашу бібліотеку вже неможливо уявити. Головна особливість соціальних мереж, на відміну від блогів, полягає в тому, що бібліотека спілкується зі своїми реальними і потенційними читачами у звичному для них середовищі. Крім того, є можливість познайомитися з інтересами читача.

Через свої сторінки в соціальних мережах Бібліотека знайомить читачів із новими надходженнями та цікавими матеріалами, оперативно відповідає на запитання користувачів, проводить опитування, ділиться світлинами, нагадує своїм читачам про заборгованість, запрошує на заходи та до участі у творчих конкурсах, розміщує відеоролики та інші електронні ресурси, створені за допомогою технології Web 2.0 та багато іншого.

У Facebook ми активно спілкуємось із дорослою аудиторією: з колегами інших бібліотек, українськими письменниками, громадськими діячами, літераторами, зірками шоу-бізнесу. Так ми познайомилися з Галиною Малик, Зіркою Мензатюк, Оксаною Лущевською, які пізніше за допомогою Skype-платформи вдало поспілкувалися з читачами-дітьми Миколаївщини. А Сашко Дерманський, Галина Малик, Тетяна Луньова, Дара Корній, Лідія Гулько та багато інших відомих українських письменників із

великим задоволенням прислали відео-привітання для читачів Миколаївської обласної бібліотеки для дітей, усі вони представлені на сайті Бібліотеки. Фахівці Бібліотеки напередодні Всеукраїнського тижня дитячого читання 2015 р. звернулись до відомих та успішних людей України з проханням записати невеличке привітання для дітей Миколаївщини і поділитись власним досвідом щодо ролі читання у їхньому житті. Звісно, це була тяжка, копітка праця, але результат був того вартий. Єгор Крутоголов, Віктор Павлик, Анна Свиридова, Анатолій Анатоліч, Андрій Джеджула, Геннадій Попенко та ще багато інших зірок прислали свої звернення, чим дуже порадували дітлахів Миколаївщини.

Крім того у **Facebook** ми репостимо інформацію про нові дитячі книги, які виходять у різних українських видавництвах, інформуємо про презентації книг, що відбудуться як у нашій бібліотеці, так і в бібліотеках нашого міста, вітаємо з перемогами українських письменників, які отримали літературні премії тощо.

Завдяки перегляду новин Фейсбуку можна дізнатись про активні та креативні форми роботи інших бібліотек або прийняти естафетну паличку. У квітні 2016 р. читачі-підлітки Бібліотеки взяли участь у Всесвітньому кумедному літературному флешмобі «Пригоди Гаррі Поттера!». Для цього учасникам потрібно було знайти у фонді відкритого доступу будь-яку цікаву книжку та додати до назви обраного примірника ім’я головного героя творів Дж. К. Роулінґ — Гаррі Поттера, аби нова назва вийшла веселою. Головна мета цього флешмобу була досягнута: в ігровій формі діти ознайомилися з книжковим фондом, згадали книги про Гаррі Поттерра та переглянули книжкові новинки.

Завдяки спілкуванню у соцмережі Фейсбук у Бібліотеки з’явилися нові друзі та партнери. Серед них хочеться виділити Раду козацьких отаманів Миколаївської області. Представники громади залюбки зустрічаються з читачами. У форматі «Живої бібліотеки» жваво пройшов День козацтва.

ВКонтакте навпаки активно спілкуємося з юною аудиторією — запрошуємо їх у гості до бібліотеки, проводимо міні-опитування «Читаете ли вы книги (бумажные, электронные) в век Интернета?», вікторини, голосування, віртуальні флешмоби («Читаємо — розповідаємо!»), акції, знайомимо з новинками літератури і не тільки.

У 2013 р. ВКонтакте ми створили свій перший мережевий проект — флешбук до 130-річчя від дня виходу друком книги Р.Л. Стівенсона «Острів Скарбів». https://new.vk.com/public55789383

На сторінку підписалося 84 читачів. Це досить невелика кількість, але це саме ті користувачі, яким подобається книга і тематика, з якою вона пов'язана.

За той невеличкий період, протягом якого проходив наш флешбук, на його сторінці було розміщено 193 записи, 5 відеозаписів (один з яких — буктрейлер власного виробництва «Острів Скарбів»), а також 2 фотоальбоми.

У 2016 р. на нашій сторінці у ВКонтакті «Библиоська Давайдружить» було запропоновано усім бажаючим взяти участь у віртуальній роумінг-грі «Літературний вояж Європою». Подорожувати країнами Європи дітям допомагали автори книг-ювілярів 2016 року. Це представники 5 європейських країн: В. Нестайко — Україна, Льюїс Керролл — Великобританія, Астрід Ліндгрен — Швеція, Данте Аліг'єрі — Італія, Рудольф Еріх Распе — Німеччина. А щоб мандрівка була цікавою та пізнавальною, в кожній країні на дітей чекали різноманітні завдання та випробування.

Хочеться додати, що зупинка у кожній країні супроводжувалась лінками про цю країну, визначних постатей, пам'ятки та культуру. Корисні посилання знайомили дітей з автором певної країни, його творчістю, біографією, електронним варіантом книги та її екранізацією.

Безперечно життя нашої бібліотеки в соціальних мережах ВКонтакте та Фейсбук створює позитивний образ бібліотеки у медіапросторі. Ми постійно

працюємо над якістю публікацій, завжди доброзичливо спілкуємося з користувачами, оперативно надаємо відповіді на запитання.

На фотохостингу **Pinterest** ми створили своєрідний професійний фотобанк (із 2-х дошок) як власних цікавих яскравих незвичайних книжкових виставок, так і виставкових ідей, уже втілених іншими бібліотеками світу. На інших 3-х дошках ми збираємо цікаві ідеї, які можна втілити в роботу з читачами бібліотеки, а також книжкові ілюстрації, плакати, постери, присвячені книзі та читанню. Зараз на сторінці вже налічується 237 пінів, на які підписалося 59 осіб.

Свій канал на **YouTube** бібліотека зареєструвала в серпні 2014 р. Нині на ньому вже розміщено 81 відеоролик — це і буктрейлери, і відеозвіти про роботу бібліотеки та найцікавіших окремих соціокультурних заходів Бібліотеки. Сумарний перегляд відео на каналі складає понад 8500 переглядів. Невелика кількість відеороликів у форматі слайд-шоу були створені за допомогою безкоштовних online-сервісів — Stupeflix, Slidely, Magisto, Pow Toon.

Свого часу, коли в Україні проводилися конкурси буктрейлерів ми обов'язково брали в них активну участь. У 2014 р. працівниками бібліотеки створено і подано на конкурс буктрейлерів, який організувало видавництво «Час майстрів», п'ять 30-секундних відеоробіт: «Веселі історії», «Як стати чарівником», «День народження Борчика», «Мудрі казки», «Янголи живуть на землі!».

А буктрейлер «Все про природу» (ВОЧ 1-4 кл.), який відправлено на конкурс «Читаємо разом з Клубом Сімейного Дозвілля», що організувала Українська бібліотечна асоціація разом зі своїм партнером видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля», увійшов у десятку переможців.

2016 р. працівниками Бібліотеки створені відеоролики «Бібліоексперти радять прочитати» з метою реклами книг сучасних українських дитячих письменників. Експертну оцінку надавали діти, попередньо прочитавши запропоновані книги. Серед книжок були представлені книги Олександра

Дерманського «Маляка — принцеса Драконії», Юхима Чеповецького «Веселі пригоди Кицика і Мицика», Івана Андрусяка «Хто боїться зайчиків», Валентини Вздульської «Вертихвіст», Мар'яни і Тараса Прохаськів «Хто зробить сніг», Ганни та Петра Владимірські «Хлопчик, якого подарували цуцику» та Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік».

Завдяки технологіям Web 2.0 у 2015 р. нами вперше розроблено веб-квест, присвячений творчості відомого українського поета В. Симоненка, який названий одним із його поетичних рядків: «Встає над нами сонце, як вставало…».

Щоб взяти участь у нашому квесті, кожному гравцю слід пройти (перегорнути) всі 7 запропонованих сторінок — Біографічну, Звукову, Поетичну, Казкову, Музичну, Крилату і Шанувальну.

Загальна історія переглядів ресурсу склала 1117. А ось кількість користувачів, яка дійсно дійшла до «Завершальної сторінки» і пройшли веб-квест, хоча і з різними результатами, всього 46. І хоча це не така велика цифра, як хотілося б, та гадаємо, що такий віртуальний продукт припав до душі нашим користувачам. Гадаємо, що цей ресурс і надалі стане в пригоді юним користувачам, як для закріплення матеріалу з вивчення творчості поета в школі, так і в організації свого дозвілля.

Вперше у 2015 р. ми створили online-карту проспектів туристичних маршрутів «Відкриваємо Миколаївщину» (розроблену в рамках обласного конкурсу для читачів-дітей бібліотек області «Відкриваємо Миколаївщину»). Її вже встигли переглянути понад 300 разів.

А online-карту «Імена письменників на карті Миколаївщини», створену у 2016 р. до однойменного бібліографічного покажчика, переглянули понад 500 разів.

Взаємодія бібліотек і ЗМІ з популяризації читання — дієвий механізм привернення читацького інтересу до книги, створення нового і позитивного образу книги і бібліотеки. Наша бібліотека постійно висвітлює свою

діяльність та рекламує послуги на сторінках періодичних видань, на теле- та радіоканалах, в інтернет-виданнях.

Встановлено тісні контакти з редакціями обласних, міських газет, на сторінках цих видань постійно відображається оперативна інформація про масштабні соціокультурні заходи, новинки літератури, акції, флешмоби, презентації книг та імен сучасних українських письменників тощо. Це забезпечує планомірний комунікаційний зв'язок між бібліотекою і споживачами інформації. Завжди висвітлюють значущі події культурного життя і зокрема бібліотек — «Вечерний Николаев», «Рідне Прибужжя», «Южная правда», «Щотижня», «Николаевские новости», «Культура і життя», «Родной причал».

У цьому році вже понад 50 публікацій були представлені на сторінках інтернет-видань, таких як «Nikmedia.com.ua», «INSHE.TV», «NIKOLAEV-CITY», «Podrobnosti. Николаев», «NIKOGRAD», «НИКИНФОРМ», «НикВести» «SMYC. Миколаїв поза політикою».

Наша бібліотека постійно надає інформацію про найважливіші події в діяльності установи та дитячих бібліотек області на офіційні сайти Управління культури, національностей та релігій Миколаївської облдержадміністрації та Міністерства культури України, Національного газетно-журнального видавництва.

Плідною є співпраця з міським та обласним телебаченням. Найцікавіші заходи протягом року з'являлися в ефірі Облтелерадіокомпанії (ТНК «Миколаїв»), «Так-ТВ». У цьому році 12 відеосюжетів було присвячено діяльності нашої Бібліотеки. На інтернет-ресурсі «В Миколаєві info: Перший медіапортал Миколаєва» можна переглянути записи передач телеканалу «Миколаїв». Репортажі присвячені творчому звіту бібліотеки «Країна з ароматом книги», урочистому відкриттю виставки дитячого малюнка «Вода — джерело життя», присвяченої Міжнародному дню захисту водних ресурсів, обласній літературній акції «Читай — пізнай свій рідний край», зустрічі читачів бібліотеки та громадськості міста Миколаєва з львівською

письменницею, прозаїком Дарою Корній, презентації книжки «Перепрошивка» луганської поетеси Олени Ольшанської та ін.

Особливою та успішною подією у цьому році була участь працівників нашої бібліотеки у програмі «Розмова на тему» ТНК «Миколаїв». Тричі презентувалася діяльність бібліотеки та бібліотечні послуги в рамках таких тем: «Сучасна бібліотека — сучасні послуги», «Читацькі об'єднання за інтересами», «Творчість письменників Миколаївщини».

Передача на радіо «Миколаїв-FM» із нагоди Міжнародного дня дитячої книги була присвячена роботі дитячих бібліотек області щодо залучення дітей до читання та популяризації дитячої книги. Гостею передачі та головним її учасником була директор бібліотеки Т.А. Жайворонок.

Проте, роботу у цьому напрямі ми плануємо посилити і поглибити, активніше шукати шляхи співпраці з масмедіа задля ще більш ефективного просування бібліотечних послуг.

Масштаби впливу медіа на різні сфери діяльності бібліотеки зростають щодня. Це вимагає від працівників нашої бібліотеки не тільки знання сучасних технічних пристроїв та вміння працювати з ними, а й певного рівня критичного мислення, навичок самостійної творчої роботи, пов'язаної з пошуком, обробкою та презентацією інформаційного матеріалу тощо.

Для підвищення професійного рівня працівників обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна та працівників бібліотек для дітей Миколаївщини протягом останніх років були проведені такі майстер-класи:

- «Продвижение книги и чтения средствами визуальной культуры»;
- «Правила створення відеофільмів на конкурс «БібліоКіноФест 2.0»;
- «Book-трейлер: методика створення»;
- «Флешбук шагает Интернетом»;
- «Библиотечные блоги & буктрейлеры как инструмент продвижения библиотеки в виртуальном пространстве»;
- «Нові і незвичайні способи впливу на читацький смак і стимуляцію читання».

Слід зазначити, що застосування новітніх медіа в діяльності бібліотек нині дозволяє отримати нові інструменти для організації, управління інформацією та надання до неї доступу, стимулювати подальший розвиток бібліотечної професії, створити якісно нову комунікацію з користувачами.

Функціонування бібліотек у системі новітніх медіа — це реальна можливість досягти успіху в інформаційну еру, зробивши активність у медіасередовищі невід'ємною частиною своєї діяльності.

Людмила Синятинська,
завідувач відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів Вінницької обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка

Дитячі бібліотеки та віртуальний простір

Сьогодні все частіше різного виду комунікації здійснюються через Інтернет і багато сфер людської діяльності не можна навіть уявити без інтерактивного віртуального середовища, його безмежних можливостей.

Поступово і дитячі бібліотеки стали активно користуватися «всесвітньою павутиною», адже Інтернет як інформаційне середовище надає бібліотеці можливість не тільки отримувати необхідну інформацію, але й популяризувати себе.

Віртуальний бібліотечний простір формується для всебічного задоволення інформаційних потреб користувачів-дітей, піднімає на якісно-новий рівень процеси обслуговування, що сприяє утвердженню позитивного іміджу бібліотек. На жаль, в Україні не існує державної програми інформатизації дитячих бібліотек і кожна з них самотужки намагається забезпечити свою онлайн-присутність в Інтернеті, використовуючи досвід Національної бібліотеки України для дітей та колег з інших регіонів.

Хоча для працівників нашої бібліотеки Інтернет давно став засобом пізнання, освоєння та застосування нових технологій у роботі, входження бібліотеки у віртуальний простір відбувалося повільніше, ніж хотілося б. Перешкоджали як матеріальні, так і технічні труднощі, відсутність у штаті людей із відповідною освітою.

У 2015 році нарешті розпочав свою роботу відділ інформаційних технологій та електронних ресурсів, який організовував та очолив діяльність бібліотеки щодо входження у віртуальний простір. За невеликий відрізок часу вдалося організувати 10 робочих місць для користувачів із вільним доступом до мережі Інтернет, створено бібліотечні сторінки в соціальних мережах «ВКонтакте», «Facebook», «Одноклассники». Такі віртуальні представництва використовуються здебільшого для реклами нашої діяльності, інформаційного супроводу бібліотечних заходів, налагодження дружніх стосунків із користувачами та колегами, анонсування нових надходжень, презентації наших видань. Основним критерієм для вибору соціальної мережі став факт максимальної концентрації у ній реальних та потенційних користувачів бібліотеки.

Віртуальне спілкування між бібліотеками дає можливість і їхнім користувачам спілкуватися між собою, проводити спільні заходи, обговорювати книги, події, проблеми. Так, 23 вересня наші читачі взяли участь у пілотному веб-марафоні «Співець свободи», присвяченому 160-річчю від дня народження Івана Франка, ініціатором якого стала Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка. Учасники читали поезії Каменяра, виконували пісні. Долучилася до заходу і Дрогобицька районна бібліотека для дітей, яка презентувала книгу поезій Франка, вишиту на полотні. Можливо не все вийшло ідеально, але сподіваємося, що такі заходи будуть відбуватися і надалі і діти із задоволенням братимуть у них участь.

Давня, перевірена роками, форма дистанційного обслуговування — МБА, сьогодні набуває нового змісту. Відповідь на свої запити, надіслані

електронною поштою, користувачі в основному отримують у той же день. Наявність копіювальної техніки дає можливість зробити ксерокопію чи сканування будь-якого документу і відправити його користувачеві. Такі віртуальні довідки виконуються без додаткових затрат часу і коштів.

В даний час ми активно займаємося реконструкцією нашого веб-сайту, адже це досить важливий елемент, який слугує містком для зв'язку між внутрішніми і зовнішніми складовими електронного простору бібліотеки.

Перед працівниками відділу стоїть завдання не тільки самим освоїти нові технології, а навчати працівників інших відділів та маленьких користувачів правил користування комп'ютером, Інтернетом, оволодіти прийомами пошуку інформації, визначення її надійних джерел.

Часто працівники бібліотек (особливо для дорослих), посилаючись на Закони України, говорять про недопустимість обмеження користувачів в доступі до джерел інформації в бібліотеці. Але ж діти, які ще не здатні оцінити небезпеку віртуального світу, потребують корекції з боку дорослих. Безпека дітей одна із важливих завдань працівників відділу. Час роботи за комп'ютером для маленьких користувачів обмежений, у залі завжди знаходиться працівник, який допоможе знайти необхідну інформацію, визначити її достовірність, відрізнити від спамів тощо.

Із впровадженням інформаційних технологій бібліотека отримала новий розвиток, адже комп'ютер у бібліотеці — це ще один зі шляхів залучення до бібліотеки і, при правильному вмілому використанні, засіб пробудження інтересу до книги, до пізнання. Хочеться відзначити, що останнім часом збільшилась кількість відвідувань бібліотеки дітьми разом із батьками, які цікавляться, що читають їхні діти, разом проводять вільний час за переглядом нових книг та журналів. Часто від знайденої за допомогою комп'ютера інформації, читачі переходять до книжкових полиць. Такий своєрідний міст між віртуальним світом і реальною бібліотекою сприяє росту її популярності, поєднуючи традиційні форми з новітніми інформаційними

технологіями, перетворюючи бібліотеку в особливе інтелектуальне середовище.

Валентина Черноус,
директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка

Інноваційні технології в обслуговуванні користувачів — шлях до створення позитивного іміджу бібліотеки

Якісне обслуговування дітей у бібліотеці — це головне завдання і основний критерій оцінки роботи.

Сучасні бібліотеки активно використовують інформаційні технології, автоматизацію для розширення сервісних послуг, що, в свою чергу, працює на покращення процесу обслуговування читачів.

Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка вступила в еру інформатизації не так давно, але зроблено вже чимало. Впровадження інформаційних технологій у бібліотеці здійснюється за різними напрямами:

- продовжується робота з наповнення електронного каталогу та інших баз даних (ретрокаталогізування, розпис збірників);
- ведеться електронний облік читачів та видачі документів (книг, періодичних видань, ЕД) у відділах роботи з користувачами-дошкільниками та учнями 1-4 та 5-9 кл. та відділі мистецтв;
- проводиться архівування баз даних електронного каталогу та електронних документів бібліотеки;
- забезпечується доступ кожного відділу до локальних мережевих ресурсів в АІБС «ІРБІС»;
- продовжується робота з WEB-сайтом бібліотеки, поглиблюється його зміст та наповнення, забезпечується просування в мережі Інтернет, ведуться блоги;

- створюються інтерактивні ресурси (буктрейлери, відеонариси, віртуальні виставки, відеомайстер-класи «Арт-територія онлайн» тощо).

Хотілося б більш детально зупинитися на обслуговуванні користувачів в електронному режимі, оскільки наша бібліотека є однією з небагатьох, яка здійснює цей трудомісткий процес книговидачі в електронній системі шляхом зчитування.

Я неодноразово згадувала про цей процес, а зараз я вважаю, що бібліотека досягла певних успіхів ефективного обслуговування читачів. Уже позаду той складний час введення в електронний каталог документів відкритого доступу, штрихкодування, перевірка всього фонду по декілька разів. Зараз бібліотека самостійно технічно забезпечує виготовлення штрихкодів та читацьких квитків. Процес автоматизованої книговидачі дає можливість швидко та якісно задовольняти запити користувачів.

Програмне забезпечення «ІРБІС» позбавило працівників рутинної роботи, різноманітних статистичних розрахунків. Разом із тим, інженером бібліотеки розроблені додаткові налаштування, які показують дані про читача (вік, школа, клас, новий читач чи перереєстрований). У розділі «книговидача» здійснюється облік за мовами, за видами та окремі налаштування, які необхідні для вивчення бібліотеки.

Забезпечується інформування користувачів шляхом вибіркової інформації, яка надсилається на електронну пошту. Серед них діти, вчителі, організації.

В бібліотеці постійно впроваджуються інновації для задоволення інтересів читачів, розвитку їхньої пізнавальної активності та творчих здібностей. Започатковано відео-зустрічі «Письменник по скапу» та веб-проект «Поезія по скапу». Читачі дитячих та сільських бібліотек області мали можливість поспілкуватися з відомими письменниками краю — В. Горбатюком, Н. Шмуріковою, Л. Савчук, О. Лихогляд та М. Кульбовським. Діє також літературна студія «Мої перші вірші», де діти зустрічаються з поетами та отримують поради від майстрів пера.

Інтерактивні ресурси, які створюються працівниками бібліотеки, ширше популяризують нові надходження, надають необхідну інформацію дітям.

Будь-який ресурс у бібліотеці мусить забезпечувати читача комфортним перебуванням у бібліотеці і користуванням її послугами. Над цим бібліотека працює постійно. Дизайн, комфорт, оновлення інформаційних зон, етика бібліотекарів — усе це складові ефективного обслуговування користувачів.

Олена Прокопович,
завідувач відділу обслуговування учнів 5-9 класів Вінницької обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка

Позиціонуємо себе в суспільстві

Основним завданням дитячої бібліотеки є виховання гармонійної, морально досконалої особистості, відкритої для інтелектуального, духовного, творчого розвитку дитини засобами книги.

Сьогодні підхід працівників обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка до своєї роботи суттєво змінився. Ми розуміємо, що бібліотеці, щоб існувати і розвиватися, треба заявити про себе як про необхідну установу, яка намагається якомога повніше задовольнити потреби користувачів, прагнучи перетворити свій заклад на інформаційний, громадський центр.

Одним із пріоритетних напрямів роботи є співробітництво. Протягом багатьох років у бібліотеці діє теоретико-пізнавальний проект «Про права наймолодшим» разом зі службою у справах дітей Вінницької міської ради. Юні омбудсмени в ігровій формі роз’яснюють дітям їхні права і обов’язки. В рамках проекту відбулись яскраві театралізовані свята «Вчись на відмінно», «Школа моєї мрії», правові години: «Мої права і обов’язки», «Навчання має право та обов’язки», «Дитинство без насильства», правова гра «Про права

наймолодшим». У рамках проекту підготовлені буклети «Великі права маленької людини».

Працівники відділу масової роботи та естетичного виховання співпрацюють із соціальною службою «Віфанія» Вінницького міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Для дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах проводяться інтелектуальні ігри, захоплюючі краєзнавчі подорожі, відеоподорожі, бесіди, майстер-класи.

Пріоритетним напрямом у роботі бібліотеки є виховання свідомого ставлення дітей до свого здоров'я, популяризація здорового способу життя, запобігання шкідливих звичок, інформування читачів про шляхи попередження та наслідки таких хвороб, як туберкульоз, ВІЛ/СНІД. Бібліотека багато років співпрацює з обласною організацією Товариства Червоного Хреста, центром профілактики та боротьби зі СНІДом. Діє спільний проект «Ми за здоровий спосіб життя», в рамках якого регулярно організовуються Дні інформації, цикли бесід, виставки-перегляди, тематичні вечори, дискусійні години, такі як: вечір-диспут «Спільно проти туберкульозу», година застереження «Життя у світі, де є СНІД», практичне заняття з надання першої медичної допомоги тощо.

У профорієнтаційній роботі бібліотека співпрацює з Вінницьким обласним центром зайнятості, який регулярно надає різноманітні інформаційні матеріали, що допомагають учням 9-х та 11-х класів у виборі майбутньої професії. Спільно з центром проведена інформаційна година «У країні сучасних професій», інформаційний дайджест «Професія майбутнього».

Найпершими помічниками працівників бібліотеки у роботі з патріотичного виховання читачів є Спілка ветеранів Другої світової війни, громадська організація «Українське об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО». До Дня Перемоги у Другій світовій війні постійно організовуються зустрічі з ветеранами, дітьми війни. До Дня захисника

Вітчизни відбулася зустріч — діалог з учасниками АТО «Нові часи — нові герої».

Давня співпраця поєднує бібліотеку з Вінницькою міською громадською організацією «Союз Чорнобиль Україна». Спільно проведена велика кількість заходів: година-реквієм, година пам'яті, вечір скорботи та багато інших. На заходах були присутні учасники ліквідації аварії на ЧАЕС.

Великого значення у розвитку читацьких інтересів дітей набувають зустрічі з письменниками Вінницької обласної організації Національної спілки письменників України. В бібліотеці відбулися презентації книг Тетяни Яковенко «Жниварик» та Олени Вітенко «Перли Поділля». Живе поетичне слово глибоко запало в дитячі душі, а в бібліотеці залишилися збірки творів з автографами авторів.

В бібліотеці діє проект «Острів творчих мрій» спільно з центром дитячої творчості «Барви України», дитячим молодіжним клубом «Аліса» та відділом масової роботи та естетичного виховання. В рамках проекту проводяться знайомства з різними видами мистецтва, митцями, талановитими дітьми. Постійно організовуються колективні, персональні, сімейні виставки творчих робіт: «Невичерпне джерело дитячої творчості», «Хай сонцю і квітам всміхаються діти», «Світ мистецтва очима дітей» та багато інших.

Особливу увагу працівники бібліотеки приділяють роботі з дітьми з певними фізичними обмеженнями. Спільно з реабілітаційним центром для дітей з особливими потребами «Промінь» у бібліотеці діє проект «Ти не один у світі». Діти з обмеженими можливостями, не маючи змоги вільно пересуватися, відчувають дефіцит спілкування. Тому працівники бібліотеки організовують і проводять різні масові заходи, зустрічі. Вихованці центру розкриваються і проявляють свою індивідуальність, знання, кмітливість, розвивають свої здібності в спілкуванні з талановитими людьми. Так була організована зустріч з юною поетесою Іриною Гнатюк, яка має вади слуху. Відбулася презентація її книги «На крилах блакитних мрій». Вона мала

великий успіх серед дітей. Юній поетесі вихованці центру дарували власноруч виготовлені сувеніри, виконували улюблені пісні та декламували свої вірші.

2016 рік оголошено роком англійської мови в Україні. В нашій бібліотеці стартував проект «Говоримо, вивчаємо, знаємо англійську» спільно з громадською організацією «Центр Поділля-Соціум». Двічі на тиждень відбуваються заняття з англійської мови. Бібліотекарями здійснюється підбір та оформлення переглядів літератури «Читаємо англійською». Створюються цікаві презентації «Шедеври англомовної літератури». Маємо в планах провести спільний театралізований захід до Дня Європи.

Партнерами бібліотеки завжди були і залишаються загальноосвітні заклади міста. Інформаційна підтримка навчально-виховного процесу є одним із головних завдань бібліотеки. Тому, протягом навчального року інформуємо викладачів шкіл про нову методичну літературу, а також проводимо заходи спільно із шкільними бібліотекарями.

Протягом багатьох років бібліотека співпрацює з Вінницьким державним телебаченням, беремо участь у дитячих телепередачах «Віконечко», «Класна робота». Ефективно співпрацюємо з газетою «Вінниччина».

Наразі ми перебуваємо у творчому пошуку, сповнені нових планів, ідей, проектів; дуже цінуємо наших партнерів, вдячні за співпрацю, підтримку, розуміння та налаштовані на подальше плідне співробітництво, що сприяє становленню бібліотеки як соціально-культурного інституту.

Наталія Граніч,
директор Волинської обласної бібліотеки для дітей

Волинь літературна.
Краєзнавчі аспекти діяльності обласної бібліотеки для дітей

Волинська обласна бібліотека для дітей із перших років свого існування велике значення приділяла роботі краєзнавчого характеру. Одним з основних завдань бібліотеки стало формування фонду краєзнавчої літератури, що включав друковані видання про Волинь, визначні місця та пам'ятні події в історії краю, твори волинських письменників, літературу про них (книги та публікації в періодичних виданнях тощо). В цьому напрямі проводилася копітка і цілеспрямована робота. Ми розуміли значимість такої діяльності, адже це сприяло вихованню у читачів-дітей любові до рідного краю, вивченню ними історії, літератури та культури Волині. Бібліотека пробуджувала інтерес до національних традицій волинян, сприяла формуванню у підростаючого покоління свідомості про свою відповідальність за збереження духовних багатств. Складовою цієї роботи є літературне краєзнавство, яке науковці визначають як специфічну галузь науки про літературу, предметом якої є вивчення фольклорної спадщини та літературних творів, художніх образів, навіяних природою, історичними подіями, традиціями, звичаями, побутом і людьми певного краю.

Особлива увага приділялася популяризації творчості волинських письменників та авторів із інших регіонів, які пишуть про Волинь. Бібліотека запроваджує цикл знайомств з літераторами Волині. Частими гостями стають письменники Михайло Пронько, Петро Мах, Йосип Струцюк, Василь Гей, Іван Чернецький. Популярністю користуються книги Йосипа Струцюка «Бузьків вогонь. Вірші» (1969 р.), «Гостинець од зайця: вірші та казки» (1971 р.), «Я не шевчик і не кравчик: вірші» (1973 р), збірка «Де ночує грім. Вірші для дітей» (1974 р.) Михайла Пронька.

Зважаючи на ідеологічну заангажованість, бібліотека 1977 р. до 60-річчя Жовтневої революції видала рекомендаційний покажчик літератури для учнів 6-8 класів «Поети революційної Волині». Покажчик було присвячено молодим поетам Ганні Жежко, Власу Мізинцю, Іванові Степанюку, Валер'янові Поліщуку.

За ініціативи Йосипа Струцюка, Василя Гея, Петра Маха 1967 року при редакції обласної молодіжної газети створюють літературну студію з символічною назвою «Лесин кадуб». Адже «Лесин кадуб» — це назва джерела й криниці біля садиби Лесі Українки у селі Колодяжне Ковельського району на Волині. Після заснування студії на її засідання з'їжджалися молоді письменники майже з усієї Волинської області. Серед відомих літстудійців: Віктор Лазарук, Лукаш Назарчук, Іван Пукля, Володимир Бондарук, Федір Степанюк, Андрій Криштальський, Ігор Павлюк, Клава Корецька, Надія Гуменюк, Володимир Лис та десятки інших цікавих особистостей. Студію очолював Йосип Струцюк, пізніше — Василь Гей. А 1980 р. на Волині була створена обласна організація Національної спілки письменників України, до складу якої увійшли і письменники Рівненщини. Очолив її Петро Мах.

Створення письменницької організації сприяло більшій активізації роботи бібліотек у питаннях літературного краєзнавства. Бібліотекою було видано рекомендаційні бібліографічні покажчики, пам'ятки, методичні матеріали за творчістю волинських авторів. Започатковано серію пам'яток «Письменники Волині — дітям». Виходять друком: пам'ятка для учнів 1-2 класів «Йосип Струцюк — маленьким друзям»; для учнів 5-9 класів — пам'ятка «Поет блакитної Волині» за творчістю Петра Маха; для учнів 7-9 класів — «Щедра муза поета» за творчістю Олександра Богачука. Згодом працівниками бібліотеки була створена «Літературна карта Волині», яка містила інформацію про літературні витоки кожного регіону області.

Процеси національного відродження, що розпочалися після проголошення незалежності України, повернення суспільства до своїх національних джерел, формування соціально активних і свідомих громадян –

все це прискорило визнання краєзнавства одним із провідних напрямів роботи бібліотек у тому числі й дитячих. Саме на дитячі бібліотеки покладалася функція патріотичного виховання підростаючого покоління — юних українців — незалежних громадян, носіїв національного коду.

2002 р. в Україні затверджується «Програма розвитку краєзнавства на період до 2010 р.». Мета Програми — популяризація краєзнавчих досліджень, залучення широких мас громадськості до національної культурної спадщини, сприяння формуванню у громадян свідомості про свою відповідальність за збереження духовних багатств. Слід зазначити, що краєзнавча робота бібліотек України регламентується Законом «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Положенням про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України» (наказ № 314 від 11.06.1996 р.).

2000 р. Волинська обласна бібліотека для дітей відкриває відділ краєзнавчої літератури. Для цього з фондів бібліотеки вилучено і окремо розташовано всі документи краєзнавчого характеру. Основним завданням відділу стає популяризація інформаційних ресурсів на допомогу поглибленому вивченню історії, економіки, етнографії, культури рідного краю у відповідності до Національної доктрини розвитку освіти. В компетенцію працівників відділу входить робота із залучення дошкільників та учнів 1-9 кл. до читання літератури краєзнавчої тематики, проведення інформаційної та довідково-бібліографічної роботи на допомогу юним користувачам та організаторам дитячого читання, участь у комплектуванні бібліотечного фонду з питань краєзнавства; надання методичної допомоги бібліотекам області за профілем відділу, участь у соціологічних дослідженнях. Окрім надання інформаційних послуг, створення читацького активу, активної соціокультурної діяльності, працівники відділу писали методичні матеріали краєзнавчого характеру. При відділі запрацювала літературно-мистецька вітальня «На струнах серця». Завданням вітальні є знайомство користувачів із новою краєзнавчою літературою, організація

зустрічей із відомими людьми краю, популяризація творчості майстрів мистецтв Волині та художніх колективів, творів декоративно-ужиткового мистецтва.

Окремою темою в роботі відділу є популяризація життя і творчості Лесі Українки, адже родинне гніздо Лесі, де вона провела дитячі та юнацькі роки, – місто Луцьк та село Колодяжне, що під Ковелем. Палітра заходів із популяризації життя і творчості Лесі Українки різноманітна. Багато цікавих заходів проведено для користувачів різних вікових категорій. Це — літературно-музичні свята «…Сторононько рідна! Коханий мій краю!», «Слова як сонце сходили в мені», «Ти себе Українкою звала»; краєзнавчі мандрівки «Де Мавчиним голосом тиша мовчить», «То є Україна, її душа у Лесиних очах»; літературний колаж «Її слово пломенить над рідним краєм»; конкурси читців творів Лесі Українки; вікторини за творчістю поетеси та безліч інших. Протягом років бібліотекою було створено низку біобібліографічних матеріалів до ювілейних та пам'ятних дат Лесі Українки. 1963 р. до 50-річчя з дня смерті поетеси видано пам'ятку юному читачеві (для учнів 7-9 кл.) «Леся Українка – наша славна землячка»; до 110-річчя від дня народження видано методичні рекомендації на допомогу бібліотекарям у роботі з учнями 1-8 класів «Наша славна землячка»; до 120-річчя від дня народження — «Леся Українка — дітям» (для учнів 1-2 кл.) та «Її поезій диво-океан» (для учнів 7-9 кл.); до 130-річчя від дня народження — пам'ятка-бесіда «Лесю, Лесю, легендо вічна…» (для учнів 7-9 кл.); рекомендаційний бібліографічний покажчик для учнів 1-4 класів «Я була малою горда…».

Бібліотекою започатковано обласний літературний конкурс юних поетів-початківців, який названо за збіркою Лесі Українки — «Думи і мрії». Нагородження переможців конкурсу відбувається у літературно-меморіальному музеї-садибі Лесі Українки у Колодяжному.

При проведенні заходів бібліотекарі використовують різноманітні форми роботи: повідомлення, художню розповідь, виразне читання, інсценізацію — «оживлення» подій, інтерв'ю з автором, його рідними,

друзями тощо. Справедливим буде зробити акцент на роботу бібліотеки з популяризації творчості відомої української письменниці, лауреата державної премії імені Лесі Українки, що мешкає у Луцьку Надії Гуменюк. Наприкінці дев'яностих років Надія Гуменюк дебютувала як дитяча письменниця. Видавництво «Надстир'я» видало її популярні серед дітей книжки «Чапики-Чалапики» (1990 р.), «Веселка для Веселика» (2001 р.), «Де гуляє крокотам» (2003 р.), «Казка про козака Ярка і Яринку-Живинку» (2004 р.), «Котилася писанка» (2004 р.), а тернопільське видавництво «Підручники і посібники» — «Святвечір» (2003). Книжка «Веселка для Веселика» була представлена в Києві на книжковій виставці у Національній спілці письменників України як одне з найкращих видань для дітей у 2001 р., а книжка «Де гуляє крокотам» отримала диплом у номінації «Література для дітей» на Першому книжковому форумі, що проходив у Тернополі у 2003 р. Надія Гуменюк є частим гостем бібліотеки. Презентації усіх книг для дітей відбувалися у стінах книгозбірні, а також у Волинському академічному театрі ляльок. За творчістю авторки видано методичні рекомендації для бібліотечних працівників області «Країна світла Надії Гуменюк». У стінах бібліотеки була організована виставка «Ілюстрації однієї книги», на якій було представлено малюнки з книги письменниці «Манюня і Марципан» за участю художника.

Яскраво заявила про себе волинський прозаїк Оршуля Фариняк. Знайомство з нею відбулося під час презентації книг «Айхо, або Подорож до початку» і «Айхо, або Полювання на шпигуна», які здобули першу премію «Коронації слова» в номінації «Прозові твори для дітей».

Бібліотека практикує активну співпрацю з багатьма письменниками Волині. Цікаві зустрічі відбувалися в рамках «Декади творчості волинських письменників». Протягом десяти днів гостями були талановиті митці — члени Національної спілки письменників України: Василь Слапчук, Клава Корецька, Василь Гей, Володимир Лис, Іван Чернецький, та ін.

Інноваційними формами популяризації краєзнавчої літератури для дітей у бібліотеках області є скайп-зустрічі із улюбленими авторами, віртуальні літературні мандрівки, літературні аукціони, поетичні бенефіси тощо.

Важливим у роботі є популяризація краєзнавчого фонду. Бібліотекарі розкривають його за допомогою книжкових виставок і поличок: тематичних, персональних, однієї книги, виставок-вікторин, ребусів тощо.

Наприклад: «Слово! Як Богу поклоняємось тобі» (письменники-ювіляри: Віктор Вербич, Іван Корсак, Феодосій Мандзюк, Василь Слапчук), «Пісня пісень української поезії» (105 років від дня написання Лесею Українкою драми-феєрії «Лісова пісня»), «Жінка з роду Драгоманових» (до дня народження Олени Пчілки), «Легенди та пісні Волинського краю».

Допомагає оперативно інформувати користувачів про важливі події краю постійно діюче панно «Календар знаменних і пам'ятних дат Волині».

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 рр., затверджена Указом Президента України, передбачає більшу увагу приділяти заходам, які присвячені національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України. Розглядаємо літературне краєзнавство як один зі шляхів національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Волинь багата постатями, які є зразком для підростаючого покоління у виявленні любові до рідного краю, патріотизму і нескореності. Однією з таких особистостей є письменниця Тетяна Байда — авторка 15 книг, яка за ідею вільної незалежної України, а саме за написання віршів українською мовою та носіння українських строїв, 1939 р. 15-річною дівчинкою була засуджена радянською владою на 10 років таборів із конфіскацією майна. Але не скорилася, була реабілітована, закінчила медінститут, стала письменницею.

Про свій творчий та життєвий шлях вона розповідала дітям на зустрічах та презентаціях книг «Вірші мої — діти мої», «Бабусин спадок», «Катрусина Криничка: казкові оповідання та легенди для дітей». Жива

легенда, спілкування з якою неоціненне для юного покоління у формуванні національної самосвідомості. Це один із прикладів персоніфікованої роботи з патріотичного виховання засобами літературного краєзнавства.

Сприяють активізації читацького загалу до краєзнавчих досліджень проведення обласних літературно-краєзнавчих вікторин. В активі бібліотеки вікторини: «Благословенний край Волинь (2007 р.), «Мій край — моя історія жива» (2003 р.), «Натхнення їм дала Волинь» (1999 р.), які спонукали до глибшого вивчення літератури рідного краю, історичних процесів.

Для вивчення потреб читачів-дітей у краєзнавчій літературі було проведено соціологічне дослідження «Твори волинських письменників — дітям». Завдання дослідження: визначити читацькі уподобання дітей та бібліотекарів у краєзнавстві, визначити їхню обізнаність із літературним процесом краю, розвинути інтерес до творчого доробку та спадщини митців Волині. Учасниками дослідження стали читачі-учні 1-4 кл. (295 осіб), учні 5-7 кл. (304 особи) Ківерцівської та Маневицької ЦБС; заступники директорів ЦБС по роботі з дітьми. Дослідження показало, які книги волинських авторів користуються найбільшою популярністю (Надія Гуменюк, Василь Слапчук, Ніна Горик), чи достатньо краєзнавчої літератури у фондах, з якими письменниками читачі хотіли б зустрітися.

Сприяють кращому ознайомленню дітей із творчістю того чи іншого автора у бібліотеках області бібліографічні та методичні матеріали. Бібліотека пропонує: сценарії презентацій нових книг для читачів різних вікових категорій, рекомендаційні біобібліографічні покажчики, пам’ятки, розробки вікторин, різноманітних масових заходів за творчістю волинських авторів («Несе торбу сміху дітям на втіху» до 60-річчя Феодосія Мандзюка; «Якого кольору вітер» за творчістю Івана Чернецького, «Краса озер і пісня верховіть» за творчістю Віктора Лазарука та багато інших).

Краєзнавча робота в бібліотеці неможлива без залучення партнерів. Такими для нас є Волинська обласна організація Національної спілки письменників України, Волинський краєзнавчий музей, меморіально-

літературний музей-садиба Лесі Українки в селі Колодяжне, Товариство краєзнавців тощо.

Сучасний інтерес суспільства до проблем краєзнавства, літературного краєзнавства зокрема, усвідомлює важливість цієї роботи — основною метою якої є формування позитивного світогляду підростаючого покоління, що полягає в любові до рідного краю, патріотизмі.

Прохіра Рудая,
заступник директора Чернівецької обласної бібліотеки для дітей

Літературне краєзнавство як засіб патріотичного виховання і формування творчих здібностей дітей

Високі поняття «Батьківщина», «національна гідність», «патріотизм» починаються зі знання рідного краю, історії села, вулиці, домівки, свого роду, тобто місця, де людина народилася, зросла, де минуло її дитинство. Виховання має починатись з колиски, із прищепленням дітям змалку любові й поклоніння перед народними джерелами краси, доброти й мудрості, перед отчим порогом і святими оберегами материнства. Знання рідного краю збагачує людину, виховує відданість Батьківщині, вчить шанувати свій народ, його традиції, культуру. І тому саме краєзнавство є безцінною скарбницею збереження історичного досвіду багатьох поколінь, усього того найкращого, що витримало випробовування часом у сфері матеріального та духовного України.

Літературне краєзнавство є однією зі складових краєзнавчої роботи в бібліотеках, яке має на меті накопичення літератури, пов’язаної з краєм та її популяризація методами бібліотечної роботи. Це є неоціненний скарб, який постійно збирається по крупинках і акумулюється у краєзнавчих відділах, краєзнавчих кімнатах, краєзнавчих куточках. У Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей краєзнавчий фонд зібрано і розміщено в краєзнавчому куточку «Буковина — ти для мене диво» читального залу відділу

обслуговування учнів 5-9 класів за розділами: «Природа Чернівецької області», «Історія Буковини», «Звичаї, традиції і обряди буковинців», «Літературна Буковина», «Культурне життя Буковини». А для дітей молодшого шкільного віку книги наших краян зібрані у відділі обслуговування для дошкільників та учнів 1-4 класів.

Серед загальноукраїнського і всесвітнього дитячого письменства дитяча література Буковини має що передати у спадок своїм читачам. Люди в цьому мальовничому краї талановиті, чутливі до краси і самі здатні її творити.

В золоту скарбницю національної культури України внесли свій творчий доробок Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, Сидір і Григорій Воробкевичі, Євгенія Ярошинська, Наталія Кобринська, Сильвестр Яричевський, Осип Маковей, Володимир Кобилянський, Іван Бажанський, Іван Синюк, Іван Діброва, Данило Харов'юк, Дмитро Макогон, Костянтина Малицька, Дмитро Загул, Домка Ботушанська, Сергій Канюк, Зиновія Канюк, Микола Марфієвич, Теодот Галіп, Омелян Попович, Ірина Вільде, Іларій Карбулицький, Іван Дощівник та багато інших.

Пожвавленню літературного процесу на Буковині сприяло возз'єднання всіх західноукраїнських земель в єдину Українську державу. В літературу прийшли талановиті митці: Михайло Івасюк, Віктор Зубар, Володимир Бабляк, Михайло Ткач, Степан Будний, Віталій Колодій, Петро Палій, Параска Амбросій, які внесли неоціненний влад у розвиток літератури нашого краю.

На зламі 50-60-х рр. літературного розвою Буковини з'явилася талановита молодь: Богдан Мельничук, Тамара Севернюк, Галина Тарасюк, Микола Бучко, Віктор Кушнір, Омелян Лупул.

Пізніше красне письменство Буковини поповнилося такими талановитими письменниками, як Володимир Вознюк, Борис Бунчук, Мирослав Лазарук, Василь Мельник, Олег Синчук, Василь Кожелянко, Георгій Шевченко, Володимир Михайловський, Василь Васкан, Катерина

Міщенко, Віра Китайгородська, Марія Матіос, Ганна Дущак та ін. У творах цих письменників — минуле і сучасне Буковини, а тому їх потрібно вивчати майбутнім громадянам України.

Дитяча література Буковини твориться чотирма мовами — твори українських письменників Юрія Федьковича і Сидора Воробкевича, Євгенії Ярошинської і Параски Амбросій, російських Миколи Палагути і Людмили Ільїної, румунських Міхая Емінеску і Аркадіє Сучевяну, єврейських Еліезара Штейнбарга і Мойсея Фішбейна.

Ознайомлення із творами маленьких читачів починається із оповідань, віршиків та дитячих казок Євгенії Ярошинської, Василя Мельника, Василя Кукульняка, Ольги Савченко-Гнатюк, Олександри Приходько-Возняк, Софії Майданської, Георгія Шевченка та ін. А більш детальне знайомство із творчістю буковинських авторів починається на уроках літератури рідного краю у школах, Тижнях краєзнавства, на заходах у шкільних та дитячих бібліотеках. Для молодших школярів у нашій бібліотеці література рідного краю представлена такими виданнями: навчально-методичним посібником підготовленим буковинськими науковцями Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича В. Филипчуком та Л. Ковалець «Літературний дивосвіт Буковини», який вийшов у видавництві «Митець» у 1998 році. Сюди ввійшли твори Ю. Федьковича, Омеляна Поповича, С. Воробкевича, Є Ярошинської, В. Лебедової, І. Бажанського, О. Кобилянської, М. Івасюка, П. Амбросій, Василя Мельника, С. Яреми та твори інонаціональних письменників Буковини — М. Емінеску, В. Теріцану, І. Зегря, М. Лютика, Е. Штейнбарга, Л. Ільїної, М. Палагути.

У 2003 р. для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у видавництві «Букрек» вийшла книга для читання дітям дошкільного та молодшого шкільного віку «Глогорожечка», укладачами якої є М. Івасюк та Л. Поляк-Депутат, яка вмістила твори п’ятидесяти п’яти письменників — представників різних куточків України, які жили і творили на Буковині та за її межами: українців, румунів, росіян, євреїв — Ю. Федьковича,

С. Воробкевича, М. Емінеску, Є. Ярошинської, К. Малицької, Е. Штейнбарга, І. Вільде, М. Палагути, М. Лютика, В. Колодія, С. Майданської, М. Матіос, В. Китагородської, Л. Ільїної. Книга названа на честь героїні казки Ю. Федьковича «Глогорожечка».

Ще одне літературно-художнє видання видано на замовлення Держкомітету телебачення і радіомовлення України в 2004 р. видавництвом «Букрек» «Гуцулятко». До якого ввійшли твори тридцяти семи письменників Буковини, Галичини, Закарпаття минувшини і сьогодення: С. Воробкевича, М. Шашкевича, О. Маковея, Г. Хоткевича, О. Поповича, С. Яричевського, В. Бабляка, М. Івасюка, Т. Галіпа, В. Місевича, З. Мензатюк, Г. Хоткевича.

Микола Богайчук та Ростислав Дуб підготували та видали посібники для вивчення літератури рідного краю: «Письменники Буковини — дітям» (2000) для початкових класів та «Письменники Буковини» (1997) для учнів 5-11 класів, у останньому матеріал розміщено за територіальним принципом (райони області та місто Чернівці), подаються біографічні дані та твори для відповідної категорії читачів. Наприклад, Вижницький район представлений такими письменниками: Й. Бург, Д. Загул, О. Шевчукевич, М. Марфієвич, Л. Качковський, а Хотинський район – М. Крилатий, С. Снігур, О. Хиждеу, Богдан Петрічейку Хаждеу. Досить популярне видання для вивчення літератури рідного краю, району. Для вчителів-предметників у бібліотеці є посібник «Література рідного краю», 5-11 класи, упорядники Л. Радчук та С. Тодорюк (2001) та «Літературне краєзнавство» М. Гордої (2002), які містять методичні поради для проведення уроку з літератури рідного краю.

У 2001, 2003 рр. завдячуючи науковцям Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича Б. Мельничуку та М. Юрійчуку, вийшла у світ хрестоматія у 2-х томах «Письменники Буковини», яка включає матеріали другої половини XIX століття по другу половину XX століття і є на даний час найбільш повним виданням із літератури рідного краю. До цього часу користувалися виданням 1958 року «Письменники Буковини» початку XX століття.

Також досить цінним є словник-довідник М. Богайчука «Література і мистецтво Буковини в іменах», де у формі коротких статей стисло подаються творчі біографії понад 700 діячів Чернівеччини, які своїм життям і працею сприяли розвитку духовності букового краю.

Життя і творчість літераторів районів нашої області представлені у літературно-мистецьких виданнях Заставнівщини, Кіцманщини, Сторожинеччини. Легенди, прислів'я, перекази, походження назв сіл Новоселицького району можна знайти у виданні «Квіти рідної землі» (1997 р.), а Сокирянщини у «Розкажу тобі легенду» (1992 р.).

В Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей робота з краєзнавства — це постійна і копітка праця. Відомості про край збираються із різноманітних джерел, в т. ч. і періодичних. На основі цих відомостей у нашій бібліотеці формуються теки-накопичувачі, які є неоціненним матеріалом при підготовці бібліографічних краєзнавчих видань, проведенні масових заходів, підготовці різноманітних мультимедійних презентацій, виконанні краєзнавчих довідок, підготовці до семінарів і т.ін. Тут зібрано понад 160 тематичних папок. Що стосується літератури, то хотілося б розпочати з генія нашої нації Тараса Григоровича Шевченка, який ніколи не був на Буковині, але з його іменем багато пов'язано в історії нашого краю, літературі. Всі матеріали згруповані у теці-накопичувачі «Шевченко і Буковина». Десять буковинців нагороджені Національною премією імені Т. Шевченка. Матеріали про них зібрані в папці «Лауреати Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка», серед них і письменники — Ірина Вільде, Михайло Ткач та Марія Матіос. Статті про буковинських літераторів О. Бойченка, М. Попадюка, В. Лелека, М. Лисича, В. Джурана, С. Ярему та ін. згруповано у теці-накопичувачі «Літературна мозаїка Буковини». Виокремлено матеріал «Байки буковинських письменників», де представлені письменники цього жанру: Е. Штейнбарг, В. Селезінка, В. Бабух, А. Фаріон, Ф. Боднар, О. Лупул, І. Бурмей, Р. Болюх та ін. Багатий матеріал зібрано і окремо виділено про наших знаменитостей, які ввійшли до навчальних програм освітянських закладів нашої держави —

О. Кобилянську та Ю. Федьковича. 58 папок-персоналій «Письменники Буковини» — це п’ятдесят вісім письменників краю сизих буків. Папки наповнюються матеріалами із місцевих часописів «Молодий буковинець», «Буковина», «Буковинське віче», «Доба», «Час», «Версії», «Освіта Буковини».

Буковина багата на творчі особистості, в т. ч. і в області літератури. Творчі доробки митців пера відзначаються місцевими преміями — літературно-мистецька премія ім. С. Воробкевича, літературно-мистецька премія ім. Ю. Федьковича, літературно-мистецька премія ім. О. Кобилянської, літературна премія ім. Д. Загула, літературна премія ім. І. Бажанського, матеріали про лауреатів премій зібрані в папці «Літературно-мистецькі премії і конкурси», а також відображаються у краєзнавчій картотеці «Буковиніана» у розділах — «Буковинці — лауреати премій» та «Лауреати літературних премій».

Літературне краєзнавство є найбільш розробленою темою в загальному комплексі краєзнавчої діяльності бібліотеки. Зокрема, літературне краєзнавство Буковини детально досліджене в серіях методично-бібліографічних видань Чернівецької обласної бібліотеки для дітей — «Письменники Буковини — ювіляри року» та «Вони прославили наш край». До ювілейних дат майстрів пера Буковини нашою бібліотекою готуються методично-бібліографічні матеріали з краєзнавчої тематики, найбільше звичайно літературознавчого напряму. Ось деякі з них: «Бачити світ очима дитини»: штрихи до портрета до 60-річчя Зірки Мензатюк; «Дорогою тривог і сподівань»: літературна розвідка до 75-річчя від дня народження Віталія Колодія; «Душа, яка поезією стала»: 75 років від дня народження Мірчі Лютика; «Юрій Федькович — дітям»: до 180-річчя від дня народження; «Буковинка Софія Майданська»: штрихи до портрета: 65 років від дня народження; «Казковий світ Василя Кукульняка»: літературний портрет до 75-річчя від дня народження; «Народний просвітитель Буковини»: біобібліографічний нарис до 150-річчя від дня народження Івана

Бажанського; «Славна дочка Буковини»: пам'ятка для учнів молодшого шкільного віку до 145-річчя від дня народження Євгенії Ярошинської; «Дивосвіт любові, добра і краси»: методичні поради до 75-річчя від дня народження Василя Мельника; «З когорти сильних духом»: Костянтина Малицька (1872-1947): пам'ятка для читачів-учнів молодшого та середнього шкільного віку; «Одержима творчістю і любов'ю»: літературна розвідка до 60-річчя від дня народження О. І. Савченко-Гнатюк; «Творчими стежками Олександри Приходько-Возняк»: літературні замальовки до 75-річчя від дня народження та багато інших. Ці видання є гарним помічником для бібліотек області, що обслуговують дітей, при підготовці до ювілейних дат письменників нашого краю, організації зустрічей з авторами, презентації нових книг письменників-земляків, підготовці книжкових виставок, книжкових викладок, тематичних полиць тощо.

Твори письменників Буковини як класиків, так і сучасників, включаються до рекомендаційних списків «Що читати влітку?», починаючи з другого класу. А також готуються списки «Нові надходження з краєзнавства», які розміщуються у відділах обслуговування, де читачі можуть ознайомитися з новинками, а також відображаються у поточному інформаційному бюлетені «Література рідного краю»: у скарбничку сучасному педагогу: методика, теорія, досвід: поточний бібліографічний покажчик для вчителів та бібліотекарів, який виходить двічі на рік.

Популяризація творчості місцевих письменників, творів про рідний край набуває особливого звучання, коли відбувається безпосередньо за участі авторів – під час презентації їхніх нових книг, вечорів-портретів талановитих земляків, авторських вечорів. У Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей уже стало традицією презентувати нові книги для дітей місцевих авторів. Це свято для авторів, читачів, видавців та бібліотекарів. Готуються мультимедійні презентації. Ось деякі з них: «Мандри сторінками книг Василя Мельника», «Смішні байки для веселої дітлашні. Презентація дитячих книг Оксани Гнатчук», «Мандрівка країною чарівних ілюстрацій художниці Раїси

Рязанової», «Почитай, не пожалкуєш!»: літературна подорож книжковими стежками Миколи Кривого, «Книжковий дивограй від Станіслави Солонар», «Фантастично-казковий світ книжок Олени Логінової» та ін. Свято завжди закінчується даруванням книг для бібліотеки, фото та автографом на згадку.

Ювілеї земляків-літераторів є нагодою для персональних книжкових виставок, літературних портретів, бенефісів — «Казкар і чарівник Василь Мельник», «Чарівними стежками казок Василя Кукульняка», «Георгію Шевченку — 70», їм присвячують ексклюзивні виставки «Письменники Буковини — дітям», «Майстри пера Буковини — дітям», виставки-календарі «Письменники-ювіляри Буковини». Поєднання масових форм роботи з індивідуальними бесідами за книгами, обговорення проблем із життя краю допомагає дітям відчути свою причетність до нього.

З письменниками Буковини та їхньою творчістю читачі знайомляться також на проекті «Буковина читає дітям», гостями якого були молодий поет Мар'ян Лазарук та поетеса Ольга Калініченко, письменники Віталій Демченко, Ольга Савченко-Гнатюк, Євдокія Антонюк-Гаврищук, Віра Китайгородська. Читачі із задоволенням спілкуються на таких зустрічах і слухають твори, які читають самі автори.

З літературою рідного краю читачі знайомляться і на засіданнях клубу «Цікаві зустрічі», формат якого кардинально змінився із започаткуванням проекту «Буковина читає дітям». Гостями засідань можуть бути не тільки особисто письменники, як Віталій Демченко, Василь Васкан, Віктор Обдуленко, Іванка Стеф'юк, Галина Татарин, Юхим Гусар, але й творчі особистості — вихідці з Буковини, спілкування з якими відбувається по скайпу. Так була проведена мандрівка творчостю Миколи Кривого, уродженця Сокирянського району Чернівецької області, який живе і творить у місті Рівне. Микола Васильович подарував бібліотеці понад тридцять своїх дитячих книжечок.

Цільовий проект «Я — буковинець. Я — українець», який стартував у травні цього року, покликаний популяризувати твори патріотичної тематики наших краян, у т. ч. і авторів-початківців, а в нас їх чимало.

З новинками наших письменників читачі знайомляться також у рамках проекту «Букрек» пропонує, бібліотека популяризує» на постійно діючій книжковій виставці «Видавництво «Букрек» представляє», яка діє на абонементі відділу обслуговування учнів 5-9 класів. Ця співпраця дає змогу безкоштовно поповнити фонди бібліотеки книгами, які видаються у цьому видавництві. Також бібліотека успішно співпрацює із видавництвом «ДрукАрт», яке постійно дарує дитячий журнал «Колобочок» та книги для дітей.

Завдячуючи нашим письменникам, видавництвам краєзнавчий фонд бібліотеки поповнюється літературою рідного краю, яка є багатим і цінним матеріалом для виховання молодого покоління — майбутнього України.

Література рідного краю — це не просто біографія того чи іншого письменника, чи аналіз композиційної побудови художнього полотна, це насамперед, формування тонкого смаку, прищеплення любові до буковинського краю, до мистецтва слова, виховання Людини, це художній літопис минулого, перегук століть, духовна скарбниця нації.

Ірина Тацакович,
директор Івано-Франківської обласної бібліотеки для дітей

Літературне краєзнавство як одна з дієвих форм краєзнавчої роботи бібліотек Прикарпаття, що обслуговують дітей

Любов до рідного краю, до землі, до людей, що її заселяють, є спільною турботою про те, щоб він був туристично та інвестиційно привабливішим. Для цього необхідно добре знати його історію, природу, економіку, етнографію, культуру та літературу. Тому одним із пріоритетних напрямів роботи бібліотек, що обслуговують дітей, є краєзнавча робота.

Прикарпаття — унікальний регіон України, де свято зберігаються традиції і звичаї предків, це — своєрідний ареал культури і духовності нашої держави. Понад два десятиліття незалежності України, що засвідчили кардинальні зміни у суспільстві, відкрили широкі можливості для подальшого розвитку і піднесення національної культури, краєзнавчих здобутків, активного входження у європейський і світовий простір.

Важливим принципом краєзнавства є комплексність. Взаємодія історичного, географічного, літературного напрямів допомагає комплексному вивченню рідного краю.

Літературне краєзнавство тісно пов'язано з місцевими письменниками. Івано-Франківщина багата на літературних геніїв. Без перебільшення можна стверджувати, що практично кожен район, кожен край пишається славними іменами уродженців саме цього регіону: Снятинщина —Василем Стефаником, Городенківщина — Лесем Мартовичем, Косівщина —Марком Черемшиною, Коломийщина — Андрієм Чайківським. Тут згадано найбільш відомих письменників, а ще були і є не так широко відзначені в історії літератури: Мирослав Ірчан, Ірина Вільде, Петро Козланюк, Роман Федорів, Роман Іваничук та ін.

У бібліотеках області, що обслуговують дітей, активно проводяться заходи, спрямовані на популяризацію їхньої творчості. Працівники Коломийської бібліотеки № 2 для дітей ім. Тараса Мельничука у рамках діяльності клубу «Краєзнавець» проводять різноманітні заходи, під час яких використовують краєзнавчі документи, зустрічі-спілкування з поетами та письменниками Івано-Франківщини. Такі зустрічі є своєрідними мостами між досвідом літніх людей і бажанням дітей дізнатися якомога більше про рідний край (творча зустріч із поетом-краянином Миколою Гайовим, присвячена Міжнародному дню рідної мови, літературно-поетична година «Прикарпатські сміхованці», за творчістю письменників-гумористів Прикарпаття, на яку було запрошено лауреата літературної премії ім. Т. Мельничука, В. Михайлищука, проведено творчу зустріч із поетом-

краянином, Іваном Війтенком, презентацію його першої дитячої збірочки «Яблучка для їжачка». Біля меморіального барельєфа поета Тараса Мельничука відбулося літературне віче, на якому зачитувалися вірші бібліотекарями та учасниками театру «Орфей»). У заході взяли участь також члени літературного товариства, які декламували поезію Мельничука німецькою мовою. Присутні, серед яких — учителі-філологи, мали змогу переглянути фільм про Тараса Мельничука, побувати у музеї Князя Роси. Організовуються огляди літератури «Письменники Прикарпаття-ювіляри» у бібліотеках області, що обслуговують дітей. Цікавим було спілкування у Калуській центральній районній бібліотеці з поетесою Анною Космач, членом Національної спілки письменників України, відомою журналісткою, лауреатом обласних премій ім. Василя Стефаника та ім. Романа Федоріва. Там же відбулася літературна година «Їхнє життя — як спалах», приурочена річницям від дня народжень калуських майстрів слова. На заході були присутні і виступили колеги, рідні, близькі і друзі ювілярів. У рамках презентації обласної літературної агенції «Дискурс» відбулася зустріч із молодим видавцем Василем Карп'юком та літераторами Івано-Франківська — поетами, прозаїками, бардами, драматургами, радіожурналістами, публіцистами, літературними критиками.

Активно працює краєзнавчо-літературний клуб «Джерело». Проведено годину народознавства «Купальські свята і народні легенди». У бібліотеках Калуської ЦБС популярними формами роботи є краєзнавчі літературно-інформаційні круїзи «Літературні родзинки краю», краєзнавчі літературні мандрівки «Євшанова стежина», а також краєзнавчі літературні читання «Заглянь у минуле нашого краю» за стрінками творів місцевих письменників. Для шанувальників поезії проводяться поетичні години «Поезія рідного краю». Готуються літературно-краєзнавчі досьє «Українська бранка Роксолана», які доповнюються виставкою-персоналією «Славетна Галичанка в історії, літературі, мистецтві», читацькі марафони за участю місцевих поетів і письменників, літературні вернісажі, книжкові мозаїки, творчі

портрети, інформ-досьє. Проводячи різні заходи, бібліотекарі стають активними учасниками усіх місцевих культурних заходів.

Наявність цілого ряду специфічних факторів Прикарпатського регіону вплинула на особливості краєзнавчої роботи. Це — своєрідність побуту, звичаїв, обрядів, свят, вірувань, етнічних груп краю, фольклорної спадщини. Своєрідність історії краю виникла у результаті тривалого перебування його під пануванням Австро-Угорщини, Польщі. Так, наприклад, на Гуцульщині, мабуть, найбільше збереглися давні культурні традиції у побуті і мистецтві, тут щодня виникає нова пісенька, коломийка, оповідка, «новина». Відбуваються процеси, не характерні іншим регіонам України, багатьом країнам Європи, що вже втратили природні джерела фольклору і можуть лише його реконструювати. На Гуцульщині не тільки побутує традиційний фольклор, але досить активно відбувається процес творення нових зразків народної поезії. Сучасний фольклор включає в себе і традиційну народнопоетичну спадщину, і нову творчість, що виникає у середовищі народу, і твори професійних письменників, що широко побутують, а згодом, зазнаючи певної обробки, стають надбанням фольклору.

З метою поглибленого вивчення дітьми усної народної творчості використовуються стаціонарні і експедиційні форми та методи роботи, організовується експедиції за маршрутами «У пошуках фольклорних скарбів», похід юних фольклористів «До джерел народної мудрості», організовуються зустрічі зі збирачами і популяризаторами фольклору, проводяться бесіди «Фольклор як історичне джерело», «Особливості усної народної творчості етнічних груп краю: гуцулів, бойків», «Легенди мого краю», а також ігрові форми роботи: «аукціони», «ярмарки» купівлі народних приказок, брейн-ринг «Відгадай казку».

Популяризації краєзнавства, підняттю престижу краєзнавчої роботи повинно послужити розпорядження голови обласної ради від 19.03.2010 р. № 157/42-р «Про премію імені Володимира Полєка». Згідно цього розпорядження щорічно присуджується обласна премія у галузі краєзнавства.

Етнографічна унікальність Івано-Франківщини, адже на території області знаходяться Гуцульщина, Бойківщина, Опілля і Покуття, робить нас привабливими для туристичної Європи. Але, крокуючи в Європу, прагнучи до об'єднання, ми повинні зберегти свою неповторність. Саме це зумовило визначення краєзнавчої функції бібліотек як пріоритетної, дало новий поштовх для її розвитку. Роль книгозбірень як інформаційних центрів своїх регіонів, поступово виходить на рівень вимог суспільства. Адже бібліотечне краєзнавство сприяє:

- соціальному, економічному, культурному розвитку краю;
- охороні та раціональному використанню природних багатств і культурної спадщини краю;
- всебічному вивченню і науковому дослідженню краю;
- вихованню поваги до історії і культури краю;
- розвитку творчих здібностей особистості на основі місцевих традицій та професійного мистецтва.

Наявність у бібліотеці краєзнавчих ресурсів, що збиралися впродовж багатьох років її існування, використання найрізноманітніших форм популяризації літератури, краєзнавче забарвлення в оформленні роблять її привабливою для відвідувачів, значущим і дієвим партнером. Адже здійснюючи краєзнавчу роботу, бібліотеки налагоджують партнерські стосунки з культурно-освітніми навчальними закладами, музеями, центрами туризму, громадськими та творчими об'єднаннями, місцевими осередками Всеукраїнської спілки краєзнавців. Надання вільного, якісного та оперативного доступу до різноманітних краєзнавчих джерел допомагає позитивно впливати на національну свідомість особистості, а це, в свою чергу, сприяє формуванню в Україні громадянського суспільства.

Окрасою Городенківської РДБ стало створення і відкриття мистецької світлиці «Галерея митців Покуття» — постійно діючої виставкової зали місцевих митців, що стало своєрідним продовженням народно-мистецького поступу вперед, власне, післямовою до Покутського фестивалю.

Доповненням до краєзнавчого фонду є роботи місцевих художників-аматорів, народних умільців (гончарів, скульпторів, вишивальниць тощо).

Проводиться велика пошукова робота. Під час фольклорно-етнографічних експедицій селами району працівники бібліотеки разом із завідувачами сільських філій на місцях записують від мешканців сіл пісні, легенди, оповіді, збирають старовинні речі та предмети домашнього вжитку. Зібрані матеріали поповнюють фонди бібліотек, етнографічні куточки сільських бібліотек.

Дослідницько-видавниче напрацювання районної бібліотеки — випуск трьох збірок із народознавства «Пісні Городенківщини», «Легенди Городенківщини» та «Золоте перевесло: прислів'я та приказки Городенківщини», які підготовлені в рамках проекту «Скарби отчої землі». «Народні перла» — збірка записаного обряду весілля, пісень та гаївок с. Чернятин.

Випускаються і малі форми друкованої продукції: буклети, пам'ятки, тематичні та рекомендаційні бібліографічні списки та ін.

Впровадження інформаційних технологій дозволило представити краєзнавчу діяльність на сайті бібліотеки. Тут у розділах «Літературна та мистецька Городенківщина» подані відомості про поетів, письменників та митців краю. Користувачі мають доступ до повного тексту збірок «Пісні Городенківщини» та «Легенди Городенківщини». Розміщено також інформацію про лауреатів літературних премій різних рівнів. Завдяки віртуальним виставкам «Землі покутської окраса», «Тут Вітчизни моєї початок», «Імена, що стали історією», «Вони спів черпають із джерел народу і самі стають народним джерелом», «Село моє — краплиночка на карті» можна помандрувати мальовничими краєвидами покутського краю, познайомитися з цікавими особистостями. У бібліотеках оформлені краєзнавчі кімнати, куточки, а у Чернятинській бібліотеці-філії діє музей.

В бібліотеках найбільш плідною і насиченою є соціокультурна робота, яка останніми роками набула нового змісту завдяки зміцненню зв'язків

бібліотек із закладами культури, освіти, місцевими краєзнавцями, владою, відпрацюванню нових напрямів, висвітленню актуальних тем, використанню цікавих форм. Зокрема, спільно з туристично-інформаційним центром «Дністровський каньйон» м. Городенка розроблено положення про районний конкурс на кращу тематичну екскурсію, прокладено туристичний маршрут «Стежками рідного краю».

Зацікавлення викликає театр книги «Дивослово», який дає можливість працівникам бібліотеки разом із читачами поринути у багатий і цікавий світ української класики за допомогою театралізованих вистав і дійств.

Незабутніми в пам'яті читачів залишилися Стрітенські зустрічі з обдарованими дітьми «Крок до зірок», письменниками, лауреатами Національної премії ім. Т. Шевченка Михайлом Андрусяком та директором видавництва «Веселка» Яремою Гояном, поетом Ярославом Ткачівським, вишивальницею з Городенки Н. Куцик, фольклорним ансамблем «Криниця» с. Чернятин (керівник — завідувач бібліотеки-філії О. Малоголова, яка своїм досвідом зі створення бібліотеки-музею ділилася не тільки з колегами-бібліотекарями, а й з представниками Національної історичної бібліотеки України та Національної парламентської бібліотеки України). Гостями бібліотеки були письменники: Роман Іваничук, Дмитро Павличко, Євген Баран, Ольга Бабій, Павло Добрянський, Ярослав Дорошенко, Ярослав Левкун, Орися Яхневич, Володимир Гросевич.

Відбулися презентації виставок картин Романа Іванишина, Михайла Пернаровського, Галини Теремко, вишивальника Романа Візінського, талановитої родини Регушів із с. Глушкова та багато інших.

В рамках II обласного Покутського фестивалю відбулася презентація краєзнавчої літератури «Королівство української книги». Поряд із відомими виданнями було презентовано й доробок бібліотеки — збірки «Легенди Городенківщини» та «Пісні Городенківщини».

За активної участі бібліотечних працівників відбулася організація та відкриття музею Покуття, де вони нині працюють екскурсоводами.

Популяризація краєзнавчих документів передбачає використання різних форм бібліотечної роботи - книжкових виставок, оглядів літератури, читацьких конференцій, диспутів, літературних вечорів та ін. Серед сучасних форм роботи заслуговують на увагу такі: слайд-розповідь, радіо-прем'єра книги, краєзнавчі аукціони та турніри, звукові виставки.

Крім універсальних заходів, проводяться і спеціальні — для більш глибокого ознайомлення з життям краю та літературою про нього. До них відносяться свята, що відроджують народні традиції та обряди, цикли заходів, присвячені знаменитим місцевим родинам, краєзнавчі уроки, зустрічі-діалоги, історичні екскурсії, уроки історичної пам'яті тощо.

У районних бібліотеках та сільських філіалах створюються інформаційно-краєзнавчі зони, де у всьому розмаїтті друкованої продукції, автентичних документів, світлин, записів спогадів старожилів і місцевого фольклору, речей побуту і декоративно-ужиткового мистецтва, прес-досьє і альбомів являється перед дослідниками і відвідувачами наша минувшина, визначні події, факти, люди.

Сьогодні в бібліотеках області широкому колу користувачів представлені власні видання: поточні інформаційні бюлетені «Нові видання року», бібліодайджести «Бібліотеки на сторінках періодичної преси», пам'ятки читачеві та ін.

Вони віддзеркалюють три основні традиційні напрями: висвітлення історії та сьогодення краю, популяризацію творчості місцевих письменників і поетів Прикарпаття, поширення інформації про діяльність бібліотек.

Поширенню знань про місто та район, його людей, історію та культуру Городенківщини сприяє і радіосторінка «Землі Покутської окраса». Публікації з питань краєзнавства публікує районна газета «Край». Для ближчого знайомства з нашими талановитими людьми відкрито галерею митців Покуття, де представлені кращі художні та вишивані роботи краян.

Слід відмітити, що Городенківщина — це не тільки співаки і фольклористи, це маєво літературно-художнього слова. Це край поетів і

музикантів, художників і співаків, науковців... Ця земля дала світові членів Спілки письменників України: П. Осадчука, О. Яхневич, Ю. Бундзяка, класика української літератури Л. Мартовича, гордість нашого краю — лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка — М. Андрусяка, неперевершених оперних співаків, чий спів чули сцени Мілана та Парижу, Нью-Йорку та Оттави. Це Юськів-Терен із Поточища та М. Голинський із Вербівців. Справжні розмаї на папері творить народна художниця України, лауреат премій ім. К. Білокур та Я. Лукавецького — Параска Хома. А які неординарні колоритні роботи на склі пишуть Г. Теремко з Копачинець та М. Грицик із Королівки. По цілому світі у приватних колекціях є роботи художників Прикарпаття: І. Михайлюка, Н. Московича, В. Білого... Городенківщина славиться і художнім ковальством Б. Новосельського, вишивальницями Є. Бойків, Н. Куцик, феноменом — чоловіком-вишивальником С. Візінським.

А ще імен та імен... І за кожним із них золота сторінка нашої історії, нашого славного поступу.

Значна увага приділяється популяризації творів письменників, поетів, художників, композиторів, науковців-краян. З ними часто проводяться вечори-зустрічі, презентації, літературні екскурси, публіцистичні студії, бібліотечні гостини. До підготовки цих заходів залучають краєзнавців краю: В. Никифорук, Р. Смеречанського, Я. Левкуна, С. Павчака, І. Романюка, Б. Купчинського.

Працює клуб «Краєзнавець», створений для популяризації книги та поширення інформації з питань краєзнавства. Гостями не раз були такі знаменитості: С. Пушик, Я. Гоян, Д. Павличко, Р. Іваничук, З. Слободян, М. Шендеровський, Я. Ярош, В. Качкан, М. Івасюк...

Театр книги «Дивослово» систематично готує цікаві форми роботи: вечорниці, інсценізації літературних творів, навіть вистави або уривки із них, присвячені тій чи іншій події. Один із виступів ви вчора мали можливість побачити — літературну бліц-мандрівку «Силуети давніх епох». Аматорами

театру книги інсценізовано «Роксолану» С. Плачинди, «За межу» Л. Мартовича, оживали герої Стефанівських новел та ін.

На планеті є багато прекрасних місць, але той, хто народився і живе на Коломийщині, проживає не одне, а чотири життя. Це край, де рівнинні простори плавно переходять у передгір'я, а далі — в стрімкі гори, утворюючи неповторну панораму краєвидів; регіон, де свято бережуть історичну пам'ять і традиції, де в кожній оселі звучить пісня і з роду в рід передаються народні ремесла.

Чи не найкращою формою репрезентації краю є ілюстрація. Саме такою ідеєю пронизані видання, які умовно можна об'єднати темою «Коломийщина зблизька». Інформація, що передається зображеннями, світлинами, репродукціями будить творчу уяву, вільно сприймається людьми різного віку, різного інтелектуального рівня і фахової належності, краще запам'ятовується.

Популяризації знань про історію, етнографію, мистецтво, відомих людей краю сприяють естетично оформлені виставки, які є в кожній бібліотеці району: «Коломийщина з минулого в сьогодення», «Мій край, моя земля золотокрила», «Землі покутської окраса», «Моє село, моя зелена казка», «Славу предків своїх збережи», «З любов'ю до рідного краю», «Земля мого дитинства», «Мій рідний край, моя тобі любов», «Прикарпатський край величний, неповторний дивосвіт».

В усіх бібліотеках оформлено виставки, тематичні полиці, що акцентують увагу на збереженні та популяризації гуцульської культури. Доповнюють виставки роботи майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, оформлено краєзнавчі етнографічні кутки.

В бібліотеках організовано виставки робіт місцевих майстрів: в закладах культури діють громадські музеї сіл, де бібліотекарями проводяться години народознавства, екскурсії.

Краєзнавчі виставки доповнюють тематичні списки літератури: «Вам це буде цікаво», «Серцем торкнись власної історії», «До отчого порога»,

«Стежками рідного села», «Тут народились я і ти», «Село моє, мій рідний край».

В деяких бібліотеках розроблено туристичні маршрути визначними місцями сіл. Цікаві маршрути в поєднанні з легендами, змістовними коментарями розроблено в бібліотеках Коломийського району. Ці екскурсії проводяться для молоді села, хоча на даному етапі бібліотекар є добрим гідом, який володіє не просто інформацією, а й цікавими історіями про той чи інший об'єкт населеного пункту, має дані про майстрів декоративно-ужиткового мистецтва.

Ціковаю є спільна робота Надвірнянської ЦРДБ спільно з Товариством охорони пам'яток історії культури, музеєм історії Надвірнянщини, заповідником «Горгани», Союзом Українок.

Спільно з Товариством охорони пам'яток історії та культури проведена презентація книги «Безцінні скарби нашого краю» та буклету «До чарівної Бистриці». Книга розповідає про архітектурні пам'ятки регіону — церкви та дзвіниці.

Цікаво пройшла презентація книги «Пнівська твердиня» перевидання Михайла Максим'юка та туристичний маршрут до Пнівського замку.

До річниці від дня народження Ярослави Лагодинської (Лесі Верховинки) в Делятинській бібліотеці-філії відбулося літературне віче, яке благословив о. Андрій, мовивши, що великі українці — це ті, які від щирого серця використовували Богом дані таланти для розвитку світу.

До ювілею від дня народження поетеси Марійки Підгірянки та 15-річчя створення музею в с. Білі Ослави відбулося літературно-музичне свято, на яке прибули союзянки Надвірнянщини. В сільській церкві була відправлена панахида пам'яті славної дочки цього села.

До ювілею створення заповідника «Горгани» організовано еко-туристичне свято в Горганах для тих, хто любить природу, яка в цьому заповіднику на Прикарпатті збереглась у первозданному вигляді.

Значно підвищився інтерес читачів до історичного минулого, зростає роль краєзнавства, зокрема до його культурно-мистецьких, літературних напрямів. І саме бібліотечні працівники здатні формувати особистість на ґрунті історії, культури, літератури, традицій народу. Вихованню патріотичних почуттів любові до рідної землі, збагаченню духовного світу дитини допомагає використання краєзнавчого матеріалу, добре розвинуті стосунки з цікавими людьми краю, письменниками. Після зустрічей залишається чимало літературних і художніх подарунків краєзнавчого характеру.

Валентина Чіка,
директор Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва, заслужений працівник культури України

Роль літературного краєзнавства у патріотичному вихованні дітей та молоді Закарпаття

Щоб по-справжньому любити свій рідний край, необхідно знати його історію, мову, культуру та мистецтво. Нині збільшився інтерес юних читачів до історичного минулого та сьогодення своєї малої Батьківщини, зростає роль краєзнавства, зокрема його культурно-мистецьких, літературних напрямів. Краєзнавча робота посідає важливе місце в діяльності бібліотек для дітей області, тому що сприяє вихованню у дітей та підлітків патріотизму, національної свідомості, високої моральності. Зміст краєзнавчої роботи бібліотек для дітей області визначається такими основними складовими частинами як формування краєзнавчого фонду, створення дієвого довідкового апарату, широка популяризація краєзнавчих видань та наявність краєзнавчої специфіки в оформленні бібліотек.

Традиційні форми краєзнавчої роботи бібліотек для дітей під впливом часу змінюються, стають більш яскравими і ефективними. Бібліотечні працівники ставлять собі за мету розширити коло читання дітей, поглибити їхні читацькі інтереси, формувати естетичні смаки шляхом залучення до

читання не «примусового», а привабливого, цікавого. З цією метою для своїх користувачів — дітей та молоді — Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва організовує обласні конкурси дитячого читання, презентації нових книг, творчі зустрічі з письменниками краю, літературні свята, вечори, конкурси, вікторини.

Обласні конкурси сприяють популяризації краєзнавчої літератури, набувають нового змісту та дають змогу сконцентрувати наявні ресурси бібліотек і творчі можливості бібліотечних колективів. Резонансною подією краю став обласний конкурс дитячого читання «Лицар книги видавництва «Карпати», який був проведений із нагоди 70-річчя Всеукраїнського державного видавництва «Карпати» та відзначення Всеукраїнського дня бібліотек. Він відрізнявся від подібних краєзнавчих проектів тим, що не лише залучав до активного вивчення краєзнавчої літератури, але й передбачав живе спілкування читачів-дітей бібліотек із дитячими письменниками краю, з ровесниками. Конкурс проводився як творче змагання серед дітей віком 7-15 років із метою підвищення їхньої читацької активності, популяризації книг закарпатських авторів, краєзнавчої літератури. Конкурс проходив із лютого по вересень 2015 р. в усіх спеціалізованих бібліотеках для дітей області. Творчо підійшли до його проведення Великоберезнянська, Воловецька, Міжгірська, Тячівська, Хустська РДБ та Мукачівська МДБ. За умовами конкурсу діти вели читацький щоденник, малювали ілюстрації до книг, що їх захопили. Під час заключного етапу його учасники, а це — 17 дітей з усіх районів Закарпаття, які вибороли перемогу серед 220 своїх однолітків, ділилися з присутніми своїми враженнями та емоціями про прочитане. За кожного з учасників конкурсу вболівали герої повістей закарпатської дитячої письменниці Галини Малик Аля та Сашко. Для присутніх була підготовлена мультимедійна презентація «Видавництву «Карпати» — 70!», яка познайомила з історією та сьогоденням найвідомішого видавництва краю.

За підсумками компетентного журі, яке очолював головний редактор видавництва «Карпати» Борис Кушнір, переможцями стали: у номінації

«Найкращий читач» — Валерія Марейчева (Мукачівська МДБ); у номінації «Найкращий критик» — Ірина Галич (Великоберезнянська РДБ); у номінації «Найкращий ілюстратор» — Олеся Швец (Перечинської РДБ). Усі учасники заключного етапу конкурсу були нагороджені дипломами, подарунками та бібліотечкою книг видавництва. Переможцям було присвоєно почесне звання «Лицар книги видавництва «Карпати» й вони отримали ексклюзивні ордени.

Заохоченню малечі до читання, в тому числі творів письменників краю, сприяє щорічний обласний літературний свято-конкурс «Розкажу Миколаю, про що я читаю», що відбувається за підтримки управління культури облдержадміністрації вже протягом 10 років. Найголовнішим гостем дитячих книгозбірень краю є Святий Миколай, який оцінює читацькі вподобання юних читайликів. Діти радо розповідають Миколаю про свої улюблені книжки, вражають читанням власних віршів, розповідями про улюблені твори та літературних героїв. Різноманітні заходи, серед яких й огляд книжкових виставок, літературні вікторини, загадки, кросворди не залишають байдужими ні маленьких відвідувачів ні їхніх батьків.

Щорічно бібліотеками для дітей області проводиться Всеукраїнський тиждень дитячого читання — свято, якого чекають усі шанувальники книги. Бібліотеки тісно співпрацюють із дитячими письменниками краю, книговидавцями, які є не тільки почесними гостями бібліотек, а й друзями, однодумцями, учасниками багатьох заходів. Програму Тижнів завжди прикрашають творчі зустрічі з письменниками, літературні свята, презентації нових книг, круглі столи з проблем дитячого читання та книговидання. Юні шанувальники художнього слова, користувачі Закарпатської ОДЮБ мали змогу зустрітися з відомими закарпатськими письменниками: Лідією Повх, Петром Ходаничем, Галиною Малик, Василем Густі, Мирославом Дочинцем, Юрієм Шипом, Олександром Гаврошем, Ольгою Тимофієвою.

Провідні прозаїки і поети, фольклористи і перекладачі краю щиро дарують юним читачам свої твори під час презентацій нових книг. Протягом останніх років у головній дитячій книгозбірні краю відбулися прем’єри книг:

Володимира Ладижця збірки вибраних віршів «Ой болить у мене зуб….», Віри Фесенко «Моя ти доле чорнобрива…» та «Батуринський шлях», Ольги Тимофієвої «Колискова для сонечка», Мирослава Дочинця «Напутні дари — для дітвори від карпатського мудреця Андрія Ворона» та «Бранець Чорного лісу», Івана Хланти «Літературно-мистецьке життя Копашнова», Олександра Гавроша «Різдвяний песик», Мирослава Бугіра «Обраний», «Доторкнутись до миті» та «В обіймах долі…», Крістіни Дурневич «Країна віршиків», Василя Шкірі «Таємниця Смерекового замку» та «Чупакабра», Тетяни Демури «Літо назавжди» та «Рижа», Івана Тегзи «Пробудження», Оксани Фулитки «Казки однієї ночі», Юлії Драгун «Зернятка мудрості» та «Горнятко доброти», Лідії Повх «Саламандра йде у мандри», Світлани Коваль «Братство Великих Мандрівників», Дмитра Кешелі «Сяйвооке звірятко», Людмили Кудрявської «Ангіна у жирафа».

Важливим моментом у популяризації української літератури стало відзначення ювілейних дат видатних постатей краю. Цього року для юних читачів відбулися літературні свята «Поет смерекового краю» (до 80-річчя С. Жупанина) та «Поетичне намисто Марійки Підгірянки» (до 135-річчя від дня народження), творчий вечір «У вирі творчого життя» (до 75-річчя І. Хланти).

Щоб вивчити основні складові частини краєзнавчої діяльності бібліотек для дітей області у 2015 році проводилось обласне соціологічне вивчення «Краєзнавча книга в полі зору читання дитини». За його результатами був досліджений стан краєзнавчих фондів спеціалізованих бібліотек для дітей області та ефективність їхнього використання, виявлений читацький попит на літературу краєзнавчого характеру та визначений рейтинг найбільш популярних краєзнавчих видань для дітей. У ньому взяли участь 16 спеціалізованих бібліотек для дітей області, бібліотекарі-експерти та 776 користувачів-дітей віком 12-15 років.

Згідно зібраних даних, обсяг фондів бібліотек для дітей області становить 591,2 тис. прим. видань, з якого всього 3,2% — фонд краєзнавчої літератури. Найбільше зібрань має Закарпатська ОДЮБ (4,0 тис. прим.),

Ужгородська МДБ (1,7 тис. прим.), а найменше — Рахівська РДБ (0,4 тис. прим.) та Мукачівська РДБ (0,3 тис. прим.). Загальна книгозабезпечність становить 13,5, у той же час краєзнавчої книги всього – 0,5. Обертаність краєзнавчого фонду становить 1,1.

Протягом року надійшло 8,4 тис. прим. видань, й лише 0,6 тис. прим. складають видання краєзнавчої тематики (7,3 %), що є недостатнім.

Рейтинг видань, що користуються найбільшим попитом очолюють твори О. Гавроша, Г. Малик, Д. Кешелі, Л. Повх, В. Шкірі.

Бібліотеки для дітей краю пропонують інноваційні форми краєзнавчої роботи: турнір знавців історії міста, День поезії, День краєзнавства, зустрічі з письменниками, презентації книг, літературний подіум, слайд-розповіді, краєзнавчі розвідки, відеоподорожі, етнографічні нариси. Сучасні виставки дозволяють читачам не тільки бути спостерігачами, але й активними учасниками: виставка-кросворд «Славне місто над Ужем», виставка-вікторина «Чи знаєте ви рідний край?», виставка-репортаж «Письменники Закарпаття — дітям», виставка-подорож «Закарпаття — рідний край», фотовиставка «Скарби Срібної Землі».

Діапазон форм видавничої діяльності краєзнавчого характеру бібліотек для дітей області розширюється й за останні 3 роки налічує 11 видань: методичні рекомендації «Вояж Карпатським краєм», краєзнавча розвідка «Квітне сакура над Ужем» (Закарпатська ОДЮБ); методико-бібліографічний матеріал «Казкар карпатського краю» — до 130-річчя М.М. Галиці (Тячівська РДБ); збірник сценаріїв «Незгасний світоч Срібної Землі» — до 115-річчя В. Гренджі-Донського (Міжгірська РДБ); методико-бібліографічне видання «Письменники Великоберезнянщини», методичні поради «Все про рідний край узнаєш, коли в бібліотеку завітаєш» (В. Березнянська РДБ); шпаргалка з художньої культури «Архітектура Мукачева» (Мукачівська МДБ); інформаційний бібліодайджест «Лірика — моя душа, моє покликання» — до 90-річчя В. Ладижця, інформаційний бібліодайджест «Щедрість, дарована людям» — до 80-річчя С. Жупанина (Виноградівська РДБ); методико-

бібліографічний матеріал «Марійка Підгірянка — поетеса нашого краю» (Перечинська РДБ); бібліографічний покажчик «Видатні діячі Хустщини» (Хустська РДБ).

Бібліотеки для дітей активно використовують мережеві ресурси для популяризації краєзнавчої літератури, знайомлять із цікавими заходами, просувають краєзнавчі продукти та послуги. З 2015 р. діє краєзнавчий блог «Мандруймо разом Срібною Землею» (http://zodubmandry.blogspot.com/). На часі — формування та розміщення бази даних видань «Письменники Закарпаття — дітям» на сайті Закарпатської ОДЮБ.

Як свідчить досвід, змістовна краєзнавча робота, інформаційна діяльність, просвітницькі заходи, що проводяться бібліотеками для дітей, утверджують їх у соціокультурному просторі регіону, дозволяють зробити їх особливими краєзнавчими центрами територіальних громад, надають їм місцевого колориту, регіональної специфіки та самобутності.

Тетяна Палій,
директор Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Катаєва

Використання сучасних форм і методів популяризації краєзнавства у формуванні духовної культури дітей

За своє більш як двохсотрічне існування Одеса надбала достатньо багату літературну історію, пов’язану з іменами Олександра Пушкіна, Миколи Гоголя, Олександра Островського, Володимира Короленка, Олександра Купріна, Адама Міцкевича, Марка Твена, Івана Нечуй-Левицького, Шолом-Алейхема, Олексія Толстого, Корнія Чуковського, Валентина Катаєва, Володимира Сосюри та багатьох інших письменників, поетів, драматургів, критиків. Вони відобразили на сторінках своїх творів яскраві миттєвості історії міста, його трудове, культурне і літературне життя, традиції, звичаї – все те, що формує «місцевий колорит» і людей, які стали відомі всьому світу і тих, хто не досягнув цих висот, але без праці яких не

було б ні старої ні сучасної Одеси. Відома одеська письменниця Віра Інбер, завершуючи свою повість «Место под солнцем» — про людей і життя Одеси початку 20-х років минулого століття, не без смутку писала «Они жили, эти люди. Многие из них прошли и скрылись, как будто их ноги никогда не топтали легкие седые травы у дороги. Их следы остались только на этих страницах».

Сучасному читачу, відірваному від минулого історичного, суспільного, побутового та архітектурного фону, вже не завжди зрозумілі місцеві реалії літературних творів, що нерідко викликає ускладнення при їхньому сприйнятті. Тому, за висловом відомого академіка Дмитра Ліхачова «зрозуміти літературу, не знаючи місцевості, де вона зародилась, не менш складно, ніж зрозуміти чужу думку, не знаючи мови, на якій вона висловлена».

І виходить, з одного боку те, що література зберегла пам'ять про минуле Одеси, а з іншого — щоби зрозуміти її, необхідно знати історію міста. Цю, на перший погляд, замкнутість кола, розкриває літературне краєзнавство.

У діяльності дитячих бібліотек краєзнавчий напрям набув особливого звучання з початку 90-х років, з активізацією процесів національно-культурного відродження. Введення та розширення краєзнавчих курсів у шкільні програми з літератури, історії, географії (природознавства) стало додатковим фактором, що відкриває перспективи і водночас висуває нові завдання перед бібліотеками для дітей. Адже розробка і забезпечення шкіл відповідними підручниками, посібниками ще й досі помітно відстає від реальних повсякденних потреб навчального процесу. І часто єдиним джерелом відповідної інформації є фонди бібліотек.

В популяризаторській краєзнавчій роботі дитячих бібліотек області умовно можна виокремити три основні тематичні комплекси:

- природознавче, екологічне краєзнавство;
- історичне краєзнавство;

- літературно-мистецьке краєзнавство.

Літературне краєзнавство є, напевно, найбільш розробленою темою в загальному комплексі краєзнавчої діяльності бібліотек для дітей. Зокрема, літературне краєзнавство Одеси і Одещини досліджується в серіях бібліографічних посібників, що видаються обласною бібліотекою для дітей — «Літературна слава Одеси», «Одеські письменники — дітям», «Одеський вітрильник української поезії» та серії «Знамениті одесити».

Сучасна художня література для дітей Одещини відома такими славетними іменами, як Володимир Рутківський, лауреат Шевченківської премії (2012 р.), Олександр Батров, Світлана Зубко, Богдан Сушинський, лауреат Міжнародних премій, Олег Олійників, Надія Мовчан-Карпусь, Микола Суховецький, Олександр Марков, Олексій Надемлінський, Інна Іщук та багато інших. Її високий рейтинг серед юних читачів стимулюється також і школою — уроки літератури рідного краю.

Популяризація творчості місцевих письменників, творів про рідний край набуває особливого звучання, коли відбувається безпосередньо за участю авторів — під час презентацій їхніх нових книг, вечорів-портретів талановитих земляків, авторських вечорів. При проведенні цих заходів активно залучаються професійні актори одеських театрів та майстри художнього слова Одеської філармонії. Заслужена артистка України, майстер художнього читання Олена Куклова, готуючи свої нові програми, представляє їх спочатку читачам бібліотеки. Так були проведні літературно-музичні композиції «Балтське гетто» за одноіменною поемою заслуженого працівника культури Романа Бродавко, «Мой Пушкин» за поезією Марини Цвєтаєвої.

Ювілеї земляків-літераторів, митців — це нагода для персональних книжкових виставок, літературних портретів, бенефісів. Їм присвячуються ексклюзивні виставки у циклі «Лицарі Причорноморського краю», концерти-марафони «Одеські митці-ювіляри». Усі ці заходи присвячені літературі рідного краю.

Презентації своїх нових книг письменники проводять для читачів різного віку: «Вірші для Христинки» (Н. Суховецький), «Джерела і струни» (О. Дрямін), «Джури козака Швайки», «Потерчата» (В. Рутківський), «Увесь в метеликах світ», «Байки Езопа у віршованому перекладі С. Зубко» (С. Зубко), «Ілейко, з Бога, Турейко» (О. Різників), «Чи то цибулинка, чи то ріпка» (В. Хаїт) і, звичайно ж, Б.І. Сушинський — «Лицар Причорноморського краю», який вже представив читачам багато своїх творів; серед останніх презентацій «Славетні жінки Стародавньої України», книги, видані в серії «Зарубіжні військові пригоди» та ін.

У 2004 р. за ініціативою Б.І. Сушинського був створений Аркадійський літературний клуб, членами якого стали молоді таланти Одещини.

На базі нашої бібліотеки організовано дитячу філію Аркадійського літературного клубу. Його завдання — допомогти юним літературним даруванням знайти віру у свої творчі сили, отримати практичні поради майстрів і взяти участь у щорічному поетичному конкурсі «Аркадійська осінь», результати якого традиційно підводяться у жовтні в обласній бібліотеці. З 2008 р. при відділі обслуговування учнів старших класів та організаторів дитячого читання працює клуб шанувальників творчості Богдана Сушинського «Лицарське перо».

Значно активізується робота з письменниками під час проведення Всеукраїнської виставки-форуму «Українська книга на Одещині», який в цьому році відмічав своє 17-річчя, та Міжнародної книжкової виставки «Зелена Хвиля». Значну частину під час проведення цих виставок складають заходи саме для дітей — зустрічі з письменниками, презентації нових книг, театралізовані виступи юних талантів Одещини. В рамках «Української книги на Одещині» проведено Свято дитячої книги. Родзинкою свята стала зустріч із Володимиром Рутківським, який презентував свою нову книгу «Джури і Кудлатик». Для юних талановитих дітей, які роблять свої перші кроки в поетичній творчості, одеська письменниця Інна Іщук провела

майстер-клас. Почесними гостями Свята книги стали переможці районних турів конкурсу «Кращий читач року».

«Зелена хвиля» 2016 р. надала змогу для бібліотечних працівників і читачів організувати зустрічі з письменниками з Дніпра — Наталією Дев'ятко, Еліною Заржицькою, Ольгою Репіною.

Бібліотека в постійному пошуку нових інтерактивних форм роботи з письменниками. Досить цікавою і плідною стала зустріч із президентом громадської організації «Еволюція покоління» Світланою Трапезніковою та знайомство з її книжкою для дітей «Манюня» про чудове симпатичне слоненятко. І автор, і її лялька — герой цієї книги — стали ініціаторами організації виставки-інсталяції «Лялька у валізі» в бібліотеці, на якій представлені авторські ляльки та ляльки з приватних колекцій, які були створені як герої різноманітних творів.

В рамках Міжнародної книжкової виставки «Зелена хвиля» з 2012 р. проходить і Одеський міжнародний Корнійчуковський фестиваль дитячої літератури — від серця до серця, від розуму до розуму. Це єдиний в Україні фестиваль, який цілком присвячений дитячій літературі і дитячій творчості.

В рамках фестивалю проводиться конкурс на кращий твір для дітей «Корнійчуковська премія» та конкурс дитячої літературної творчості «Море талантів». За підсумками кожного конкурсу видається збірник «Корнійчуковська премія» та альманах «Море талантів», які потім безкоштовно передаються в дитячі і шкільні бібліотеки міста та області.

За час свого існування Корнійчуковський фестиваль об'єднав навколо себе понад 4000 дитячих авторів з України, Білорусії, Литви, Німеччини, Ізраїлю, Казахстану, Словакії та США, понад 2000 літературно обдарованих дітей із багатьох регіонів України.

Користь від діяльності в цьому напрямі носить не миттєвий характер, працюємо ми на довгострокову перспективу, тому робота з краєзнавчим матеріалом залишиться одним із головних напрямів в усій нашій подальшій діяльності.

Лідія. Ушакова,
директор КЗ «Обласна бібліотеки для дітей» Черкаської обласної ради

Бібліотечне краєзнавство у системі формування духовності юних користувачів та збереженні культурної спадщини краю

Черкащина, як і кожна область, здавна багата творчістю письменників-краян, серед яких такі генії української літератури, як Т.Г. Шевченко, І.С. Нечуй-Левицький, В.А. Симоненко, чиї твори є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду. А тому літературне краєзнавство є світоглядним, інтелектуальним і естетичним чинником, що прививає у дітей любов до літературного життя краю, наближає їх до національних духовних глибин, розширюючи життєвий та культурний діапазони.

Цьому напряму відводиться одне з чільних місць у роботі Черкаської обласної бібліотеки для дітей. Заходи плануються не стихійно, а мають продуману систему, яка у поєднанні із уроками шкільного курсу «Література рідного краю» дає можливість розширити знання дітей і підлітків про життя і творчість письменників-земляків.

Найбільш масовий вплив на користувачів бібліотеки мають наочні форми популяризації книги (книжкові виставки, тематичні полиці, інформаційні виклади літератури), які представляють літературні твори краян високої художньо-естетичної вартості, мають чітке вікове читацьке призначення, організовуються з інформаційною метою відповідно до запланованих у бібліотеці подій, заходів або мають тривалий термін експонування.

До перших можна віднести ті з них, які організовуються до чергової річниці від дня народження авторів («Рожеві лебеді Василя Симоненка», «Зерна добра М. Фролової» (1-4 кл.), «Родом із Черкаського краю» (М. Слабошпицький), «Великий син великого народу» (Т.Г. Шевченко) (5-9 кл.) або до зустрічі читачів із письменником — «Сергій Носань — дітям з любов'ю», «Світ веселий і повчальний» (А. Коропенко), «Запрошення у казку» (О. Одорошенко), «На веселій хвилі гумору» (І. Дубінін), «Для дітей і

про дітей» (І. Швед), «Казкові скарби М. Павленко»), до презентації нових книг — «Під сонцем серця Наталії Горішної», «Криничка» духовності Черкаського краю» та ін.

Постійно діючі книжкові виставки оформлені на тривалий період часу: «Дитяча література Черкащини» (1-4 кл.), «Черкащина літературна» (5-9 кл.), вони є розлогими, представляють творчість багатьох письменників-земляків, за потреби доповнюються, змінюються. При оглядах літератури матеріал із такої виставки подається або за її розділами (на останній із них — «Ти колиска нашого Тараса, чарівна Черкаська сторона», «Крізь століття — з даром до нащадків», «Розстріляні таланти», «Словом і багнетом», «Незгасна зоря Симоненка», «Рідні голоси з далеких далей», «Ми діти твої, Черкащино», «Черкащино! Тобі моя любов і серця спів»), або увага читачів акцентується на творчості окремих авторів чи якомусь літературному періоді (в залежності від обставин, потреби).

Значне місце в роботі бібліотеки належить і усним формам масових заходів із літературного краєзнавства. Їх умовно можна поділити на дві категорії. Перша з них — заходи, які знайомлять читачів із життєвим і творчим шляхом письменників краю, спонукають до пробудження інтересу щодо їхнього творчого доробку та спадщини. Серед них:

- огляди творчості (за персоналіями авторів);
- літературні години («Скарбниця творчості письменників Черкащини», «Знай наших: письменники Черкащини», «Літературні імена Черкащини» (5-9 кл.); «Звучать Шевченкові слова», «Його душа світилася зорею» (В. Симоненко), «Добрий світ дитячої поетеси» (Н. Бонь) (1-4 кл.);
- літературно-музичні вечори «Життя, мов спалах блискавки» (5-9 кл.), «А світ який, мереживо казкове» (1-4 кл.) (В. Симоненко);
- Тиждень інформації «Черкащина літературно-мистецька» (1-9 кл.).

Особливо подобається читачам живе спілкування з літераторами, яке відбувається під час зустрічей. Кілька разів на такі зустрічі до бібліотеки приїздила з Умані М. Павленко, яка щоразу проводила по кілька зустрічей із

читачами різного віку. Вона розповідала про характери і звички героїв своїх книг, робила короткий екскурс в українську міфологію на прикладі «Домовичка з палітрою» та зібрання казок «Півтора бажання», ділилася враженнями від роботи над дитячими біографіями видатних людей при підготовці «Райдуги в решеті», заінтриговувала фактами містичних збігів між літературними персонажами «Русалоньки із 7-В» та реальними користувачами соціальних мереж. Говорила про колосальну користь від читання, необхідність пошуку «своєї» книги, співзвучної світовідчуттю і прагненням кожної дитини. Учасники зустрічей буквально засипали гостю запитаннями. Молодші читачі демонстрували неабияке знання тексту дитячих творів письменниці, а старших найбільше цікавили подробиці створення образу їхньої ровесниці у «Русалоньці із 7-В». Спілкування читачів із М. Павленко продовжувалося й після зустрічей — на її автограф-сесії.

Традиційно добре відбуваються зустрічі із відомим черкаським поетом, прозаїком, автором влучних пародій І. Дубініним. Учні 1-4 класів жваво сприймають і обговорюють його збірки «День народження зуба», «Зозулька», «Небо в калюжі». Читачам дуже подобаються кумедні мініатюри з життя вихованців дитячих садочків та учнів молодших класів у артистичному виконанні автора. Одна із таких зустрічей із І. Дубініним цього року була проведена в скайп-режимі з юними читачами Першотравневої районної бібліотеки смт Мангуш Донецької області (у рамках проекту «Місточок дружби»). Пізніше їм була відправлена «Новою поштою» підбірка книг черкаських авторів для дітей.

Пропонуємо читачам знайомства і з молодими літераторами краю. Нещодавно відбулася зустріч із поетесою Іриною Швед, яка захопила молодших школярів декламацією кумедних історій про метелика на жирафі, порося в чоботях і найкрасивіше у світі село — рідну для неї Руську Поляну. Вона постійно пропонувала дітям складені нею веселі загадки, грала в добір рим до простих слів, спонукала розповідати про домашніх улюбленців.

Читачам дуже припали до душі поезії й невимушена манера спілкування І. Швед.

Крім того, останні два роки читачі бібліотеки мали неодноразові зустрічі з С. Носанем, Н. Бонь, А. Коропенком, О. Одорошенко, Д. Бондар, В. Коваленко, В. Рутківським (скайп).

Інша категорія — заходи, у яких та чи інша подія, тема із життя Черкащини висвітлюється (ілюструється) через твори письменників-краян. Готуючи такі заходи, бібліотекарі враховують тематичну спрямованість їхньої творчості. Наприклад, тема любові до рідного краю притаманна творчості С. Носаня, М. Борща, В. Гладкої, Л. Гончаренко, С. Левченка, М. Фролової, А. Савченка. Гумористичні твори для дітей пишуть (писали) Г. Білоус, А. Горбівненко, І. Дубінін, Є. Горєва, В. Стрекаль. Історична тематика звучить у творах С. Носаня, Н. Жук, М. Негоди, В. Рутківського, М. Слабошпицького, М. Смоленчука, А. Савченка та ін. Дітям, стосункам у сім'ї та школі присвячена низка творів М. Фролової, Г. Білоуса, О. Прилуцького, М. Павленко, В. Оберемок, В. Рутківського та ін. Саме базуючись на розмаїтій тематиці творчості письменників-земляків, бібліотекарі проводять заходи, які поглиблюють знання дітей про рідний край, його історію, природу, відомих людей і, поряд із тим, зацікавлюють школярів літературно-мистецьким доробком краян, спонукаючи їх до самостійного прочитання творів краєзнавчої літератури. Це такі заходи, як краєзнавча гра «Люблю цю землю рідну і чудову», пізнавальні години «Край, де народився геній» (Шевченківськими місцями Черкащини) та «У гості до природи рідного краю», військово-патріотична гра «Гей, джуро, ставай до бою» (1-4 кл.); краєзнавчі мандрівки «Знайомтеся: Черкащина», «Відкрий для себе рідний край», «Подорож у часи козацькі»; історична година «Черкаси в полум'ї війни», книжкова виставка «Я з книжок пізнати мрію свій чудовий рідний край», пізнавальна година «Заповідники Черкащини», зустріч у літературно-музичному салоні «Софіївки нев'януча краса» та багато інших.

Літературне краєзнавство є вагомою складовою і в роботі бібліотечного літературно-творчого гуртка «Пегасик».

Під час занять діти знайомляться з новинами в літературно-творчому середовищі краю, з творчістю письменників-земляків. Таке знайомство відбувається як під час оглядів часопису обласної організації Національної спілки письменників України «Холодний Яр», так і безпосередньо при зустрічах із письменниками. Щороку таких творчих розмов відбувається кілька. Вони допомагають членам гуртка відкривати для себе нові імена в літературі рідного краю, пізнавати тонкощі літературного процесу, стимулюють дітей до власної творчості і допомагають критично її оцінювати.

Так, наприклад, минулого року Іван Дубінін — письменник-гуморист потішив гуртківців своїми веселими віршами та поділився письменницьким досвідом. Професіонал розповів, як працювати зі словом, як добирати рими, чому важливий образ та як знаходити незвичайне у повсякденному, а потім запропонував творчі вправи на написання «колективних» віршів та коротких буріме. Дипломант конкурсу «Коронація слова» Світлана Горбань провела майстер-клас із прози. У режимі скайп-конференції пегасівці спілкувалися з лауреатом Шевченківської премії Володимиром Рутківським, читали йому свої твори.

На заняттях гуртка розглядаються теми з теорії літератури, зокрема про особливості поетичної мови, природу гумору, походження крилатих висловів, закони творення малих поетичних форм тощо. Все це підкріплюється прикладами із творів письменників, здебільшого черкаських, із якими діти неодноразово зустрічалися, обговорювали поточні літературні події в області, і чия творчість, зважаючи на це, є для дітей ближчою, а відтак і зрозумілішою.

З особливостями літературного перекладу гуртківці мали можливість ознайомитися як на прикладі творчості поетів «срібного віку» М. Гумільова, А. Ахматової, Й. Мандельштама, М. Цвєтаєвої, так і читаючи поему «Тризна» нашого славетного земляка Т. Шевченка.

Гуртківці шанують пам'ять засновниці «Пегасика», відомої дитячої письменниці М.Ф. Фролової. За її творчістю проводяться заняття, на яких читаються та обговорюються оповідання, уривки із повістей. З поміж багатьох особливе враження на дітей справив автобіографічний твір Майї Флорівни «Де народився, там і згодився», сповнений почуттів патріотизму та любові до рідного краю.

Так склалося, що саме письменники опікуються роботою «Пегасика» від його започаткування до сьогодні: послідовницями М. Фролової стали І. Зеленько (Швед), Н. Горішна, О. Желєзняк. Кожен із них, привносячи у роботу гуртка щось нове, зберігає традиції щодо поглибленого вивчення літератури рідного краю, через яку у дітей формуються знання про історію Черкащини, її найвидатніших діячів, виховується почуття національної гордості.

Одним із шляхів формування змісту літературного краєзнавства стала також підготовка інтерактивних ресурсів, які розміщуються на сайті бібліотеки. Серед них: для читачів-учнів 1-4 кл. — «Подорож казками Василя Симоненка», «Сам я родом з Черкаського краю…» (за творами С. Носаня), «Письменники Черкащини — дітям» (за творами М. Шумила, В. Латанського, В. Оберемок, В. Ракшанова); для читачів-учнів 5-9 кл. — «Тарас Шевченко: Доля. Муза. Слава», «У пошуках омріяної України» (М. Максимович), «Скарби високих дум Сергія Єфремова» (до 140-річчя від дня народження), «Нехай Україна у щасті буя — у тім нагорода і втіха моя» (до 175-річчя від дня народження М. Старицького).

Об’ємною на сайті бібліотеки є рубрика «Читаємо разом…», що побудована винятково на творах черкаських письменників і має низку розділів:

- «… наспівану поезію» (пісні на вірші В. Даника, Д. Бондар; виконавець — Н. Саух);
- … твори Т.Г. Шевченка (Кобзарик: За сонцем хмаронька пливе… — у виконанні читачів);

- «… про відомих краян» (Д. Красицький «Дитинство Тараса», М. Павленко. Біографія «Небезпечні польоти Василька Симоненка»);
- «… з майстрами слова» (твори у виконанні лауреата літературних конкурсів Я. Литвина — В. Симоненко. Казки, Поезія; С. Носань (окремі оповідання); Т.Г. Шевченко. Біографія, зі збірки «Мені тринадцятий минало», Дитячий Кобзар);
- «…з письменником» — містить твори, начитані авторами — А. Горбівненком, М. Павленко, Н. Горішною, І. Дубініним, М. Фроловою, І. Забудським, С. Носанем, Д. Бондар, С. Левченком.

Активним попитом читачів користуються і матеріали, вміщені на сайті бібліотеки в рубриці «Черкащина літературна»: «Черкаські сміхованці» (2015), «Лауреати літературної премії ім. В. Симоненка», «Духовна криниця Черкащини» (2014), «Шевченків край у поетичному слові земляків» (2013), «Шевченківські лауреати в галузі літератури — наші земляки» (2012), «Дивовижний світ Марини Павленко» (2011), «Лауреати премії ім. Лесі Українки — наші земляки» (2010), «Майя Фролова» (2009), «Репресовані письменники Черкащини» (2005), серія буклетів «Письменники Черкащини» (2004-2012 рр.).

Розпочата робота над створенням повнотекстової електронної бібліотеки, у якій на сьогодні представлені кілька творів В. Коваленко, деякі з оповідань С. Носаня та останні твори М. Фролової, які друкувалися малим тиражем у місцевому видавництві.

У бібліотеці виокремлений фонд краєзнавчої літератури, до якого входять як видання про Черкащину, так і твори черкаських письменників. В умовах відсутності коштів на придбання літератури основним джерелом його поповнення стали книги, подаровані авторами, що значною мірою стимулюється за рахунок тісної співпраці бібліотеки з ними та з обласною організацією Національної спілки письменників України (зустрічі, презентації, творчі вечори, вшанування ювілярів тощо).

Вболіваючи за поповнення бібліотечного фонду необхідними читачам творами письменників-краян, бібліотекарі намагаються впливати на видавничий процес у області. Так, за домовленістю з письменницькою спілкою був підготовлений список творів черкаських авторів, які планувалося перевидати за кошти обласної програми випуску соціально значимих видань, але з об'єктивних причин цього не відбулося. Щоб компенсувати відсутність у фонді як обласної, так і районних/міських бібліотек для дітей творів Т.Г. Шевченка для наймолодших читачів, працівники бібліотеки не тільки «проштовхували» таке видання, але й долучилися безпосередньо до відбору віршів, звірки їхніх текстів з авторитетними джерелами та підбирання до них тематичних малюнків, зроблених учнями школи естетичного виховання дітей у с. Шевченкове. Як результат за кошти обласного бюджету в 2013 р. був виданий «Кобзарик» Т.Г. Шевченка «За сонцем хмаронька пливе…» накладом 11,5 тис. примірників, який одержали не тільки бібліотеки області, а і всі першокласники.

Обласна бібліотека для дітей як методичний центр докладає багато зусиль для розвитку літературного краєзнавства у районних/міських бібліотеках для дітей. Щороку готується експрес-інформація організаторам дитячого читання «Пам'ятні літературні дати Черкащини … року». У рамках проблемного навчання для працівників відділів обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 кл. (2015 р.) відбулися зустрічі бібліотекарів із письменниками М. Слабошпицьким і Н. Бонь та лекція завідувача кафедри літературознавства Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького В. Поліщука «Черкащина літературна: сучасні письменники та їхні твори для дітей». Підготовлено та поширено серед бібліотек області методичні поради «Відкрий для себе рідний край», аналітико-консультаційний матеріал «Популяризація творчості письменників краю» (із серії «Бібліотека. Книга. Діти: досягнення і перспективи книгозбірень області»), проведено соціологічне дослідження «Книжкові

пристрасті успішних людей: черкаські письменники», отримані результати якого використовувалися під час проведення зустрічей із літераторами Черкащини та стали підґрунтям для підготовки буклетів «Письменники-краяни радять».

Втілюючи методичні рекомендації з літературного краєзнавства у практичну площину, працівники методичного відділу останніми роками провели низку масштабних заходів обласного рівня, якими не тільки спонукали широке коло читачів до участі, але й навчали на їхньому прикладі бібліотекарів як методиці організації, так і технології їх проведення. Серед таких заходів: обласний фотоквест «Пишаюся тобою, мій рідний краю» (2014), обласний заочний літературно-мистецький конкурс «З любов'ю до Кобзаря!» (спільно з ОУНБ ім. Т. Шевченка та обласною бібліотекою для юнацтва ім. В. Симоненка; 2014 р.), обласний веб-квест із популяризації творчості М. Фролової «Вічна таїна таланту» (2016 р.).

Проведена робота сприяла утвердженню бібліотеки одним із регіональних осередків поширення літературного краєзнавства. Намагатимемося й надалі удосконалювати й поглиблювати цей напрям діяльності, бо вважаємо, що знання рідного краю не просто збагатить наших читачів, а послужить своєрідним містком, що єднатиме покоління минулі з поколіннями прийдешніми. Адже, як відзначала Софія Русова: «Ми можемо любити тільки те, що ми знаємо, і треба дати змогу дітям глибоко знати рідний край, його історію і культуру».